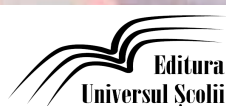

MORAR CORNELIA TEODORA

**OCTAVIAN GOGA
ELEMENTE COMUNE LIRICII
ȘI PUBLICISTICII**

**Editura
Universul Școlii**

**Alba Iulia
2011**

ISBN 978-606-8131-37-5

CORNELIA TEODORA MORAR

**OCTAVIAN GOGA
ELEMENTE COMUNE LIRICII ȘI
PUBLICISTICII**

referent științific prof. drd. Melania Vrabie

ISBN 978-606-8131-37-5

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	3
INFLUENȚE SOCIALE, POLITICE ȘI CULTURALE ÎN CREAȚIA LUI OCTAVIAN GOGA.....	6
PARTICULARITĂȚI ALE LIRISMULUI.....	42
PARTICULARITĂȚI ALE PUBLICISTICII	78
ASPECTE COMUNE LIRICII ȘI PUBLICISTICII.....	101
BIBLIOGRAFIE.....	123

CUVÂNT ÎNAINTE

Patriotismul, dragostea față de poporul român, în special pentru țăranul român, și multe alte trăsături ale creației lui Octavian Goga sunt tratate în această carte. Faptul că un poet atât de însemnat ca și Octavian Goga a ales să își dedice întreaga creație neamului său întru emanciparea lui, te fac să-ți dorești să cunoști mai multe lucruri despre rășinăreanul Goga. El este cel care situează satul într-o altă sferă a cunoașterii, într-o altă dimensiune, dacă până la el satul fusese doar un element decorativ, sau un univers în care se desfășoară idilele dintre țărani, acum satul este o realitate socială care trebuie redescoperită, redimensionată, printr-o mai bună distribuție de accente, dar mai ales prin acreditarea unei noi viziuni despre coșmarul țărănesc. Cu el se naște nu numai o nouă mitologie a satului românesc, ci o primă încercare de demitizare a acestui sat prin introducerea lui în viața reală.

Scopul acestei lucrări este acela de a identifica principalele teme comune tratate atât în lirica cât și în publicistica lui Octavian Goga. În decursul carierei sale de artist, Octavian Goga a acordat o deosebită importanță rolului pe care artistul, în cazul de față poetul și gazetarul, îl ocupă în dezvoltarea ideii naționale. Pentru Octavian Goga, a fi poet nu înseamnă numai a îndeplini funcția estetică a poeziei, adică a inspira frumosul. Pentru el, poetul este un „deschizător de drumuri”, este un nou Mesia, un propovăduitor de credințe și idealuri, un continuator al tradiției. Aceleași roluri,

același destin este îmbrățișat și de gazetar, care reprezintă deschizătorul de drum în viața socială.

În registrul tematic a lui Octavian Goga, preotul și dascălul, au ocupat tot timpul un rol important. Ca și poetul, respectiv gazetarul, preoții și dascălii aveau, sau ar fi trebuit să aibă, roluri dincolo de cele ale funcției lor. Dacă vom răsfoi paginile liricii și a publicisticii lui Goga, ne vom întâlni cu figuri de dascăli și preoți ideali, ruși parcă din vechile icoane.

Îndepărtarea de locurile natale și de cei dragi, este pentru poetul și ziaristul Goga, văzută ca o alunecare în haos. Pe meleaguri străine, individul este un neînțeleș, iar dorul de casă este ca o boală care duce în final la moartea sufletului. Amintirea locurilor de odinioară este de cele mai multe ori factor al evadării din prezentul nefast într-o dimensiune temporală, care aduce după sine o acută stare de melancolie și o conștientizare a imposibilității reintegrării ființei în temporalitate.

Una dintre cele mai importate coordonate ale operei lui Octavian Goga, o reprezintă mediul sătesc. Satul este în concepția sa păstrătorul tradiției și al continuității, aici luând naștere elementul original autohton. Satul și țăranul sunt paradigme fundamentale ale societății românești.

Dintre scriitorii care i-au marcat creația sunt amintiți : George Coșbuc, Mihai Eminescu și Petöfi Şandor. Poezia de revoltă socială a lui George Coșbuc anunță poezia lui Goga de mai târziu, cu toate că acesta din urmă a afirmat de nenumărate ori că nu se poate afirma despre o influență directă a lui Coșbuc asupra creației sale. Poezia *Ex ossibus ultor* exprimă încrederea poetului în triumful cauzei iobăgimii ardelene. Finalul apocaliptic în care împăratul își va răzbuna soarta ticăloasă pecetluită de dușmanii lui ajutat de elementele naturii: „fulgerul tovarăș”, lumină, brazi etc., amintește de finalul poeziilor lui Octavian Goga care este o licărire de izbândă, o prevestire a vremurilor bune ce vor urma, o

răzbunare împotriva ticăloșiei asupritorilor.

Răsfrângerii ale liricii eminesciene se pot observa în poeziile de început a lui Goga: *Dorința*, *Frumoasa cea din urmă*.

În ceea ce-l privește pe poetul maghiar Petöfi Șandor, Goga i-a purtat dintotdeauna un vădit sentiment de admirație. Ca și Octavian Goga, Petöfi este un *poeta vates* un poet antemergător, un deschizător de drumuri. Teme comune dintre cele două creații ar fi: dragostea pentru oamenii nevoiași, răzvrătirea împotriva asupritorilor, rolul poetului în lume.

Pe coordonatele monografiei satului ardelean, văzut obiectiv de poet, se țese într-o sfâșietoare cântare lirică și propriul său destin. În lumea aceasta se desfășoară viața poetului, la ea-i rămâne sufletul când e plecat departe la studii la Budapesta și Paris. Înstrăinarea îl apasă, îi umple sufletul de dor și regretul c-a plecat de-acasă îl chinuie mereu.

Opera sa este o monografie lirică a satului a „pățimirii noastre”, a istoriei vitrege a neamului său de plugari din Transilvania. Țăranii lui Goga nu au nume. Fiecare însă este parte a aceluiași destin istoric și individualizează în tablouri, și scene memorabile, ființa neamului său oropsit. Figurile din viața satului pot fi asemuite cu niște icoane primordiale, dovadă fiind esența cea mai pură a sufletelor lor.

Prof. drd. Melania Vrabie

INFLUENȚE SOCIALE, POLITICE ȘI CULTURALE ÎN CREAȚIA LUI OCTAVIAN GOGA

Anii petrecuți în vatra satului

Nașterea lui Octavian Goga în mijlocul satului, clipele fericite ale copilăriei trăite alături de acei oameni simpli ai pământului au avut o influență deosebită atât asupra activității sale publicistice dar mai ales asupra creației sale lirice.

S-a născut în satul Rășinari, aflat la 15 km de Sibiu pe data de 1 aprilie 1881 ca prim copil al dăscăliței și al protopopului. Deși s-a născut la sat părinții lui erau intelectuali și încă din fragedă pruncie a avut acces la literatură datorită cărților pe care părinții lui le dețineau. Mama lui, fire de artist publica versuri în „Familia” și cunoștea pe lângă limba română, maghiara și germana este cea care îl introduce în universul scrisului și a cititului.

Rășinării erau români liberi pomeniți în documente încă din anul 1204. Singurii intruși care se găseau în sat erau jandarmii unguri care sfârșeau adesea prin a deveni români prin căsătorie.

Oamenii aceștia harnici, tăcuți „serioși cu liniile feței puțin cam obosite care îi salutau cuviincios pe domni, femeii osoase cu fețe anguloase predispuse la obezitate cu vorba arțăgoasa și repezită” vor domina o bună parte din scrierile lui Goga de mai târziu.

Copilăria poetului a fost frumoasă, legănată de basme și legende în ritmul doinelor și a baladelor. Va cunoaște de timpuriu munca oamenilor care erau în general săraci deoarece satul era lipsit de teren arabil cei mai înstăriți dintre ei având câteva palme de fânețuri, dar cu toate că gospodăriile sunt sărăcăcios construite satul are o înfățișare măreață.

Goga a trăit până la vârsta de 9 ani la sat așa cum el afirma:

„ca un observator curent al vieții țărănești”. Pentru el satul a fost ca un microorganism unde se află o viață sufletească foarte bogată. Credea cu ardoare în țăranul român, credea că la sat se află în forma rudimentară toate figurile complicate și toate marile pasiuni. Copilul Goga a avut ocazia să ia parte la toate ceremoniile sătești de la botezuri la înmormântări, de la hore la șezători.

Astfel încât însuși scriitorul scrie următoarele fraze despre aceea atmosferă de basm trăită în sânul satului: „E farmec și lumină în povestirile acestea care leagănă ca într-o luntre fermecată sufletul și dau avânt închipuirii. Țăranul nostru e nedespărțit de poveștile lui care sunt o grădină înflorită unde se furișează sufletul omului trudit de amarul vieții, dornic de un adăpost. Astfel darul povestirii e o comoara de mare preț pentru bieții noștri țărani. Fiecare sat își are povestitorul lui. Toți cunoaștem încă din copilărie icoana senina a acestui unchiaș cu ochii vii și strălucitori, cu zâmbetul cicălior... Spune basme care strălucesc de podoaba minunată a unei închipuiri fără seamăn. (...) Și de aceea acest meșter unchiaș va spune povești cu cosânziene și balauri, va cânta cu glasul lui târăgănat doine și cântece de haiducie, va istorisi pățanii fără număr snoave și cicălituri, va colocări pe la nunțile prietenilor și va fi pe deasupra un bun sfătuitor al oamenilor ajunși la năcaz care îi vor prețui cuvântul”.¹

Astfel influențele satului transilvănean se resimt în poezia lui Octavian Goga. Ca dovadă a acestei influențe merită amintite poeziile: *Plugarii* și *Noi*, în care poetul cântă despre frumusețile cu care natura a înzestrat lumea satului „codri verzi de brad”, „câmpuri de mătasă”, „atâția fluturi”, „cântece și flori”, dar de asemenea poetul cântă și despre jalea care dăinuie peste aceste frumuseți „ca o umbră ucigașă”: „jale-n casă”, „lacrimi multe multe”, „nevestele plângând”, „omul înduioșat”.

¹ Ion Pop - Reteganul, *Povestiri*, 1938, pp. 3-5.

Poezia *Plugarii* este magistrală din acest punct de vedere. Din punct de vedere tematic, poezia *Plugarii* se înscrie ca și alte creații *Noi, Clăcașii, Dascălul, Apostolul, La groapa lui Laie* în preocuparea lui Goga de a realiza o monografie lirică a satului ardelean, văzut ca o colectivitate tragică, greu încercată de un destin potrivit căci îndură o dublă exploatare: socială și națională.

Lirică în substanță, poezia *Plugarii* este o creație ce reflectă aceste realități, în versuri de înaltă măreție artistică. De altfel, poezia valorifică plecând de la Eminescu, sufletul poetic al doinei, al cântecului de jale, murmurate ca pentru sine însuși dar cu atât mai emoționant, mai omenesc.

Elegie a suferinței, *Plugarii* dezvăluie o realitate cutremurătoare a satului transilvănean, strivit de „trudnica robie”. În satul acesta revărsat din margine de codru spre câmpie zac energii capabile de răsturnări tulburătoare.

Vizionară și mesianică poezia izvorăște din dureroasa înțelegere și compasiune a poetului pentru soarta țăranilor a celor „osândiți să plângă și să tacă”, osândiți de stăpânii cruzi să cadă și să moară „de cruda-mpovărare a tuturor durerilor din lume”. Sunt exprimate dragostea și atașamentul lui Goga pentru plugari, compasiunea lui pentru omul chinuit al pământului, încrederea în capacitatea și în însușirile poporului nostru. În viziunea lui Goga „plugarii” sunt fundamentul edificiului nostru național, un orizont de refugiu al intelectualității românești în vremuri de restriște.

În poezia *Noi*, pe un ton de doină, de jale, Goga dă expresie unei dureri nemăsurate de care este cuprins Ardealul în vechile condiții istorico - sociale.

Titlul este simbolic, cuvântul „noi” semnificând nu numai ființa noastră națională, ci însăși țara, spațiul ei geografic și etnic.

Pe lângă atmosfera de jale sfâșietoare domină și elemente folcloristice, elemente care țin de tradiție, cu care poetul a făcut

cunoștință pe timpul copilăriei sale, când cu mare dragoste, asista la șezători, „mai domoală hora”, „sporesc pe fus fuiorul”.

De asemenea putem să amintim și câteva articole din publicistica lui Octavian Goga care fac referire la viața satului: *Către cărturarii noștri*, articol în care scriitorul pune la baza originii noastre sătulețele de la poalele munților susținând că intelectualii de azi se trag din acei oameni de plug, iar datoria lor este să le respecte drepturile pentru o viață mai bună.

În *Pământul ne cheamă*, Goga dezbate printre celelalte probleme ale pământului și o problema strict legată de viața țăranilor noștri.

Despărțirea lui Octavian Goga de sat odată cu plecarea lui la liceul unguresc din Sibiu este un moment foarte dureros care va cunoaște prelungi ecouri în poeziile lui: *Bătrâni*, *Reîntors*, *Casa noastră*, *Zadarnic*, *Prima lux*, aceasta din urmă consemnându-l ca o filă de jurnal intim, cu accente de mare sinceritate: „Într-o dimineață de toamnă...Vezi ca prin vis mi-aduce aminte... / M-a sărutat cu lacrimi mama când mi-a încheiat la gât cămașa / Zâmbind m-a mângâiat pe frunte și nuci mi-a dat din sân nănașa, / Și tata m-a bătut pe umăr și m-a-ndemnat să fiu cuminte... / Și parc-o văd cum sta bunica, plângând în colțu-i de năframă / Când dascălul din sat și popa deodată ne-au venit în casă, / Și cum roșisem de rușine când popa m-a chemat la masă / Și-a vorbit de-nvățătură și m-a cinstit c-un ban d-aramă!”

Legat de plecare scriitorului din sat, pentru a urma liceul la Sibiu amintește Ioan Dodu Bălan: „Era prin 1890, la începutul toamnei. Frunza ruginise, ploile mărunte, mocănești desfundaseră drumurile de țară și din întunericul satelor oropsite porneau agale căruțe cu cai care duceau la Sibiu câte-un vlăstar de popă, de dascăl ori țăran mai răsărit, să învețe carte înaltă, să se facă domn,

adică popă sau dascăl”.²

Așa cum am afirmat mai sus, acest episod dureros pentru poet și anume, anii petrecuți departe de sat se regăsesc în creațiile sale lirice de mai târziu, după cum urmează:

Bătrâni - este o poezie în care poetul regretă părăsirea casei părintești. Se poate sesiza printre versurile poeziei musturarea și reproșul aduse la adresa părinților: „De ce m-ați dus de lângă voi! / De ce m-ați dus de acasă?”

Eul liric ar fi preferat în schimbul instruirii și al educației care l-au făcut să rătăcească „pe atâtea căi răzlețe”, o viață tihnită alături de vreo nevastă simplă de la țară, petrecându-și astfel viața fericiți sub aripa protectoare a părinților.

Condiția plecării eului liric departe de liniștea pricinuită de atmosfera liniștită a satului și a căminului părintesc, aduce în finalul poeziei o atmosferă chinuitoare, de jale în care părinții spun rugăciuni la Preacurata și își plâng soarta.

Finalul poeziei este o tragică pedeapsă suportată de părinți pentru îndepărtarea fiului din vatra satului.

În poezia *Reîntors*, eul liric rememorează scena în care acesta a părăsit satul, creându-se o atmosferă de o melancolie apăsătoare. Poezia mai poate fi de asemenea interpretată ca o antiteză între trecut și prezent. Avem de-a face cu un prezent decadent care a dus la prăbușirea satului de altă dată: „Dar casa noastră nu mai este... / Azi, rogu-te, să-mi spui din frunză / Îndurerata ei poveste! / Că dascălul Ilie-i mort... / Cum s-a schimbat de-atuncea satul... / Și Oltului i-a mutat matca / Poruncă de la împăratul...” (*Reîntors*)

Zadarnic este o poezie cu o tonalitate tristă cauzată de reîntoarcerea eului liric pe plaiurile natale și realizarea faptului că odată cu trecerea anilor, poetul este considerat un intrus pentru că

²

Ioan Dodu Bălan, *Octavian Goga. Monografie*, București, Editura Minerva, 1971

pp. 2-3.

și-a uitat obiceiurile și tradițiile: „Lăsați-mă! - mă duc. Cetesc / În ochii voștri - ai tuturor: / Nu e de rândul cetei noastre. / Cine-a uitat să joace hora " (*Zadarnic*)

Aceste poezii redau într-o nuanță subtilă viciile mediului citadin, precum și amprentele murdare pe care acesta le poate imprima unui om care este departe de originile sale sufletești. Întoarcerea la origini nu este una plină de bucurie, ci presărată de lacrimi de jale, o ispășire a pedepsei de a fi plecat departe printre străini.

Chiar dacă plecarea poetului la școala din Sibiu a pricinuit o îndepărtare de acest *centru mundi*, Goga nu pierde definitiv legătura cu satul, petrecându-și vacanțele de vară tot acolo unde odinioară fusese atât de fericit. Clipele senine din copilărie, precum și acelea care l-au făcut mai târziu să afirme „m-am născut cu pumnii strânși”, le va purta cu sine pentru tot restul vieții.

Problema țaranului român

Când Goga începuse să scrie poezie, compatrioții săi „mai oftau cu chitara sub balcon sau deveneau galbeni de gelozie în pragul bisericii unde necredincioasa iubită se mărită cu altul”.³

Poezia sa însă este foarte diferită, prin tonalitatea lirică dând glas durerii Ardealului, luptând să împlinească visul neîmplinit de atunci al oropiștilor clăcași.

Scriitorul cunoștea „ca un înregistrator al satului” cum își zicea el, problemele țaranului român. El era conștient că orice întâlnire cu țaranii este un prilej de studiu, de interpretare, de disecare al acelui izvor de energie.

Astfel, Goga afirmă în mărturisirile sale literare: „Eu din

³ N Iorga *apud* I.D. Bălan, *Octavian Goga, Monografie*, București, Editura Minerva, 1971, p. 44.

fragedă copilărie am urmărit satul cu toate figurile lui. Am avut contact cu tot felul de frământări anonime, cu toate bucuriile începând de la botez și până la coborârea în mormânt”.⁴

Goga realizează o admirabilă monografie lirică a satului transilvănean, cu însușirile specifice, caracteristice unui anumit moment istoric al existenței sale.

Cu toate acestea, țărani la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, erau apăsați de asuprairea claselor exploratoare ale națiunilor dominante. Țara se confrunta cu problema agrară, care consta în inegalitatea distribuirii proprietății asupra pământului, formând baza contradicțiilor dintre moșierime și țărănimie.

În Transilvania, unde majoritatea țărănimii era de naționalitate română, pe câtă vreme cea mai mare parte a moșierilor erau maghiari, această contradicție de clasă îmbracă și un colorit național pe care burghezia și moșierimea română au căutat să-l amplifice cât mai mult în scopul propriilor interese de clasă spre a cuceri poziții economice și politice importante, în Transilvania folosindu-se de ura majorității țărănimii împotriva moșierilor și îndreptând lupta pe un făgaș național.

Această imagine a satului strivit de nedreptăți, unde locuitorii își îndreaptă vibranta rugăciune spre Ștefan cel Mare, se regăsește în poezia *De la noi*: „Noi suntem drumeții piticilor vremi / Pitici în puțință și vrere / Copii fără sprijin, ne scurgem viața / Din dor și din nemângâiere. // (...) // Măria-ta! suntem bătuți de nevoi! / La noi în zadar ară plugul, / Căci holdelor noastre cu spicul de aur / Străinul le fură belșugul // (...)” (*De la noi*)

Plugarii lui Octavian Goga sunt martirii marilor suferințe, „frați buni ai frunzelor din codru”, „sfințiți cu roua suferinții”, dar și purtători ai unui mesaj divin.

Poezia lui Goga ilustrează un țăran lovit de destin, care nu se

⁴ Octavian Goga, *Fragmente autobiografice*, București, 1938, p. 28

închină în fața idolilor falși, un rob al pământului, înfăptuitorul revoluției sociale, atât de așteptat în Transilvania.

Țăranul lui Goga nu este un învins, iar din jarul mâniei adunat de atâta timp în sufletele lor va străluci flacăra izbândeii: „Din casa voastră, unde-n umbră / Plâng doinele și râde hora, / Va străluci odată vremii / Norocul nostru, al tuturor // (...) // Ci-n pacea obidirii voastre / Ca-ntr-un întins adânc de mare, / Trăiește-nfricoșatul vifor / Al vremilor răzbunătoare.”

Dragostea pentru cei obidiți e întovărășită în poezia lui Goga de o neîmpăcată ură față de opresori.

Clăcașii sunt văzuți astfel în perspectiva răzvrătirii viitoare simbolizate de copilul alăptat în cumpăna amiezii. Băiatul pare un Mesia pentru ardeleni.

Octavian Goga nu încetează să preamărească munca țăranului și să-i deplângă trista lui viață. Chipul cosașului „cu fața suptă”, „înfiorat de truda stearpă”, simbol și el al suferinței dar și al răzvrătirii, îmbogățește galeria de portrete care ilustrează monografia satului.

Un om este o baladă care înfățișează nefericirea țăranului român. Avem imaginea proletarului agricol, a lucrătorului cu ziua.

Așa cum remarca și Densuseanu, poezia este „o simplă și dureroasă poveste a țăranului român”, care ar putea să aibă drept motto vorbele lui Gloucester din *Regele Lear*: „<<Totul este întunecime și dezolare >>”.⁵ „De lângă șură, răzimată, / Te va privi muncita sapă, / De-ar ști vorbi surata bună, / Amar te-ar prohodi la groapă: / <<O viață întreagă am fost tovarăși / În ploi și-n arșiță de soare, / De truda palmei tale aspre / Eu m-am făcut strălucitoare. / Sclipirea mea spunea rușinea / Și jalea care mă purta: / M-ai frânt de glia tuturor, / Dar n-am săpat moșia ta!>>”

⁵ O Densusianu, *Din mișcarea intelectuală* în revista „Viața nouă”, an V, nr.2, 1 martie 1909, p. 39.

Așadar figurile care apar în poeziile lui Octavian Goga sunt figuri ale țăranilor români întipărite adânc în mintea copilului de atunci.

Așa cum am mai spus, țăranii lui Octavian Goga nu râd, nu joacă hora în voie bună, nu trăiesc idile romantice, ci așa cum afirmă poetul „țăranul român este un om chinuit al pământului”; departe este țăranul lui Goga de țăranul lui Coșbuc, și mult mai departe este țăranul lui Goga de țăranul lui Alecsandri.

Imperialismul maghiar

Ca urmare a anului 1867, când statutul naționalităților din Ungaria de sud se înrăutățește, maghiarizarea forțată fixează un anume statut românilor. Un statut care îl îndeamnă pe Goga, ca și pe alți ardeleni, să se definească ca aparținând nu doar unei geografii, a unui loc, ci a celui mai frumos loc din lume. Goga este tipul tânărului rebel - al omului revoltat.

Sub apăsarea politică a claselor exploatoare din imperiul austro-ungar, românii trăiau în condiții grele de dezvoltare economică și culturală. Românii din satele ardeleni erau batjocoriți de autorități. Orizontul istoric era strâmt, aspectul general era unul plat, lipsit de relief.

În aceste condiții vitrege, literatura se dezvoltă greu, iar pentru un articol care nu era pe placul stăpânilor făcea închisoare.

Odată cu dezvoltarea industriei în Imperiul Habsburgic apare o burghezie cu o vedere mai largă ieșită din rândul naționalităților oprimate. Acum se dezvoltă mult mai bine ideea „conștiinței naționale”.

Condițiile în care trăiau românii erau atât de vitrege încât chiar și în presa maghiară din Transilvania se făcea auzit câte un glas protestator care acuza felul în care era tratat poporul român. Spre exemplu, Bartolomeu Szmere spunea: „nu este un popor a cărui

soartă tristă s-ar putea asemena cu a românilor (...) constrânși de cârmuirea austriacă, la unire cu Roma, prin toate mijloacele ce se pot închipui de apăsări morale și ale puterii armate. Bisericile li s-au închis, nou-născuții le-au rămas nebotezați, perechile căsătorite fără binecuvântare, iar morții neînmormântați (...) Ei nu s-au putut afirma și nu s-au putut dezvolta în nici o direcție potrivit cu firea lor, ci au stat ca un minunat copac viu, bogat în frunze dar nici o floare n-a putut înmuguri și nici un rod nu a strălucit vreodată în crengile lui întunecate”.⁶

Cei care au scris despre țărani și, asemenea marelui profesor și istoric David Prodan, le-au înțeles atât de adânc gândurile și simțirea, nu pot să nu le fie aproape această clasă, din eforturile și valorile căreia s-a plămădit societatea în care trăim astăzi, bruma de civilizație pe care o avem și pe care dorim s-o dezvoltăm și s-o aliniem civilizației lumii. Pe forța, pe munca și pe jertfa lor a fost construită România modernă și realizată unitatea națională. În Transilvania, în Basarabia și în Bucovina, țăranii au suferit calvarul umilinței și al iobăgiei, în Principate jugul clăcii și biciul stăpânilor de moșii. În răscoala lui Horea și în cea din 1907, adevărate *dies irae*, acești robi albi ai brazdei negre ,au udat cu sângele lor pământul pe care-l munceau fără să-l stăpânească. În condițiile specifice istoriei noastre, sentimentul identității, conștiința populară a apartenenței, nu s-au născut dintr-odată și în tot cuprinsul spațiului de formare a poporului român. Fenomenul trebuie urmărit în apariția și evoluția sa provincială, în cuprinsul formațiilor politice diferențiate, existente în acest spațiu. Până târziu, aceste formații au evoluat sub influențe deosebite, care le-au marcat istoria, lăsând urme și în configurația spirituală a oamenilor. Transilvania a evoluat în sfera de influență central-

⁶I.D. Bălan, *Octavina Goga, Monografie*, București, Editura Minerva, 1971, p. 24.

europăeană, exercitată mai ales de Austria, Moldova a stat sub semnul influenței polone și apoi ruse, în timp ce Țara Românească a fost situată într-o zonă dominată mai puternic de Bizanț și, apoi, de Imperiul Otoman.

De timpuriu, conștiința identității și-a lărgit aria de cuprindere, devenind generală, românească, fiind întreținută și cultivată prin legăturile multiple între ținuturile românești, pe care istoria le-a înregistrat și cărora elita intelectuală le-au dat expresie, contribuind astfel la formarea conștiinței istorice.

Conștiința identității românești a fost mai puternică și s-a cristalizat mai devreme în Transilvania, sub impactul factorilor care au decurs din marginalizarea românilor, din situația de toleranță care le-a fost rezervată de către regalitatea maghiară și națiunile privilegiate. Țăranii români, iobagi în marea lor majoritate, au resimțit puternic consecințele acestei stări de lucruri. Dispariția nobilimii române, maghiarizată încă în secolele evului mediu, a întărit comuniunea între păturile care alcătuiau societatea românească în provincia din interiorul arcului carpatic. Transilvania s-a aflat, din nou, în centrul procesului transformator care a afectat profund conștiința identitară. Ea a fost *laboratorul* în care a fost plămădită conștiința națională. De luminile ei au beneficiat, deși nu într-o măsură egală cu elitele, și masele largi ale țărănimii. Ieșirea românilor din captivitatea socială și națională se putea realiza numai prin orientarea spre viitor, prin punerea în balanță a argumentului istoric, dar și prin conștiința forței pe care o reprezenta marea masă a țăranilor, temelia națiunii moderne. De aceea, la începuturile Revoluției române de la 1848, lozincă esențială adoptată a fost: *Desfîințarea iobăgiei sau moarte!*

Aceste împrejurări, care au înlesnit și au întărit fuziunea între păturile sociale care alcătuiau *națiunea română din Transilvania*, au produs schimbări structurale în conștiința oamenilor timpului, au întărit sentimentul identitar.

Într-un ținut românesc în care stăpânii adevărați erau tolerați, marginalizați, străinii fiind aceia care dominau economic, social și politic doctrina politică națională a dat expresie științifică, la nivel superior, modern, acestei stări de lucruri. Doctrina nu a fost inventată, ci s-a născut implicit, ea a explicat, în înțeleșurile sale largi și în implicațiile politice contemporane, situația existentă, reprezentând un instrument de acțiune pragmatică.

Pentru Transilvania, așadar, faptele sunt limpezi. Lupta politică determinată de nevoia românilor de a intra cu drepturi depline în structura socială și politică a Imperiului i-au apropiat pe țărani de înțeleșurile moderne ale națiunii. În lumina noilor raționamente, și ei au putut să aprecieze altfel legăturile interromânești și extensiunea teritorială a națiunii. În acest sens, țărani din Transilvania (în înțeleșul general al cuprinderii sale), participând activ la mișcarea din teritoriul aflat sub stăpânire străină, și-au însușit mai repede postulatele naționale, apropiindu-se de înțeleșurile formelor superioare de defnirire a identității etnice. Solidaritatea (înfrățirea, mai corect spus) manifestată pe Câmpia de la Blaj, care i-a uimit pe moldoveni, nu a fost un fenomen conjunctural, ci expresia unor convingeri raționale și a unei voințe conștiente.

Astfel în poezia lui Goga este prezentată chiar răzvrătirea unei colectivități solidare, înțeleșă în înlănțuirea destinului său istoric. Este o revoltă dureroasă stârnită de o îndelungată asuprire socială și dintr-o mândrie națională jignită brutal în repetate rânduri în cursul unei istorii zbuciumate.

Pentru a ilustra cele spuse putem să dăm un exemplu prin volumele *Din larg și Din umbra zidurilor*.

Prin poezia *Strămoșii*, poetul precizează sensul revoltei sale. Acesta vine pe câmpul luptelor naționale cu întreaga moștenire a strămoșilor ce-au sprijinit „eternitatea pe a lor umăr”: „Cu mine vin, roiesc într-una / Cei fără neam și fără număr, / Ce-au sprijinit

întotdeauna / Eternitatea pe-al lor umăr. / (...) // Ei vin cu suflete-
nnoptate, / De-aceea sfarmă lanțuri grele, / De-aceea urlă și se
zbate / Durerea-n cântecele mele. / Doar din al veacurilor caier /
Mi-am împletit eu biciul urii, / Nestinsul vremurilor vaier / Mi-a
scris blestemu-n ceriul gurii!...”

În articolul *Educația în școlile ungurești*, Octavian Goga vorbește despre felul cum erau tratați elevii români de către profesorii maghiari. Profesorii maghiari sunt caracterizați prin lipsă de umanitarism și de bunăvoință părintească, iar copiii veniți de la sat în oraș să învețe carte, se trezesc ca plasați într-un univers necunoscut, unde aud totul dar nu pricep nimic pentru că totul le este predat într-o limbă străină: „Vine profesorul în clasă. Trece la catedră. Se oprește cu ochii la el. Îi pune o întrebare. Băiatul tremură și nu înțelege nimic. Se ridică alb ca varul și îngână două vorbe, care sună prost pe ungurește(...) Profesorul îl oprește enervat: - Ești un măgar. Taci! - Sau îi spune într-un ton de nobilă indignare. Nu-i de gura ta limba lui Arony Ianos!”⁷

În acest articol Goga vorbește despre frământările sufletești din viața de licean, despre felul cum a fost umilit de profesorii maghiari și de colegii lui tot maghiari.

Există o certă neconcordanță între trăirile interioare ale tânărului Goga și ceea ce i se predă la liceul unguresc. Într-o vreme când compatrioții săi trăiau clipe de coșmar datorită asupririi maghiare, el învăța la orele de istorie despre faptele de vitejie ale ungarilor. Este interesant de amintit un fapt care a pus stăpânire pe memoria rășinăreanului, și anume într-o oră de istorie pe când profesorul predă lecția, elevul, Goga se arată foarte plictisit, iar profesorul observă acest lucru, și se enervează peste măsură: „Și puțin a lipsit că nu m-a lovit în cap profesorul meu,

⁷ Octavian Goga, *Naționalism dezrobotor*, Editura Albatros, București, 1998, pp. 44-45.

pragmaticul meu profesor de istorie. Și când i-am răspuns domnii mei, cu liniștea poruncită a mândriei mele rănite, când i-am răspuns: <<Domnule profesor, eu știu lecția...Eu știu întreaga carte...Te rog să mă ascuți >> atunci acest om furios mi-a smuls cartea din mână, a azvârlit-o de i s-au răsfirat foile peste bănci și mi-a urlat în urechi următoarele cuvinte tipice: << ce-mi pasă dacă știi ceva sau ca nu știi din zdrențele astea de foi - eu vreau inima d-tale!>>.”⁸

Cert este că imperialismul maghiar, profesorii săi din liceu și de mai târziu nu au reușit niciodată să facă din Octavian Goga decât ceea ce a fost din fragedă pruncie și anume, un adevărat român.

Elementul religios

Scriitorul a făcut parte dintr-o familie a cărei înaintași au fost preoți, iar acest element de natură bisericească va constitui un element substanțial în lirica și publicistica lui Octavian Goga.

Poetul mărturisește singur în fragmentele autobiografice că a avut la baza operei sale: „folclorul, limba românească vorbită în regiunea în care m-am născut; al doilea cărțile bisericești; al treilea literatura cultă.”

Elementul religios în lirica lui Octavian Goga, apare ca un reprezentant al tradiției și al datinii, acesta nu constituie o expresie a unei crize mistice spirituale, ori a unei chinuitoare căutări a divinității.

Fumul de tămâie, cădelnița, smirna sunt mai solicitate decât sfinții în poezia lui Goga, care reflectă o atitudine populară. Dumnezeu este văzut ca un bătrân înțelept care deține puterea nu

⁸ *Ibidem* pp. 48-49.

este nicidecum o forță transcendentă. Goga nu este deloc un fanatic religios, sau vreun tradiționalist stăpânit de mistere divine.

În viziunea lui Goga, nu este nicio deosebire între Dumnezeu și Moș Crăciun, ambii luând parte la suferințele poporului.

În poemul *Colindă*, poetul descrie un trist tablou social: „La casa de om sărac / S-a gătat făina-n sac / (...) / Moș Crăciun, Moș Crăciun! / Slujim slujba satului / Țarina bogatului / Pajura-mpăratului... / Moș Crăciun!”

Scriitorul nu are respect pentru biserică, nu vede în biserică un altar al credinței pe pământ, ba mai mult, acesta condamnă biserica în unele dintre scrierile sale: „Nici o fabrică - biserica a mâncat satul...Popii mănâncă spania”.

Chiar și bisericii din Principatele Unite Românești, Goga nu-i găsea un rol național și social și o acuza de „spirit îngust”. În articolul său, *Chemarea preoțimii noastre*, Goga credea că rolul preoțimii ar trebui să fie mai complex ca la alte neamuri, care au avut alți oameni meniți să săvârșească acțiuni politice, sociale și culturale.

Cu toate acestea poetul a folosit termeni religioși în poezia sa pentru o problemă de conținut, a folosit acești termeni deoarece în mare parte poeziile sale se adresau năpăstuiților, acelor care nu mai aveau nicio speranță, iar elementul religios îmbinat cu graiul popular era ca un balsam pentru sufletul rănit al celor cu „umerii gârboviți de povară”.

Un ultim indiciu pentru folosirea elementului religios poate fi pus pe seama mesajului mesianic care îl transmite lirismul său.

În ceea ce privește prezența tonului biblic cu anume tâlcuri de parabolă, abundența termenilor arhaici și religioși, aveau rostul de a demonstra celor ce negau vechimea noastră pe plaiurile transilvănene că ne-am născut aici, că venim din vremurile de demult și că avem drepturi incontestabile.

Crezul poetic și-l exprimă în *Rugăciune*, care face parte din

acele scrieri în care elementul religios este numai un pretext.

Elementul biblic atât de prezent în poeziile lui Octavian Goga este expresie a neputinței sale de a transforma în condițiile istorice concrete un ideal milenar. De aici vine jalea asupritoare care dăinuie peste paginile poeziilor: „A mea e lacrima ce-n tremur / Prin sita genelor se frânge, / Al meu e cântecul ce-n pustie / Neputincioasa jale-și plânge” (*Plugarii*)

„Avem un vis neîmplinit / Copil al suferinții / De jalea lui ne-m răposat / Și moșii și părinții... / Din vremi uitate, de demult / Gemând de grele patimi, / Deșertăciunea unui vis / Noi o stropim în lacrimi”(Noi)

Vedea în Biserică nu numai „depozitarea credinței noastre religioase, ci și o cetate de păstrare a existenței noastre românești și el cerea de la preoțime nu numai o propovăduire a credinței religioase ci și îndeplinirea unei chemări culturale politice”.⁹

„Bisericuță din Albac, / Tu ești al vremurilor semn, / Tot bietul nostru plâns sărac / E-nchis în trupul tău de lemn // (...) // Tu știi cum ne-am trudit stingher / De-a pururi fără crezământ / La Dumnezeu, acolo-n cer, / Și la-mpăratul pe pământ.” (*Bisericuța din Albac*)

În poezia lui Goga sesizăm o abundență de termeni religioși precum: altar, clopotniță, apostol, preot, liturghie, ceaslov, strană, hirotonisire, cuminecătură, agheasmă, mir, busuioc, cucernic, tropare etc.

Dar cu toate acestea caracterul poeziei nu este unul mistic, ci este mai degrabă poezia unei clase sociale oprimate cu intenții vindicative, iar eul liric este cel care părăsește vremurile de izbândă și de rupere a lanțurilor.

Influența lui George Coșbuc

⁹ O Goga, *Chemarea preoțimii noastre*, în vol. *Însemnările unui trecător*, Arad, 1911, p. 67.

Chiar dacă Octavian Goga mărturisește despre George Coșbuc în paginile sale autobiografice: „Atmosfera literară din Ardeal acum vreo 30 de ani era o atmosferă foarte primitivă. Literatura venea din Vechiul Regat. Dintre autorii ardeleni era singur Coșbuc care, cu un talent strălucit era pentru mine un permanent subiect de curiozitate literară; marele talent epic, cascadele de lumină care se desprind din poezia lui Coșbuc, m-au atras întotdeauna însă configurația lui idilică n-a avut accente de înrudire asupra sufletului meu. Eu am văzut în țăran un om chinuit al pământului, n-am putut să-l văd în acea atmosferă în care l-a văzut Alecsandri în portretele sale și nici n-am putut să-l văd încadrat în acea lumină și veselie a lui Coșbuc. Și atunci, mă interesa de aproape factura literară a operei literare integrale a lui Coșbuc, însă aceasta nu poate constitui un punct de influență literară.”¹⁰

Cu toate acestea există teme comune între poezia de revoltă socială a lui George Coșbuc și poezia lui Octavian Goga. Cert este că după afirmația celui din urmă nu putem vorbi despre o influență propriu-zisă cât despre unele similitudini între cei doi.

George Coșbuc s-a născut, ca și Octavian Goga, într-o familie de preoți, fiind al optulea dintre cei 14 copii ai preotului greco-catolic Sebastian Coșbuc și al Mariei, fiica preotului greco-catolic Avacum din Telciu. Copilăria și-o petrece la Hordou, în orizontul mitic al lumii satului, în tovărășia basmelor povestite de mama sa.

Despre începuturile sale literare George Coșbuc mărturisește: „Cea dintâi poezie am publicat-o la vârsta de 15 ani într-o foaie pedagogică din Ardeal. N-o mai am nici nu știu ce era. Am publicat apoi fel de fel de încercări prin toate foile ardelenesti.”¹¹

¹⁰ Octavian Goga, *Naționalism dezrobitor*, Editura Albatros, București, 1998, pp. 423.

¹¹ http://ro.wikipedia.org/wiki/George_Co%C5%9Fbuc

Debutul editorial al poetului poate fi socotit ca având două etape distincte. Mai întâi i-au apărut la Sibiu în Biblioteca populară a „Tribunei” cinci broșuri: *Blăstăm de mamă*, *Legendă populară din jurul Năsăudului și Pe pământul turcului* (1885), *Fata craiului din cetini*, *Draga mamei* (1886) și *Fulger. Poveste în versuri* (1887).

Un rol de seamă în dezvoltarea culturii române l-a avut George Coșbuc și prin participarea sa la conducerea unor importante reviste, dovedind în acest sens, o evidentă vocație publicistică. Printre revistele din a căror conducere a făcut parte amintim: „Vatra” (1894), „Foaie interesantă” (1897), „Sămănătorul” (1901), „Viața literară” etc.

George Coșbuc a fost și un excepțional traducător. Din perioada studiilor gimnaziale de la Năsăud, poetul și-a manifestat pasiunea pentru literatura greco-latină, pentru valorile literaturii universale. La vârsta de numai 15 ani, „Societatea Virtus Romana Rediviva” i-a acordat un premiu la concursul literar pentru traducerea versiunii din *Odiseea*, din care va publica fragmentar în revistele literare românești începând cu anul 1902 și parțial în 1918, la Casa Școalelor.

A dat de asemenea, echivalențe creatoare, în lexicul cel mai adecvat din opera lui Vergilius, *Bucolicele și Georgicele*. A mai tradus *Eneida* iar din *Antologia sanscrită*, Coșbuc a tradus fragmentar, părțile cele mai reprezentative ale literaturii de meditație indiană, *Rig-Veda*, *Mahabharata*, *Romajana*. Un rol important în activitatea de traducător a lui Coșbuc îl are tălmăcirea *Divinei Comedii* pe care T. Vianu o caracteriza drept „opera cea mai de seamă a măiestriei sale poetice”.

În ceea ce privește opera sa literară după cum însuși Coșbuc a mărturisit, intenționa să realizeze o epopee, astfel încât „baladele” și celelalte poeme luate din „poveștile poporului” pe care le-a scris, să capete „unitate și extensiune de epopee”. Deși nerealizată

pe deplin, cele mai izbutite poeme ale sale se încadrează într-o viziune unitară, alcătuind o monografie epico-lirică a satului românesc.

Regăsim în creația sa, natura românească, muncile câmpenești, datinile atașate marilor momente ale existenței, erotica țărănească, revolta țăranului, experiența tragică a războiului, momente din istoria poporului român.

În descrierea naturii, deosebindu-se de V. Alecsandri (cel dintâi pastelist remarcabil în evoluția liricii românești), la Coșbuc obiectul evocării e omul pământului, peisajul având funcția de a-i oferi acestuia cadrul de manifestare, în tradiția poemelor lui Vergilius și ale lui Hesiod, cu ale sale *Lucrări și zile*. G. Coșbuc închină fiecărui anotimp cel puțin câte o poezie, spectacolul lumii rurale relevând cadrul existențial și unele dintre îndeletnicirile țărănești tipice. (*Noapte de vară, Vara, În miezul verii, Iarna pe uliță*).

Natura este plastică și de obicei evocatoare de tablouri cu contururi exotice, exprimând puternice stări sufletești. Viziunea artistică din balade și idile este unitară, poemele impunându-se prin prospețime și optimism, în legătură intimă cu mentalitatea țărănească, ale cărei ipostaze fundamentale le stilizează.

Ideile sunt caracterizate printr-un lirism discret, în viziune obiectivată epic sau dramatic. Poetul surprinde în scene de grație firească semnele tulburării erotice, jocurile și capriciile iubirii, farmecul vârstei incerte, între o candoare sufletească și o instinctivă tactică erotică.

Imaginea, esențializată a psihologiei și a comportamentului erotic este recompusă prin reacțiile, gesturile și replicile eroilor. Se detașează din idile o anume simplitate a situațiilor, extrase dintr-un cotidian țărănesc, stilizat cu grație și simplitate.

Dovadă a unei înzestrări clasice temperamentale, înclinată spre lumea obiectivă și nu spre atmosfera subiectivă, vocația poetului

în descrierea naturii este desenul, în forma unor netații simple neutre sub raport artistic, dar de o mare siguranță și expresivitate în stabilitatea percepției. Coșbuc a păstrat spiritul autentic românesc în balade, prin prezentarea momentului nunții în *Nunta Zamfirei* sau prin viziunea asupra morții în *Moartea lui Fulger*. Experiența tragică a războiului, momentele din istoria națională și revolta țăranului apar în sinteze poetice, reprezentative pentru psihologia noastră etnică și a filozofiei implicate în fața vieții și a morții.

Coșbuc a creat o operă de sensibilitate românească, sinteză de autentică și originală substanță poetică și artistică.

Cu toate acestea, Octavian Goga a fost mai mult impresionat de poezia de revoltă socială a lui G. Coșbuc, după cum am afirmat mai sus, între lirica celor doi găsindu-se foarte multe teme comune. Coșbuc cunoaște greul muncii de pe ogoare. Există de altfel, după cum s-a putut observa în baladele și idilele sale, o realitate umană a satului, diferențiată și sub aspect moral și economic. Disprețul față de omul bogat din *Dușmancele* sau *Numai una* capătă glas de mânie devenit incendiar în alte poezii.

Poet militant, Coșbuc a făcut adesea din poeziile sale o armă de luptă împotriva exploatării, atât a Ardealului subjugat imperiului Habsburgic, cât și în România burghezo-moșierească.

Poezia *Ex ossibus ultor* exprimă încrederea poetului în triumful cauzei iobăgimii ardelene. Legenda spune că un împărat tânăr a făcut dreptate, smulgând de la tirani averile și puterea. Tiranii coalițați l-au ucis îngropat într-o pădure îndepărtată, interzicând poporului să-l jelească. Dar un fulger alb arată groapa tănuită și o prevestire spune că din oseminte se va ridica răzbunătorul *Ex ossibus ultor*: „Iar într-o noapte va lovi! / Și spintecată de lumină / Fugi-va noaptea cea haină / Și brazii-n flăcări or orbi. // Și atunci cu, fulgerul tovarăș / Ieși-va mortul împărat, / Și-n rodul lor, de unde au plecat / S-ar prăbușii tiranii iarăși.”(*Ex ossibus ultor*)

Finalul apocaliptic în care împăratul își va răzbuna soarta ticăloasă pecetluită de dușmanii lui ajutat de elementele naturii: „fulgerul tovarăș”, lumină, brazi etc., amintește de finalul poeziilor lui Octavian Goga care este o licărire de izbândă, o prevestire a vremurilor bune ce vor urma, o răzbunare împotriva ticăloșiei asupritorilor.

Astfel de sfârșit avem și în poezia *Plugarii*: „A mea e lacrima ce-n tremur / Prin sita genelor se frânge, / Al meu e cântecul ce-n pustie / Neputincioasa jale-și plânge / Ci-n pacea obidirii voastre / Ca-ntr-un întins adânc de mare, / Trăiește-nfricoșatul vifor / Al vremilor răzbunătoare.” (*Plugarii*) sau în poezia *Noi*: „Avem un vis neîmplinit / Copil al suferinții, / De jalea lui ne-au răposat / Și moșii și părinții...” (*Noi*) sau în poezia *Oltul*: „Să verși păgân potop de apă / Pe șesul holdelor de aur; / Să piară glia care poartă / Înstrăinatul nost’ tezaur.”, (*Oltul*)

Într-un gazel *Lupta vieții*, Coșbuc își făcuse un catehism, condamnând plânsul și lipsa de ideal. El înțelegea să lupte nu numai pentru el, dar pentru întreaga colectivitate: „O luptă-i viață; deci te luptă / Cu dragoste de ea, cu dor. // Pe seama cui? Ești un nemernic / Când n-ai un țel hotărâtor. // Tu ai pe-ai tăi! De n-ai pe nimeni, / Te lupti pe seama tuturor.” (*Lupta vieții*)

O astfel de metaforă a luptei pentru întreaga colectivitate o regăsim și în poeziile lui Octavian Goga oferim ca exemplu una dintre artele sale poetice, poezia, *Rugăciune*, unde eul liric „se roagă” pentru alungarea propriilor patimi, și pentru ca glasul poeziei sale să fie un răsunset intru jalea poporului: „Alungă patimile mele, / Pe veci strigare lor o frânge, / Și de durerea altor inimi / Învață-mă pe mine-a plânge. / Nu rostul meu, de-a pururi pradă / Ursitei maștere și rele, / Ci jalea unei lumi, părinte, / Să plângă-n lacrimile mele.” (*Rugăciune*)

Un alt exemplu de luptă „pe seama tuturor” este poemul lui George Coșbuc *Noi vrem pământ!*, scris cu ocazia războaielor

țărănești din 1894 și publicat în revista „Vatra”. Unică prin violența acuzării, poezia exprimă răspicat atitudinea scriitorului în problema țărănească. În poezia lui, poetul evocă imaginea țăranului român, flămând, și gol fără adăpost, sărăcit, umilit și batjocorit de stăpânirea ciocoiască, poetul exprimând totodată uriașa forță pe care o reprezintă masele asuprite.

În prima strofă, mizeria în care se zbătea țărănimea „flămândă și goală” este raportată la un singur exponent al ei „scuipat” și „bătut” de ciocoi, folosit ca vită de povară. Apoi revolta se generalizează, „eu” devine „noi”, pentru ca revendicarea „noi vrem pământ” să se repete de câteva ori până la sfârșit. Prin gura țăranilor răzvrățiți, poetul demască orânduirea zilnică burghezo-moșierească, statul constituit ca instrument de exploatare și presiune în mâinile celor tari. Glasul obidiților trece de la expunerea obiectivă a situației intolerabile la invocarea umanității: „Voi ce-aveți îngropat aici? / Voi grâu? Dar noi strămoși și tați / Noi mame și surori și frați! / În lături, venetici! / Pământul nostru-i scump și sfânt, / Că el ni-e leagăn și mormânt; / Cu sânge cald l-am apărat, / Și câte ape l-au udat / Sunt numai lacrimi ce-am vărsat / Noi vrem pământ!”

Pământul se identifică cu țara, cu istoria ei udată cu sânge de țăran și cu lacrimi de suferință. Aceasta este ideea ce motivează și amenințarea prevestitoare de inevitabila răsturnare a ordinii sociale, mânia robilor ce nu mai pot răbda: „Când nu vom mai putea răbda, / Când foamea ne va răscula, / Hristos să fiți, nu veți scăpa / Nici în mormânt!”

Patetică, răscolitoare prin mesajul ei, poezia a devenit populară prin rapida ei răspândire, ea a întreținut o stare de spirit ce a făcut explozie în istoria răzvrătirilor țărănești, cu pojarul întins al anului 1907. Răsunetul acestui manifest clocotitor de ură împotriva tiraniei a fost de altfel mondial. El a străbătut fiind tradus în diferite limbi, Franța, Belgia, Spania. Cu o astfel de imagine tristă

și înduioșătoare a țaranului român facem cunoștință și în poeziile lui Goga: „Creștini ce n-aveți sărbătoare, / Voi, cei mai buni copii ai firii, / Urziți din lacrimi și sudoare // (...) // Purtați cu brațele-amândouă / A muncii rodnică povară, // (...) // A voastră-i jalea cea mai mare, / A voastră-i truda cea mai sfântă, / Stăpânul vitreg vă lovește, / Când cerul bine-vă-cuvântă.” (Goga, *Plugarii*)

În poezia *Doina*, a lui Coșbuc tonul e mai potolit și la prima vedere s-ar părea că poetul vrea doar să explice semnificația acestui cântec al poporului. Dar, ca în poezia populară, *Doina* lui Coșbuc este plânsul „unui neam întreg”. Personificată, cu chip de copilă, ea întâmpină pe fete în faptul serii la izvor și le învață ce e iubirea; mângâie înstrăinarea flăcăului plecat la oaste, alină durerea plugarului „slăbit de-amar și frânt”, ea naște poezie din farmecul amurgurilor, din zgomot de pâraie; ascultă glas de codru și spune munților durerea „prin jalnice cântări”; ea blestemă și strânge „în codru noaptea sub brazii pe lângă foc...”, „prilej de bir și clacă”.

O singură dată se bucură doina, atunci când haiducii, fărtații ei răzbuună suferințele îndurate de popor: „Grăbit, când prind ei pușca, / Scoți plumbii de la brâu: / Iar când ochesc, cu hohot / Tu râzi, căci plumbii moi / S-au dus în piept de-a dreptul / Spurcatului ciocoi.” Ura împotriva ciocoiului rămâne laitmotivul poeziei de revoltă socială la Coșbuc.

În poezia *Hora* publicată în „Sămănătorul”, (1902), flăcăul care joacă nu are decât o singură ciudă, pe ciocoi. De aceea își exprimă dorința de a se răfui cu el: „M-a plesnit și ieri cu biciul / Ici grămad-aș vrea să-l pui / Jos pe padini cu ariciul, / Și să-i joc, ca azi la nuntă / Care sărbă-i mai măruntă / Pe spinarea lui!”

În aprecierile criticilor literari Coșbuc este văzut ca un mare talent, mai presus de toți care au reușit să depășească dulcegăria somptuoasă a lui V. Alecsandri și filozofia sufletească sfâșiată a lui Eminescu.

Chiar Octavian Goga apreciază despre „cuvântarea” lui Coșbuc că „se desfășoară în imnul vast al naturii”. „Ce-a fost Coșbuc în evoluția noastră literară? Să-mi spună el: <<Sunt suflet în sufletul sufletului neamului meu / Și cânt bucuria și-amarul.>>

Noi stăm smeriți în fața geniului creator al neamului care și-a răscumpărat cu jertfe actul de justiție de care s-a împărtășit și acum, când stăruie înaintea noastră umbra lui Gheorghe Coșbuc, îi închinăm și ei cuvintele scrise pe mormântul marelui Florentin în Biserica Santa Croce: *Onorate l'altissimo poeta!*¹²

Influența lui Mihai Eminescu

Mihai Eminescu este al șaptelea dintre cei unsprezece copii ai căminarului Gheorghe Eminovici, provenit dintr-o familie de țărani români din nordul Moldovei, și al Ralucăi Eminovici născută Jurașcu, fiică de stolnic din Joldești.

Copilăria și-o petrece la Botoșani și Ipotești în casa părintească și prin împrejurimi, într-o totală libertate de mișcare și de contact cu oamenii și cu natura, stare evocată cu adâncă nostalgie în poezia de mai târziu *Fiind băiet păduri cutreieram* sau *O rămâi*.

Anul 1866 este anul primelor manifestări literare ale lui Eminescu. În ianuarie moare profesorul de limba română Aron Pumnul iar elevii scot o broșură, *Lăcrămioarele învățăceilor gimnaziști*, în care apare și poezia *La mormântul lui Aron Pumnul* semnată de Mihai Eminescu.

În luna februarie a aceluiași an debutează în revista „Familia” din Pesta a lui I. Vulcan, cu poezia *De-aș avea*. I. Vulcan îi

¹² Octavian Goga, *Naționalism dezrobitor*, Editura Albatros, București, 1998, pp. 228-229.

schimbă numele în Mihai Eminescu, adoptat și de alți membri ai familiei sale.

În ceea ce privește creația literară, Eminescu a adus prin opera sa o limbă nouă și mereu proaspătă. Extraordinar este faptul că el nu a trebuit să se lupte pentru a stăpâni graiul românesc, căci acesta i-a fost mereu la îndemână, ajutându-l chiar să realizeze imagini artistice deosebite. Secretul întregului său farmec constă în substratul autohton al culturii eminesciene.

Poetul se definește singur: „Aspru și rece sună cântul cel etern și neisprăvit.”, lăsând astfel loc pentru alte contribuții atât de necesare spiritualității noastre naționale în sincronizarea cu universalitatea. Toate generațiile se vor afla sub influența creației eminesciene în tot ceea ce are ea mai bun, mai frumos, ridicându-se spre acel intelectualism rafinat al *Mioriței*, al doinelor sau basmelor populare.

Din universul tematic al poetului amintim: timpul, spațiul cosmic și cel mioritic, iubirea, moartea, viața ca vis, natura, etc.

Legătura operei eminesciene cu devenirea noastră istorică nu poate fi contestată, Eminescu fiind „modelul absolut spre care tind fără excepție reprezentanții literaturii românești”.

Articolele publicate în paginile „Timpului” nu numai că au atras atenția contemporanilor, dar impresionează și astăzi prin vibrația lor patriotică prin admirația față de spiritul de jertfă al ostașilor români. În valorificarea folclorului național, Eminescu ridică din nou pe cele mai înalte trepte de vrajă purtat de o efervescentă lirică fără asemănare poezii, începând cu *Făt Frumos din lacrimă*, *Revedere*, și ajungând mai apoi la neasemuita poveste de dragoste din *Călin (file de poveste)* și *Luceafărul*.

Incursiunile filozofice ale lui Eminescu susțin coordonatele complexității poeziei sale. Abordând atâtea probleme fundamentale ce țin de viață și de moarte, geneza și sfârșitul lumii, poetul subliniază de asemenea zbaterile și nefericirile omului de

geniu, într-o societate total străină de el.

Pornind de la stilul convențional pe care îl cultivau poeții vremii, trecând printr-o fază de romantism tumultuos, al afirmării, efortul artistic l-a condus pe Eminescu, pe măsura maturizării, către o concentrare din ce în ce mai densă a mijloacelor de expresie din care dispar regionalismele, diminutivele, epitetele armate, făcând loc stilului clasic de cea mai pură esență. Sintagmele compuse de poet: „dulce minune”, „somnul lin”, „farmec dureros”, „dureros de dulce”, „limba ca un fagure de miere”, „sună cu jale”, asigură poeziei lui un farmec deosebit.

Poetul a consacrat o mare parte din timpul studiilor sale în străinătate pentru asimilarea cugetărilor și motivelor poetice ale celebrilor antici greci și latini: Platon, Aristotel, Homer, Ovidiu, Horațiu, Catul pentru ca apoi (dincolo de textele Budiste) să includă pe rând Evul Mediu, Renașterea, clasicismul, romantismul, naturalismul și materialismul filozofic.

Discursul său liric înregistrează astfel ecouri din Kant, Schopenhauer, Dante, Shakespeare, Schiller, Novalis, Lamartine sau Victor Hugo – toate prin Rig-Veda și universale fiind asimilate în complexitatea viziunii sale. Însă Eminescu modelează toate aceste filozofii, adaptându-le firii și conceptelor personale și naționale. Imaginea sa despre geniu (prin deosebita sa capacitate de a armoniza rațiunea cu fantezia) se diferențiază fundamental de concepția lui Schopenhauer despre geniu.

În ceea ce privește influența pe care Mihai Eminescu a avut-o asupra lui Octavian Goga îl vom lăsa chiar pe acesta din urmă să ne mărturisească: „Adevărata influență, covârșitoare influență o exercită Eminescu desigur cu marea lui instrumentare artistică și cu acea morbideaza care se degaja din toată vraja poeziei lui.”¹³

¹³ Octavian Goga, *Naționalism dezrobitor*, Editura Albatros,

București, 1998, pp. 423-424.

Așadar după cum însuși poetul afirmă, primele sale poezii au fost inspirate din scrierile marelui nostru geniu național.

Frumoasa cea din urmă este prima poezie a lui Octavian Goga cu care acesta a dorit să „contrabalanseze” *Mortua est* a lui Mihai Eminescu: „Am văzut pe Eminescu și plângerile lui pentru o femeie murind și eu am crezut că trebuie să fac o femeie – abstracțiune o femeie idee și am scris *Frumoasa cea din urmă*”.¹⁴

În această poezie auspiciile începuturilor se văd foarte clar. La o primă vedere am putea spune că autorul *Frumoasei cea din urmă* este unul diferit de autorul *Poeziilor* din 1905.

Poemul debutează cu imaginea unei tinere fecioare, deosebit de frumoasă, care se află pe patul de moarte. Un fapt foarte interesant este antiteza versurilor consecutive la fel ca în poezia *Noi* din volumul de poezii din 1905: „Și ochilor senini, ca dimineața / Le adormea azi cea din urmă roză” (*Frumoasa cea din urmă*) „La noi sunt cântece și flori / Și lacrimi multe multe” (*Noi*)

Vestea morții fecioarei atrage după sine o catastrofă prin: întunecarea soarelui, gemetele prelungi ale codrului, vântul care parcă vestește groaza prin urletele sale sinistre în „tulnice de aramă”, cei patru stâlpi ai lumii s-au cutremurat, bolta cerului s-a zguduit, căzând steaua Venus, toți Dumnezeii de pe muntele Olimp au tresărit, ocrotitorii nopții și a dimineții stăteau muți, marii meșteri priveau la foc cu ochii stinși și reci.

Se poate observa ca și în lirica lui Mihai Eminescu îmbinarea elementelor naturale cu cele cosmice. Această atmosferă sumbră de jale apăsătoare, de stagnare și de apocalipsă este brusc întreruptă de apariția unui element dinamic: „Când iat’ deodat’, din ploaie de lumină, / Zburând prelung prin albul de văzduhuri, / Vin călători pe aripe de vânt / Și, coborând pe razele de lună, / Toți cântăreții / Zidiți de vremea fărâmată-n clipe, / În Răsărit și-n neagra Miazănoapte”

¹⁴ *Ibidem* p. 434.

Un tânăr pe creștetul „Olimpului aprins” își face simțită apariția, putem spune că acesta ar fi elementul care dorește să împiedice această catastrofă.

Aveam de asemenea și imaginea poetului care își transpune jalea pe care o trăiește în cântece, fiind „cea din urmă încordare a strunii, al frumuseții imn de îngropare”.

Finalul poeziei este unul deosebit de trist, încoronat de moarte și de atmosferă întunecată.

Ca și la Eminescu apare „poetul fără liră, lipsit de a ochilor văpăi”, imagine metaforică pentru Orfeu.

Această poezie poate fi prin excelență o poezie romantică prin temele poetice utilizate: moarte, elemente cosmice, imaginea apocaliptică a lumii etc.

În ceea ce privește poemul eminescian *Mortua est* – avem a face cu un elogiu adus iubitei trecută în neființă. Cadrul liric prezintă imaginea sumbră a cimitirului: „umezi morminte”, „sunet de clopot”, căruia eul liric îi atribuie un caracter sacru: „orele sfinte”.

La Eminescu moartea este privită ca trecerea de pe un tărâm pe altul, de pe al lumii hotar în împărăția cerurilor. Lumea sfinților se prezintă ca întrupare a perfecțiunii prin metaforele „râuri de lapte”, „flori de lumină”. până și „norii cei negri” își etalează grandiozitatea apărând ca „sombre palate” în care stăpână este „luna regină”.

În strofa a treia, se conturează portretul iubitei moarte „o umbră de-argint strălucită”, al cărui „palid suflet” și-a început drumul ascensional spre „a norilor schele”. Călătoria sufletului e însoțită de elemente divine: „O rază te nalță, un cântec te duce”. Eul liric remarcă marea diferență dintre trup și suflet. Sufletul este pregătit să-și ia zborul, asemenea unui înger, „cu aripi ridicate”, pe când trupul zace în sicriu „cu brațele albe pe piept puse cruce”. Eul

mărturisește: „Văd sufletu-ți candid prin spațiu cum treci; / Privesc apoi lutul rămas...alb și rece”.

În discursul liric se întrezărește o speranță deoarece eul liric remarcă surâsul „rămas încă viu” de pe buzele iubitei.

În a șasea strofă, iubitul pare că se trezește din visare, iar luciditatea lui îi provoacă o stare de disperare, de conștientizare a pierderii frumoasei iubite. El își pune întrebări existențiale referitoare la destin, însă sufletul său „rănit de îndoială” nu-i poate oferi răspunsuri: „De ce-ai murit, înger cu fața cea pală?”.

Discursul eului liric se continuă cu o altă descriere a palatelor celeste: „arcuri de aur zidite din stele”, „râuri de foc”, „poduri de argint”, „șărmuri de smirnă”, „flori care cântă”. Frumusețea și strălucirea aceste lumi cer „o sfântă regină”. Atributele iubitei sunt în perfectă armonie cu splendoarea cerurilor: „păr lung de raze”, „ochi de lumină”, „haină albastră stropită cu aur”, „cunună de laur”. “Fruntea pală” este atât un semn al trecerii în neființă, cât și un simbol al purității.

În strofa a noua, eul liric dă o definiție a morții în contrast cu viața. În viziunea sa, o viață frumoasă se sfârșește printr-o moarte violentă, distrugătoare, care nu poate aduce nimic bun: „O, moartea e-un chaos, o mare de stele, / Când viața-i o baltă de vise rebele”; Totuși, moartea vine ca o binecuvântare atunci când încheie o existență nefastă: „O, moartea-i un secol cu sori înflorit, / Când viața-i un basmu pustiu și urât”.

Asaltat de toate întrebările la care nu primește răspuns, de toate “gândurile rele” care le domină pe „cele bune”, eul cade pradă disperării. La romantici, noaptea este timpul primordial, mitic, în care se produce unirea cuplului și împlinirea tuturor viselor. Cu toate acestea, eul eminescian, rămas singur la venirea nopții, prezice căderea lumii în haos: „sorii se sting”, „stelele pică”, „toate-s nimică”, „bolta de sus să se spargă”, „să cadă nimicul”. „Cerul negru” e asociat „morții eterne” deoarece, în contrast cu

viața care este efemeră, cu existențele care sunt „prăzi trecătoare”, întunericul și moartea sunt constante ale universului.

În strofa a doisprezecea, eul concluzionează că moartea este un proces ireversibil, că omul este doar materie, iar ființa este destinată unui somn veșnic. Totuși, el nu poate să rămână indiferent în fața trupului iubitei, „țărână frumoasă și moartă”, și se refugiază într-un univers compensativ: „...mai fericesc / O rază fugită din chaos lumesc”.

Discursul poetic ridică întrebarea existențială „a fi sau a nu fi”, optând pentru „a nu fi” și motivând prin faptul că „ceea ce nu e, nu simte dureri”. „A fi” este o „nebulie și tristă și goală”, “un vis searbăd” în timpul căruia omul trebuie să distingă între bine și rău, între adevăr și minciună. Existența este doar un șir de „visenrupate gonind după vise”, a căror finalitate este moartea inevitabilă. „Trăit-ai anume ca astfel să mori?”. O astfel de viață total desacralizată îl condamnă pe eu la ateism.

În ceea ce privește poezia *Dorința* lui Octavian Goga acesta afirmă: „în *Dorința* se vede influența lui Eminescu din *Vino-n codru la izvorul, care tremură pe prund*, dar o influență manifestată prin contradicție ”.¹⁵

În poezia *Dorința* a lui Octavian Goga, poetul își imaginează o viață tihnită departe de zbuliumul citadin în satul natal, alături de o fată din popor cu care acesta dorește să se cunune în dimineața de Florii: „Departea-ș vrea de-aici să vii, / În alte lumi senine, / În dimineața de Florii / Să mă cunun cu tine. ”

Dorința poetului este de fapt dorința oricărui om simplu și muncitor de la țară care visează să aibă cea mai frumoasă nevastă din sat, să aibă o „casă în deal”, copii cuminți cu frica lui Dumnezeu, să fie în relații bune cu părinții și cu vecinii pe care să-i adune seara și să le citească din cărți.

¹⁵ *Ibidem.* p. 435.

În schimb poezia *Dorința* a lui Mihai Eminescu este un mic poem pastelat, în genul idilei clasice, complicat în spirit romantic prin intensitatea visului de dragoste. Poetul aspiră spre o iubire împlinită proiectând pe fundalul unei naturi feerice o poveste de dragoste ideală, în care gesturile se împlinesc într-un ritual al înțelegerii și al armoniei depline. Nimic nu-i tulbură pe îndrăgostiți, nici o convenție nu-i îndepărtează, dragostea lor e mută, neprefăcută și sinceră, e un joc de inițiere solemn. În *Dorința*, dragostea nu e realitate, ci aspirație spre împlinire prin iubire.

În visul secret al omului, vrea să spună Eminescu, Iubirea ideală este în totdeauna a bărbatului și a femeii părând alături, fericiți, prin grădina mirifică a universului, ca perechea mitică (Adam și Eva).

Compozițional, poezia are o structură lirică, fiind o succesiune de cinci tablouri corespunzătoare fiecărei strofe, mai puțin ultimul tablou care cumulează ultimele două strofe. Fiecare strofă fixează o secvență dintr-o idilă cu ceremonial stereotip (care apare și în alte poezii eminesciene), alcătuit din același lanț de fapte erotice.

Fuziunea om—natură, pentru care pledează Eminescu în toate poeziile lui de dragoste este o modalitate de a nega existența trecătoare a omului; natura este veșnică și, aspirând la o contopire organică cu ea, omul caută o cale de acces spre eternitate.

În concluzie, putem afirma că Mihai Eminescu și-a pus amprenta asupra poeziilor de început a lui Octavian Goga, în scrierile de mai târziu se găsesc doar frânturi de teme eminesciene: și anume, există mici asemănări din punct de vedere tematic între unele poezii a lui Goga și poezia lui Eminescu de revoltă socială.

Influența lui Petöfi Șandor

Șandor Petöfi s-a născut la data de 1 ianuarie 1823 într-o familie modestă. Tatăl, Stevan Petronie a fost meșter măcelar de origine sârbă iar mama sa Maria Huz, a fost de origine slovacă.

Tatăl lui a încercat să-l dea la cele mai bune școli, dar când poetul împlinește 15 ani, familia lui și-a pierdut toată averea, ca urmare a inundațiilor. Astfel, Petöfi a fost nevoit să își părăsească studiile. Tânăr fiind, este foarte interesat de actorie și timp de vreo doi ani pleacă prin turnee. În anul 1848 participă și el activ în revoluție, iar la 16 septembrie scrie proclamația de egalitate și se înrolează în armată. La 30 iulie 1849 în încercuirea făcută de trupele țariste în bătălia de la Albești poetul Șandor Petöfi este dat dispărut. Unii susțin că și-a aflat moartea în timpul retragerii, alții că a fost dus prizonier de război în Rusia țaristă.

În ceea ce privește creația sa literară, este considerat poetul național al poporului maghiar, care va cunoaște cea mai elocventă audiență pe toate meleagurile, transmițând în timp ardoarea unui temperament romantic cu o viziune fundamental umanistă. Petöfi reprezintă pentru poporul maghiar ceea ce reprezintă Eminescu pentru poporul român, însuși Eminescu numindu-l „marele poet al maghiarilor”.

Prin poeziile sale Petöfi insuflă speranță, deșteptând conștiința poporului său, el a știut să facă din poezie „vulturul ce se avântă în azur”, profetismul vizionar a lui Petöfi se regăsește în cele mai importante opere ale sale. „El a reușit să depășească lamentațiile poetice de tipul Vorosmarty Kalecsey, Erdely pentru a propune formula profetismului de tip Byron – Hugo.”¹⁶

Ca și Octavian Goga, Petöfi este un *poeta vates* un poet antemergător, un deschizător de drumuri. Octavian Goga în

¹⁶ Mircea Popa, *Aprecieri literare și culturale româno - maghiare*, Cluj- Napoca, Editura Dacia, 1998, p. 74.

mărturisirile sale literare din 1934 intitulate *Fragmente autobiografice* afirmă: „Din literatura ungurească am citit foarte mult. Nu mi-a plăcut decât sufletul curat a lui Petöfi unul dintre cei mai însemnați poeți ai școlii romantice de la 1848, un foarte mare poet cu o extraordinară viziune încadrată în romantismul vremii. Este un mare cântăreț al libertății și acesta era un punct comun între mine și el. De aceea când am fost la Seghedin în închisoare, mai târziu primarul Seghedinului cerându-mi un autograf eu i-am tradus în românește o poezie a lui Petöfi care era o apoteoză a libertății.”¹⁷

Goga este profund marcat de scrierile poetului maghiar ,scrieri pe care o parte din ele le traduce în limba română. Acesta traduce poeziile care corespundeau cel mai mult structurii sale sufletești. Cele dintâi poezii pe care le traduce, student fiind la facultatea din Budapesta sunt: *Sfârșit de septembrie, Privighetori și ciocârlii, În liniștea amurgului.*

La publicarea poeziei *Privighetori și ciocârlii* în revista „Luceafărul” Goga a adăugat cuvintele: „Am tradus aceste rânduri ale cântărețului maghiar Petöfi: le-am dat în românește pentru că furtuna de patimi și nădejdi, care se zbuciumă pe strunele acestui vestitor al neamului său, trebuie să găsească răsunet și în sufletele noastre și așteaptă împlinirea acelorași așteptări.”¹⁸

Goga vedea în Petöfi un poet revoltător care luptă pentru binele neamului său. Comune în poeziile celor doi poeți sunt și viața satului, soarta țăranilor, ura împotriva cârmuitorilor incapabili, atmosfera de petrecere din hanurile și crâșmele țărănești cu tarafuri de lăutari țigani, regretul plecării de acasă cu dorul de măicuța rămasă în prag, cu dorința reînțoarcerii la țară, a căsătoriei cu o fată simplă din popor.

Octavian Goga a făcut cunoștință cu literatura maghiară încă

¹⁷*Ibidem*, p. 76.

¹⁸*Ibidem*, p. 75.

din timpul școlarizării sale la Sibiu și faptul că poetul a știut să treacă peste ura împotriva cârmuirii maghiare și să-și apropie sufletul de marele lor poet, Șandor Petöfi și nu numai este un lucru demn de luat în considerație.

A încercat de asemenea să facă cunoscute publicului românesc, literatura maghiară prin desăvârșitele sale traduceri fiind chiar felicitat de „Societatea Petöfi” pentru munca sa.

Vom ilustra în ceea ce urmează o parte din temele marelui scriitor maghiar pe o serie de scrieri ale sale. În poezia *Nobilul*, poetul oferă o imagine a diferențelor dintre clasele sociale, subliniind faptul că pentru oamenii de „viță nobilă” pedeapsa propriilor greșeli nu-și are un înțeles: „Nu dați căci nobil sunt! / N-aveți voi dreptul să v-atingeți / De nobil pe pământ!” Tot în această poezie este prezentată și furia colectivă gata să sfâșie pe oricine încalcă normele sociale și morale: „Ați auzit ce-a spus noi, duhuri / De nobili mari în rang? / Stați, nu pe scândură să-l trageți; / Săltați-l sus în ștreang!”

În poezia *Gând risipit în vânt*, domină motivul despărțirii de casă, de dragoste față de locurile natale și față de părinți, la fel ca în poeziile lui Goga *Prima lux*, *Reîntors*, *Bătrânii*: „Vremea toată-n drum spre casă / Mă gândeam anume: / Mamei, de demult lăsate, / Ce cuvânt voi spune?”

Poezia *Cântecul câinilor* este o poezie în care domnește ironia față de „stăpânul-ndurător”, câinii fiind un simbol pentru cei obidiți. De asemenea aici mai sunt subliniate și condițiile vitrege de viață pe care trebuie să le îndure oamenii de rând: „De hrană, lipsă nu-i. / Stăpânul, de-i sătul, / Ne zvârle ce-a rămas. / Și restul ni-i destul.”

O altă temă prezentă în poezie este asuprirea claselor de jos prin aplicarea pedepselor dure: „Gârbaciul, uneori, / Mai șuieră, cumplit, / Mușcând adânc, ce-i drept, / Dar rănila se-nchid.” Finalul poezie păstrează o acută nuanță de ironie la adresa prea

cucernicilor stăpâni: „Și când stăpânul iar / Ne cheamă, împăcat, /
Îi lingem fericiți / Piciorul ce-a iertat!”

Poezia *Mă chinuie amar un gând* se înscrie cam în aceeași sferă tematică în care se scrie *Rugăciune* a lui Goga. Poetul își însușește durerile colective, preferând să se contopească cu mulțimea până la intrarea în anonim pentru formarea unui tot organic: „Să-mi fie-n groapa cea comună oasele-aruncate, / Alături de cei morți de mii de ori / În numele tău - sfântă - a lumii libertate!”

Împotriva regilor este o poezie de revoltă împotriva conducătorilor incapabili: „Și-au pus pe capul unui tont coroana, / Și-au pus pe tont să stea pe tron, ca stana! ”

Avem a face cu o antiteză între trecut și prezent, în care prezent, oamenii au nevoie de bărbați adevărați pentru a ține frâiele țării. Dominant fiind sentimentul de protest al poporului: „De nu le aruncați de voie bună, / Le vom zbura cu capul împreună. ” Ca și la Goga, răzbumarea este un fapt eliberator aducător de liniște.

În *Poezia*, poetul pledează pentru o deschidere mai largă spre cultură, adică, accesul tuturor oamenilor la educație și cultură indiferent de categoria socială: Idee prezentă și în publicistica lui Octavian Goga: „Nu-i casă de palavre poezia / Pentru înzorzonații guralivi, / Aleșii pe-o sprânceană din saloane: / Mai mult e poezia! E-o clădire / Deschisă orișicui vrea să se roage, / Cu un cuvânt: un templu-n care-i slobod / Să intri în opinci și chiar desculț.”

Poetul maghiar Șandor Petöfi a fost adânc prețuit și de alte nume ale literaturii române printre care: Ștefan Octavian Iosif, Alexandru Macedonski, Axente Baci, George Coșbuc, Eugen Jebeleanu, Iosif Vulcan, etc.

În semn de recunoștință Petre Pascu a publicat în anul 1993 poezia *La portretul lui Petöfi Șandor* din care vom cita câteva versuri semnificative pentru subcapitolul de față: „Cine oare-ar fi să nu admire / Chipul, vultureasca ta privire? / Tuturora veșnic

bunul frate / Ai cântat a lumii libertate / Semne nu-s aici, de cal în
spume / Bine-l știe întreaga lume / Geniu tânăr, visător la stele /
Brav husar pe câmp de lupte grele.”

PARTICULARITĂȚI ALE LIRISMULUI

Poezii (1905) - Universul satului transilvănean

Volumul său de debut, *Poezii* (1905) poate fi considerat o biografie lirică a poetului. Cu acest volum Goga și-a atins întru totul maturitatea creatoare încât critica literară de mai târziu afirma: „Dacă Octavian Goga, ar fi rămas la volumele sale de *Poezii* din 1905 și *Ne cheamă pământul* 1909, fie chiar și numai la primul, gloria sa de poet n-ar fi suferit întru nimic. Aceasta nu pentru că volumele sale de versuri ulterioare din timpul primului război mondial și dintre cele două războaie ar adumbrii strălucirea începutului său literar, căci în toate se găsesc realizări de înaltă ținută artistică și nu puține.

Dar Goga după primele tatonări prin reviste a intrat în literatura română cu prima sa carte ca un poet consacrat.”¹⁹ În paginile primului său volum întâlnim o poezie, militantă, de revoltă socială, mesianică, care se îmbină armonios cu frumusețile satului transilvănean și cu puritatea sufletească a țaranului român.

Goga este cel care situează satul într-o altă sferă a cunoașterii, într-o altă dimensiune, dacă până la el satul fusese doar un element decorativ sau un univers în care se desfășoară idilele dintre țărani, acum satul este o realitate socială, care trebuie redescoperită redimensionată, printr-o mai bună distribuire de accente, dar mai

¹⁹ M. Beniuc în *Prefață*, Octavian Goga, *Poezii*, București Editura Ion Creangă, 1986, p. 5.

ales prin acreditarea unei noi viziuni despre coșmarul țărănesc. Copilărint și trăind în lumea satului, el va deveni un observator conștient al satului, ducând viziunea țărănească la ultimele consecințe. Cu el se naște nu numai o nouă mitologie a satului românesc ci o primă încercare de demitizare a acestui sat prin introducerea lui într-o lume a realului.

Satul lui Goga, este un paradis al plângerii, un loc unde suferința și edenul se întrepătrund completându-se reciproc. Frumusețea mitică a acestor locuri este întunecată de suferințele și lacrimile țăranilor români.

În deschiderea volumului de debut facem cunoștință cu poemul *Rugăciune* ce reprezintă arta poetică a lui Goga, un adevărat manifest artistic și social un program de luptă și o mărturie militantă. Poezia este o manifestare lirică și ilustrează un lirism subiectiv, fiind prezente mărcile eului liric. Rugăciunea, ca și psalmul este una dintre formele cele mai vechi de manifestare ale liricii religioase, astfel titlul poeziei este semnificativ prin ruga fierbinte a poetului adresată Divinității pentru a izbăvi de chinuri și de suferințe pe românii din Transilvania, asupra social și național.

Tradiția religioasă înglobează în rugăciune două momente fundamentale: spovedania adică implorarea, prin actul de pioșenie al celui care se confesează și cuminecarea adică intrarea în starea de grație după dobândirea iertării, prin primirea simbolică a pâinii și a vinului, simboluri ale suferinței îndurate de Mântuitor.

Un astfel de rol și-l atribuie și Goga în poezia sa. El oficiază această slujbă necesară restabilirii legăturii cu sacralitatea iar apoi își acordă în numele Divinității un rol de mântuitor pentru cei necăjiți. El devine astfel purtătorul suferințelor poporului său.

Poetul devine în acest caz un profet un înainte-mergător, un conducător de mulțime pe calea ieșirii din robie și a găsirii limanului salvator într-o nouă lume.

În prima strofă concentrările metaforice de o rară expresivitate: „În drum mi se desfac prăpăstii, / Și-n negură se-mbracă zarea, ”anunță doar motivul discursului și situează eul liric în postura de căutător al drumului autentic în artă. Dezorientarea și senzația de gol psihic sunt prezentate prin frecvența epitetului apreciativ: „Rătăcitor, cu ochii tulburi, / Cu trupul istovit de cale.” Versurile constituie de fapt concluzia firească a strofei, concentrată în final într-o metaforă simbol: „Părinte,-orânduie-mi cărarea!”, prin substantivele și verbele alese din aceeași familie semantică (drum, cale, cărare, cad, se desfac, caut, orânduire) intervin în direcția ascendentă a demersului artistic.

Ruga lui vizează în același timp dobândirea cântecului și a luminii (simbolul înțelepciunii spirituale) adică a accesului spre ordinea și armonia sacră. Discursul liric ia în continuare înfățișarea unei cereri foarte precise: „Alungă patimile mele, / Pe veci strigarea lor o frânge, / Și de durerea altor inimi / Învață-mă pe mine-a plânge.”

Așadar, poetul nu cere nimic pentru sine, sau dacă cere dorința lui are un larg sens colectiv. El se vrea purtătorul de cuvânt al împilaților, drept pentru care cere binecuvântarea divină. El de asemenea mai cere să i se semene în suflet furtună spre a putea transpune într-un glas de aramă întreaga cântare a pătimirii noastre. Astfel, în ultimele strofe cuvântul devine mult mai dinamic și mai clocotitor, iar versul strigăt de durere.

Universul satului transilvănean cu toate bunele și relele pe care le însumează se regăsește în cele mai mici amănunte în lirica lui Octavian Goga îndeosebi în acest prim volum de poezii.

Satul atât de mult iubit de către poet îl vom întâlni în poeziile: *Noi, Oltul, Casa noastră, Reîntors, Departe, Zadarnic, În codru, Dimineața, Pe înserate, De la noi, Sara, Pace, Singur, Toamna, Părăsit, Așteptare* etc.

Puține sunt însă poeziile lui Octavian Goga care sunt

impregnate de o acută notă de optimism. Cele mai multe oferă o imagine tristă a satului unde oamenii trebuie să îndure corvezile zilnice cu toate că au fost înzestrați de la Dumnezeu să trăiască în niște locuri mirifice. În cel mai fericit caz avem a face cu o antiteză între lumea satului din trecut și cea din prezent, în care eul liric s-a întors într-un paradis în destrămare, sau cu o antiteză între mediul citadin și cel rural, unde în mod evident satul se detașează cu succes.

În poezia *Noi* pe un ton de jeluire sfâșietoare, Goga dă expresie unei dureri nemăsurate de care este cuprins Ardealul în vechile condiții istorico-sociale. Poezia motivează crezul poetic ce străbate întreaga operă a lui Goga. Titlul semnifică atitudinea de smerenie a poetului în fața Divinității, pe care o imploră să-i dea puterea de a cânta aspirațiile și suferințele celor mulți. Invocația este patetică, ea impresionează prin gestul de umilință care însoțește ruga.

Discursul poetic reflectă crezul artistic privind izvoarele și originalitatea artei, ca expresie a misiunii artistului în societate. Exponent al unei colectivități etnice, poetul simte povara răspunderii sale. Cele șase strofe, orânduite într-o simetrie compozițională, vorbesc despre caracterul militant al poeziei și misiunea socială a poetului. Repetarea obsesivă a pronumelui personal la persoana I (eu, -mi, pe mine), în relație directă cu pronumele de persoana a II-a (tu, tale, tine), frecvența substantivelor în vocativ (părinte, Doamne, stăpâne) și adresarea directă prin imperativul verbului (orânduie, dezleagă, sădește, dă, alungă) susțin tonul confesional și implică sensul de rugă fierbinte și stăruitoare, izvorâtă dintr-un suflet răvășit de durere.

În prima strofă, concentrările metaforice de o rară expresivitate: „În drum mi se desfac prăpastii / Și-n negură sembracă zarea”- anunță doar motivul discursului și situează eul liric în postura de căutător al drumului autentic în artă.

Dezorientarea și senzația de gol psihic sunt potențate prin frecvența epitetului apreciativ: „Rătăcitor, cu ochii tulburi / Cu trupul istovit de cale” - ce motivează atitudinea și gestul de implorare. Versurile constituie de fapt concluzia firească a strofei, concentrată în final într-o metaforă-simbol: „Părinte orânduie-mi cărarea!”

Prin substantivele și verbele alese din aceeași familie semantică (drum, cale, cărare; cad, se desfac, caut, orânduie) intuim direcția ascendentă a demersului artistic.

În următoarele două strofe deslușim cu pregnanță procesul de creație și înțelegem că în viziunea lui Octavian Goga actul poetic înseamnă zbucium și trăire puternică, care presupun transfigurarea în artă a vieții și năzuințelor unei colectivități. Printr-o construcție enumerativă în care sporul de frumusețe și armonie este creat de melodia simbolurilor metaforice: „Dă-mi cântecul și dă-mi lumina / ...dă-mi raza soarelui de vară” - apare evidențiată ideea că opera de artă explorează prin forme specifice, tainele lumii și farmecul vieții, dând glas sentimentelor umane de dragoste și ură, de bucurie și tristețe. Tonalitatea solemnă a versului este potențată prin repetarea verbului și prin așezarea lui la începutul versului.

În ultimele trei strofe, cuvântul devine mult mai dinamic și mai clocotitor. Definind printr-o suită de substantive specifice lexicului său poetic (durere, lacrimi, amarul, truda) obiectul discursului său patetic, poetul pare că își cheamă confracții nu numai să fie martori ai istoriei, ci și făuritorii ei. Artistul trebuie să fie un glas smuls din vaierul celor mulți. El poartă armura și întrezărește în clocotul mâinii înăbușite și al răzvrătirii tumultuoase nădejdea celor mulți Treptat, tonalitatea versurilor devine tot mai aspră până ce izbucnește impetuos în final: „În suflet seamănă-mi furtuna / Să-l simt în matca-i cum se zbate”.

În *Oltul* avem a face cu un mesaj patriotic, cu o patetică chemare la luptă pentru redeşeptarea românilor din Transilvania.

Și aici, poetul vorbește ca un tribun, în numele tuturor; *Oltul* devenind aproape o rugăciune adresată unei zeități ocrotitoare, mântuitoare de rău, capabilă să adune forțele, să le amplifice și să se răzbune. Ca și în alte poezii, retorica tânguiri preia un vocabular adecvat: „tăinuita jale”, „lacrimile noastre”, „durerea unui neam” etc.

În versurile lui Goga, Oltul este un interlocutor uman. Permanentă în spațiul geografic și etnic al țării, biografia râului figurează întreaga istorie a poporului român. Ideea identității dintre Olt și destinul țării, se desprinde încă din prima strofă a poeziei: „Mărită fie dimineața / Ce-a săvârșit a noastră nuntă”.

Prin personificare, Oltul devine un simbol al puterii ancestrale a românilor, subjugată temporar. O puternică metaforă subliniază înfrățirea de suflet cu Oltul, martor al tristeții unui popor osândit: „Și câte cântece și lacrimi / Nu duce valul, călătorul”.

Partea a doua a poeziei, reînvie imaginea vremurilor glorioase de altădată. Oltul este înfățișat de poet în postura legendară de haiduc, „frate plânselor noastre”, căruia „domni vicleni” vroiau sa-i fure libertatea și, odată cu ea, să sfârșame „sfânta noastră lege”. Lupta împotriva cotropitorilor era dusă la chemarea râului, de către „feciorii mândrei Cosânzene”. Vremuri eroice, în care „codrul chiotea, viteazul”, iar biruința era răsplata vitejiei.

Imaginea vremurilor de demult este în contradicție cu osânda la care este supus Oltul. Destinul său este destinul unei națiuni subjugate de o putere străină, vremelnică. Disperarea se revarsă în imagini apocaliptice, ale răzbunării mântuitoare de suferințe. Poetul imploră forța ancestrală a râului să verse „păgân potop de apă”; suntem în fața unui potop biblic, singura cale de depășire a impasului tragic în care se află poporul împreună cu Oltul.

Prezența Oltului în creația poetică a lui Goga nu este deloc singulară în literatură română. Pornind de la folclor, și alți autori l-au inclus în operele lor: Gr. Alexandrescu *Umbră lui Mircea la*

Cozia, George Coșbuc *Dunărea și Oltul*, Ion Pillat Cozia, Geo Bogza *Cartea Oltului*.

Casa noastră – aduce în prim plan o melancolie apăsătoare, o antiteză dureroasă între trecut și prezent. Casa preotului Iosif, personaj central al satului este un răscolitor tablou al ruinei, casei părintești și al vieții de altădată, în zugrăvirea căruia, Goga se arată un excepțional creator de atmosferă. Pentru a sugera impresia de pustiu și paragină, poetul alege elemente tipice, stereotipe chiar, cu care vraja limbii populare exprimă aceste stări: pereții sunt îngălbeniți și de pe ei se dezlipește varul, pânza de păianjen – semn al pustiuului și al paraginii – sporește mereu, șindrilele s-au rărit pe acoperiș, pragul casei a îmbătrânit iar stejarul putrezește. Imaginea uimește prin dramatism, plasticitate și inedit: „Trei pruni frățâni, ce stau să moară, / Își tremur creasta lor bolnavă, / Un vânt le-a spânzurat de vârfuri / Un pumn de fire de otavă. / Cucuta crește prin ogradă, / Și polomida-i leagă snopii... / Ce s-a ales din casa asta, / Vecine Neculai al popii!... // De pe pereții-ngălbeniți / Se dezlipește-n pături varul, / Și pragului îmbătrânit / Începe-a-i putrezi stejarul;”

Apăsarea și jalea destrămării nimic și nimeni n-o mai poate opri; orice semn de viață, de lumină se prăbușește-n moarte.

Începutul poeziei *Reîntors*, rememorează momentul depărtării poetului de sat și de casa părintească. Prin adresarea directă față de codru, intervine strânsa legătură dintre eul liric și natură: „Stăpâne codru, crai bătrân: / Mai ții-le tu minte, oare?...”

Poezia se continuă cu amintirea casei de demult situată la răscruci, în colțul căreia bătea matca Oltului, imaginile părinților și a dascălului Ilie. Ultimele strofe ale poeziei intensifică atmosfera încărcată de jale și suferință prin sesizarea faptului de trecere în neființă a dascălului și risipirea casei părintești. Lumea satului este complet schimbată. „Cum s-a schimbat de-atuncea satul...”

Comuniunea copilului de altă dată cu codrul a fost întreruptă de depărtarea acestuia de pe plaiurile natale: „Și toate răsesele mele / Din alunișul din zăvoi, / Și plânsul meu de-odinioară... / Ne-aveam atât de bine noi... // (...) // Că răposatul n-a fost vrednic / De poala ta, bătrâne crai!”

În poezia *Depart* eul liric își exprimă sfâșietorul dor de casă care îl încearcă pe meleaguri străine într-o noapte de toamnă. În continuare poetul își imaginează cântarea blândă care picură domoală în satul din depărtare, poala mamei care ar fi un prielnic sprijin pentru „capul greu de gânduri”, în timp ce aceasta îi sărută șuvițele de pe frunte și îi citește norocul în „firele cărunte”.

Tema reînțoarcerii în ținuturile copilăriei se continuă și în poezia *Zadarnic*, unde poetul se confesează „logofeților de acum zece ani”, subliniind vitregiile pe care le-a avut de îndurat. Dorindu-și cu ardoare să facă parte din nou din lumea satului acesta realizează cu amărăciune că depărtarea l-a făcut să-și uite tradițiile, astfel încât reintegrarea nu mai este posibilă.

Putem să mai sesizăm și prezența unor elemente specifice lumii rurale cum ar fi: locuitorii cu brațele vânjoase și rotunde de atâta trudă, importanța praznicului sfintei Dumineci, jocul horei: „Un pas înainte și doi înapoi, / La dreapta la stânga-nainte... . / Un pas”

În poezia lui Octavian Goga întreaga natură se solidarizează cu cei oprimați de la stropul de rouă și firul de busuioc de la bătrânul Olt și străvechiul codru până la cetatea eternelor stele.

În *codru* avem încă o dată posibilitatea să notificăm legătura strânsă dintre eul liric și natură, legătură care se răsfrânge în întreaga colectivitate. Mai mult poetul i se adresează codrului prin substantivul „tată” ce denotă o relație spirituală, de sânge cu acesta: „Când rătăcind bătrâne codru / Ajung la sânul tău de tată”

Codrul este ca un părinte înțelept și cu sufletul curat de care prinzi drag și simți nevoia să te confesezi și să-ți descarci prin

lacrimi toată suferința. Codrul are și el la rându-i o puternică relație cu Dumnezeu deoarece: „Dumnezeu cel sfânt și mare / Sub bolta ta înrouată / Își ține mândra sărbătoare.” Codrul este cel care receptează și dă glas suferințelor poporului: „Un glas cucernic de tropare. / Nu-i jalea pătimirii tale / Tremurătoarea ta plânsoare, / Ci-i cântecul de-ngropăciune / Al doinei noastre, care moare.” Învolverarea codrului este semnificativă și aidoma unei revoluții sociale: „Departă s-a aprins un fulger, / Lovind în creasta ta năprasnic, / Și-n tot hotarul tău mânia / Și-a început păgânul praznic. / E-al răzvrătirii noastre tunet, / Și-n neagra ta cutremurare, / Atâtea veacuri umilite / Își gem strivita răzbunare.”

Adeseori în poezia lui Goga, dominată de o mireasmă biblică, natura ia întruchipări religioase, freamătul codrului îi apare poetului: „Un molcom zvon de patrafire, / Ce blând asupra sa-și coboară / Duiosă lor hirotonie” (*Reîntors*)

Răsăritul soarelui din *Dimineața* are în el solemnitatea marilor praznice bisericești din dimineața Învierii: „Deschideți larg poarta, cărunților brazi, / Să vie-mpăratul mării, / Să mângâie jalea nestinsului dor, / Să-mpace durerile firii...”

Dimineața surprinde de asemenea faptul zilei și toate frumusețile naturii ce reiese din acesta. Apele, „spicele grele” din lanuri, pădurea toate sunt implicate într-un somn adânc. Dar chiar și în cele mai depline momente de liniște „în geamăt se-nalță durerea la cer”.

Poetul surprinde cu o adâncă delicatețe fiecare amănunt al dimineții, tresărirea frunzelor, la cea mai delicată suflare a vântului fiind parcă un ceaslov deșteptător. Pentru păstorul cu turma din deal, doina cântată de aluni este factorul deșteptător. Lunca înrouată este pentru poet un patrafir, roua mir preacurat și ciocănitul unei ghionoaiie într-un fag o toacă de biserică, aceste imagini eul liric le surprinde în poezia *Pe înserate*, care prezintă de această dată atenuarea zgomotelor până la o liniște deplină în

antiteză cu *Dimineața*.

Înserarea este sugerată de împânzirea „cerului albastru”, „așternerea bobîțelor de rouă”, trezirea licuricilor, „mieii se odihnesc pe iarbă”. nici de această dată atmosfera de jale nu este îndepărtată: „Domol purcede glas de schijă / De la clopotnița din deal, / Să povestească lumii jalea / Înstrăinatului Ardeal.”

Prin poezia *De la noi*, poetul plânge jalea celor obidiți, glasul lui fiind cel al colectivității. Cerescul soare, „vântul pribeagul drumeț”, dumbrava sunt martori ai suferințelor prezente.

Poetul invocă conducătorii încărcăți de glorie ai vremurilor de demult apuse: „Tu, Ștefane, sfânt voievoade, / Ce-ai scris strălucirea norodului tău”.

Prezența în versurile poeziei ai acestor voievozi aduc o notă și mai tristă în sufletele contemporanilor: „(...)Acum văduvite / Zac sfintele tale oțele, / Și luna, când trece, de milă tresare, / Căci vede rugina pe ele.” Neputința colectivității în fața poverilor vieții sunt rediate prin versurile: „Noi suntem drumeții piticelor vremi, / Pitici în puțință și vrere, / Copii fără sprijin, ne scurgem viața / Din dor și din nemângâiere.” Poporul se confesează în fața voievodului: „Măria ta! Suntem bătuți de nevoi! / La noi în zadar ară plugul, / Căci holdelor noastre cu spicul de aur / Străinul le fură belșugul.”

De altfel, în majoritatea poeziilor lui Goga din acest volum, tremură duișia murmură plânsul, cade lacrima, se aude oftatul, înfioară geamătul dând toate împreună sentimentul acelei mari neliniști și tulburătoare jelanii, exprimată într-un plâns înăbușit, dar demn și protestatar. Această stare psihică impune poeziilor lui Goga o construcție comună: jale și plâns în prima parte, neliniște și revoltă în a doua.

Pe coordonatele monografiei satului ardelean, văzut obiectiv de poet, se țese într-o sfâșietoare cântare lirică și propriul său destin. În lumea aceasta se desfășoară viața poetului, la ea-i rămâne sufletul când e plecat departe la studii la Budapesta și Paris.

Înstrăinarea îl apasă, îi umple sufletul de dor și regretul c-a plecat de-acasă îl chinuie mereu.

Opera sa este o monografie lirică a satului a „pățimirii noastre”, a istoriei vitrege a neamului său de plugari din Transilvania. Țăranii lui Goga nu au nume. Fiecare însă este parte a aceluiași destin istoric și individualizează în tablouri, și scene memorabile, ființa neamului său oropsit. Figurile din viața satului pot fi asemuite cu niște icoane primordiale, dovadă fiind esența cea mai pură a sufletelor lor.

Poezia *Plugarii* se înscrie din punct de vedere tematic ca și alte creații precum *Noi*, *Clăcașii*, *Dascălul*, *Apostolul*, *La groapa lui Lae* în preocuparea lui Goga de a realiza o monografie lirică a satului ardelean, văzut ca o colectivitate tragică, greu încercată de un destin potrivnic. Lirică în substanță, poezia *Plugarii* este o creație ce reflectă aceste realități - în versuri de înaltă măiestrie artistică. De altfel, poezia valorifică, plecând de la Eminescu, suflul poetic al doinei, al cântecului de jale, murmurate, ca pentru sine dar cu atât mai emoționant, mai omenesc.

Elegie a suferinței, *Plugarii*, ca și *Clăcașii*, dezvăluie o realitate cutremurătoare a satului transilvan, strivit de trudnica robie. În satul acesta, revărsat din margine de codru spre câmpie, zac energii capabile de răsturnări tulburătoare.

Vizionară și mesianică, această poezie izvorăște din dureroasa înțelegere și compasiune a poetului pentru soarta țăranilor clăcași, a celor „osândiți să plângă și să tacă”, osândiți de stăpânii cruzi să cadă și să moară „de cruda-mpovărare a tuturor durerilor din lume”, ei, cei ce sfințesc „cu roua suferinții/ țărâna plaiurilor noastre”.

Discursul liric în *Plugarii* începe ca o patetică declarație de recunoștință și de admirație adresată țăranimii, lume de care scriitorul se simte puternic atașat; adresarea - intimă și admirativă - se convertește în versuri cu accente de imn și de elegie: „La voi

aleargă totdeauna / Truditu-mi suflet să se-nchine; / Voi singuri străjuți altarul / Nădejdi noastre de mai bine”.

Se exprimă aici dragostea și atașamentul lui Goga pentru „plugari”, compasiunea lui pentru „omul chinuit al pământului”, încrederea în capacitatea și în însușirile poporului nostru. În viziunea lui Goga, „plugarii” sunt fundamentul edificiului nostru național.

Relația poet-colectivitate este organică, indisolubilă: „Al vostru-i plânsul strunei mele, / Creștini ce n-aveți sărbătoare, / Voi, cei mai buni copii ai firii, / Urziți din lacrimi și sudoare.”

E aici o poezie de durere și speranță, un imn închinat țărănimii, asuprite social și național, din Transilvania sfârșitului de secol al XIX-lea și de începutul secolului XX. Cu căldură și înțelegere, sufletul poetului se îndreaptă către plugari, el făcându-se purtătorul de cuvânt al acestora. Prin intermediul repetiției anaforice, („la voi”, „voi”, „al vostru-i”, „voi”) și-al unor izbutite metafore („străjuți altarul/ nădejdi noastre de mai bine”; „Cei mai buni copii ai firii,/Urziți din lacrimi și sudoare”) se exprimă venerația poetului pentru acel izvor de energie.

Se poate observa că poezia *Plugarii* a fost construită pe o discretă antiteză: la început, jalea, suferința provocată de exploatare și de vitregia istoriei; la sfârșit, amenințarea, răzbunarea, în numele unei dreptăți iminente, protestul și revolta care se anunță ca o salvare; de aceea este concepută în spiritul unui discurs, al unei pledoarii în favoarea cauzei țaranului, având un pronunțat caracter oratoric.

Avem impresia, încă din primele versuri, că poetul a oprit o clipă în loc imensa masă de asupriți, căreia i se adresează direct, spre a o trezi la realitate. Așa se explică folosirea frecventă a persoanei a II-a plural: „voi”, „al vostru”, „nu aveți”, „plugul vostru”, „clipirii voastre”, „ochiul vostru”, „la voi”.

Ideea principală a poeziei o constituie frumusețea și bogăția sufletească a omului din popor, a țăranului, aflat în antiteză cu sărăcia materială, cu situația sa jalnică. Din pledoaria poetului se naște portretul moral al țăranimii, asemănător, în linii generale, cu cel conturat de Al. Vlahuță în eseu *Țara. Poporul*. E un portret colectiv, generalizat, al truditorului pământului.

Utilizând o suită de metafore și comparații, Goga îi caracterizează pe plugari ca fiind oameni deosebit de harnici, dar în același timp exploatați: („Creștini ce n-aveți sărbătoare”), cu sufletul curat („Cei mai buni copii ai firii”), însa, cu toate acestea, sortiți mizeriei și suferinței, („Urziți din lacrimi și sudoare”).

O altă virtute a spiritului țăranesc o constituie legătura indestructibilă cu elementele naturii. Ideea comuniunii plugarilor cu natura patriei, care a fost dintotdeauna prietenul de nădejde al românului, atât în clipele grele, în lupta împotriva dușmanului, cât și în clipele de bucurie, se exprimă prin intermediul unor sugestive figuri de stil. Natura este integrată discret, la Goga, în însăși existența istorică a oamenilor și inclusă firesc în sensul vieții lor individuale și naționale. Țăranul lui Goga, deși înăspriț de greutățile vieții, și-a păstrat sensibilitatea moștenită de la natură, sufletul său fiind capabil „să tresară”, să „se-nfioare” și să vibreze: „De glasul frunzelor din codru. / De șopot tainic de izvoare”.

Codrul și izvoarele nu sunt numai martorii unei suferințe milenare, ci și tăinuitorii și ocrotitorii ei. Ca și în doinele populare, este prezentă aici bucuria reînvierii naturii, a sosirii primăverii, corelată cu bucuria pe care o încearcă plugarii: „E primăvară pe câmpie / Și-n ochiul vostru-i primăvară”. Comuniunea ancestrală dintre natură și țăran e sugerată aici prin intermediul versurilor: „Blând tainele vi le desface / Din sânu-i milostiva glie, / Căci toată floarea vă cunoaște / Și toată frunza ei vă știe”.

În contradicție cu viața de mizerie pe care o duceau țăranii, Goga ne înfățișează strălucirea interioară a acestora. Deși pentru

acești truiditori ai pământului nu se întrevide încă nicio îmbunătățire a sorții, autorul menține atmosfera optimistă a compoziției.

Metafora ultimă, foarte expresivă, ca și cea din *Clăcașii*, dă expresie neliniștii, nostalgiei, dorurilor, năzuințelor. Deși lovit greu de destin, acest țăran va fi „înfricoșatul vifor al vremilor răzbunătoare”, adică înfăptuitorul revoluției de eliberare națională, atât de așteptată în Transilvania acelor ani. Deși oprimat și deznădăjduit, plugarul lui Goga nu e un învins. Din jarul mâniei care mocnește în sufletul său asuprit va străluci, într-o bună zi, izbânda luptei tuturor. Necesitatea unui uragan social, care să schimbe starea plugarilor, se desprinde cu claritate și din finalul strofei penultime, în care Goga își exprimă, fără echivoc, încrederea într-un viitor mai bun pentru neamul său: „Va străluci odată vremii / Norocul nostru-al tuturor”

S-a spus că poezia *Plugarii* este o adevărată odă, ba chiar un imn închinat virtuților țăranimii. Ca specie literară însă, ea poate fi considerată elegie, deoarece tonul fundamental este melancolic, trist, jalnic, tânguitor, în acord deplin cu starea sufletească de atunci a românilor din Ardeal.

Așa încât se poate afirma despre *Plugarii* că este o odă elegiacă și o „elegie eroică”, un mesager al marilor speranțe naționale.

Poezia *Dăscălița* este realizată în registrul grav, elegiac. Epurată de elementele biografice (Victoria, sora poetului, ea însăși învățătoare, murise la numai 21 de ani).

Poezia surprinde, în șase strofe de câte opt versuri fiecare, portretul complex al unui personaj de prim-rang din viața satului românesc de odinioară. Poetul creează, la început, un cadru, o atmosferă dominată de tristețe, în care absența soarelui, simbol al vieții, lasă loc întunericii („umbra”), simbol al morții, în jurul căruia se centrează însemne funerare precum: „jalea și sfiala”,

„cânt pribeag”, „să plângă”, „risipirea”, „eu plâng”. Pe acest fundal se conturează, din aduceri aminte, portretul dascăliței, atinsă de aripa unui destin crud: „Cununa ta de zile și de visuri / Au împletit-o rele ursitoare”.

Trăsăturile fizice sunt doar creionate, schițate („bălaie”, „frunte de zăpadă”, ochi „limpezi”, „mâini frumoase”), în prim-plan apărând datele care atestă puritatea morală a tinerei învățătoare: „Copil blajin, cuminte...”, „din leagăn soră cu sfiala”, a cărei neprihănire („fecioara”, „pe buza ta n-a tremurat ispita”) o așează în rândul sfinților: „A vremii noastre dreaptă muceniță”. Dar, ca și alte personaje din galeria figurilor de seamă ale satului tradițional ardelenesc (dascălul, lăutarul, apostolul), „dascălița” prinde contur mai clar din raporturile pe care le întreține cu oamenii de rând din sat: bătrânii care o ascultă cu drag citindu-le din cărțile sfinte („scriptura”, „ceaslovul”), mamele cărora le alină grija pentru soarta feciorilor „duși în slujbă la-împăratul”, fetele care învață cusături alese de la „domnișoara”. Împlinindu-și cu har menirea esențială de a crește, de a educa, de a îngriji „copiii altor mame”, fără ca ea însăși să trăiască bucuria maternității, tânăra învățătoare încearcă să își ducă la bun sfârșit misiunea sfântă.

Dascălul este un exponent al idealurilor naționale, iar preotul, moșneag albit de zile negre, povestește satului întâmplări din trecutul nostru, anunțând o vreme „ce va să vie” (*Apostolul*). În slujba oamenilor se află și dascălița, cea care citește bătrânilor ceaslovul, scrie scrisori flăcăilor plecați la oaste. Pe strunele lăutarului se revarsă durerile, speranțele unui neam întreg.

Unicul punct vertical, un fel de *axis mundi* al satului, este lăcașul străbun în jurul căruia se desfășoară întreaga viață rurală. „Podmolul” bisericii, dilatat prin hiperbolă ajunge cât o câmpie a țării, unde încape întregul norod. Preotul sătesc, care strânge seară de seară poporul în jurul său, ca să-l binecuvânteze și să-i deslușească îndemnurile sacre, nu aparține unui loc anumit, nici

unui timp precizat, ci devine „apostolul” întregii lumi, a cărei existență se derulează după un ritual identic. Preotul are o dublă responsabilitate, în fața lui Dumnezeu, căruia i-a jurat să slujească fidel credința, și față de oamenii pe care se cuvine să-i îndemne mereu pe calea spiritului și a slujirii voinței divine: „Atâtea patimi plâng în glasul / Cuvântătorului părinte, / Și-atâta dor aprind în inimi / De clipa răzbunării sfinte. / Bătrânul mag înalță fruntea, / Ce sfânt e graiul gurii sale: / Din el va lumina norocul / Acestui neam sfârșit de jale!”

Toată suflarea umană se strânge la biserică să asculte, prin vocea domoală a preotului, glasul profetic al Dumnezeirii. El s-a născut bătrân, luând parcă asupra lui (ca Isus) întreaga durere și necazurile semenilor lui, de vreme ce satul nu-l știe decât „moșneag albit de zile negre”. În adierea molcomă a vântului ce sună ca „de vecernie”, el își ia locul în mijlocul sătenilor, sprijinit în „toiag”. Pe un ton măsurat, apoi din ce în ce mai vehement până când ajunge la strigăt, apostolul reia povestea neamului său. Preot și dascăl sufletească, el știe să vorbească tuturor vârstelor din preajma sa. Natura îl ascultă pe „bătrânul mag” cu aceeași luare – aminte ca și frunțile plecate ale oamenilor. Apostolul merită și hirotonisirea în ceruri, pentru dăruirea cu care a păstorit sufletele încredințate lui și pentru darul mesianic al verbului răscolitor. Acesta vestește lumii să se pregătească și să fie demnă de mult așteptata schimbare: „(...)Cuvine-se hirotonirea / Cu harul cerurilor ție, / Drept-vestitorule apostol / Al unei vremi ce va să vie!”

În viziunea lui Octavian Goga asupra monografiei lirice a satului românesc apare ca indiscutabil locul central pe care Apostolul îl ocupă. Prin glasul acestuia poetul dă expresie unei suferințe milenare, dar unește această esență a durerii cu credința în izbăvire.

Se profilează dascăli ideali, asemenea unor sfinți dintr-o icoană

veche zugrăvită de-un meșter de la țară: „(...) cu fața ta blajină, / Cu zâmbet bun, cu ochi cumiști și limpezi, / Strălucitori de lacrimi și lumină.”, cu gesturi profetice, purtând în ochi scânteii: „Din focul mare-al dragostei de lege, / Ce prin potopul veacurilor negre / Ne-a luminat cărările pribege(...)”.

Figurile satului se sporesc; pe lângă cei amintiți întâlnim pe popa Solomon, Nae cantorul, biata Mura cu feciorul, cantorul Cimpoi, lăutarul ce poartă ferecate durerile oamenilor pe corzile strunelor sale în al căror glas: „Împletit-au străbunii cucernici / Credința visării deșarte / Și-n graiul lor plânge și n-are repaus / Amarul nădejdlor moarte” (*Lăutarul*)

Țigani Iepure și nemuritorul Lae Chiorul, care polarizează în jurul său cele mai răsculătoare sentimente – găsim în ei atâta poezie, atâta vrajă, atâta umanitate încât pare să acopere cu sufletul lor jalea unei țări întregi.

La crășma din Dealul-Mare, unde o găsim pe crășmărița Anița, „cu trupșor subțire nalt” în fața lui Lae Chiorul, pulsează viața și patima de a bea vin zile-nșir la fel ca la nunta din Cana Galilei. La cârciumă stările sufletești puternice, miile de doruri și înzecitele patimi se traduc în străvechi gesturi haiducești: „Când de dor ne zice Laie / Tremura cupa pe masă; / Când de jale cântă Laie / Zboară cupa pe fereastra”

Cântecul lui Laie Chiorul în psihologia satului înviorează sentimente gingașe, răscolește ușoara melancolie și amintiri înduioșătoare, atâtea patimi și potolește doruri, oțelește sentimentele majore ale colectivității în lupta pentru libertatea națională și echitate socială.

Ne cheamă pământul! (1909) - „Cultul” pentru oamenii pământului

Prin *Clăcașii* Goga trece spre volumul *Ne cheamă pământul*

(1909) unde nota socială ocupă primul plan. În acest volum formarea religioasă se contaminează cu experiența istorică a marilor răscoale din 1907.

Poetul își prelungește marele discurs liric despre lumea satului; aflându-se despărțit de sat, blestemat să rățăcească în afara zonei sacre, torturat de fantasmе, suspendat între două lumi una care îl respinge (orașul) alta care nu-l mai recunoaște (satul), exemplu *Prăpastie*, poetul cântă un imn de jale prin care își plânge atât propriile dureri cât și neajunsurile omului „logodit” cu pământul. Dinspre exterior accentul poeziei sale va cădea tot mai mult spre interior, în volumul acesta și în cele care urmează avem tot mai mult a face cu o altă confesiune tragică.

Astfel încât se va observa că poetul va deveni tot mai mult cântărețul propriei sale dureri și al propriilor lui înfrângeri. În versul lui nu va mai fremăta în aceeași măsură durerile și aspirațiile mulțimii, nu se mai frânge amarul altora.

Cu toate acestea *Ne cheamă pământul* mai păstrează note ale colectivității.

Poezia *Fecunditas* care deschide volumul exprimă în versuri crezul literar al lui Goga potrivit căruia: „Artistul de azi e un luptător. Creațiunea lui nu mai e menită ca odinioară, să fie o frumoasă jucărie, ci trebuie să robească inimi, să înfierbânte, să sfarme și să aducă o pietricică pentru clădirea unei lumi care va fi mană în interpretarea datoriei omenești”.²⁰ „Nu sus în cer! Vă biruie înaltul / Curmați-vă cărările spre stele / Rotind răzlete-n praful de pe uliți, / Vă vreau acolo gândurile mele!” (*Fecunditas*)

Aceeași notă gravă, aceeași răzvrătire, aceeași poziție militantă,

²⁰ Ioan Dodu Bălan, *Octavian Goga*, București, Editura Minerva, 1971, p. 101.

îndreptată acum cu predilecție spre ciocnirile și înfrângerile dintre clase, ceea ce determină critica literară să afirme că poeziile lui merg până la „anarhism”.

Atmosfera de jale este caracterizată prin asocierea dintre trecerea timpului și odată cu el și a vieții: „Viața mea, la tine-acum mi-e gândul, / Cum te fărâmi tu, clipă după clipă!..”

Gândurile poetului pe care le pomenește foarte adesea în această poezie pot fi o aluzie către amintirile din viața lui trecută, singurele care pot să-l mai determine să trăiască în continuare cu această grea povară: „Cu ele-mpart eu dorurile mele! // (...) // Cu ele duc podoaba mea săracă.”

Prăpastie este o poezie reprezentativă pentru aflarea stării sufletești a poetului; condiția eului liric de „cetățean” a două lumi, satul și orașul.

Poemul se deschide cu prezentarea mediului citadin caracterizat prin „huiet”, „vrajbă”, „chiot flămând al vieții” etc. Toate acestea pot fi luate ca semne întru elucidarea lumii interioare a poetului, care zbuciumat și pierdut ascultă aceste zvonuri și zgomote asurzitoare în contrast cu mult râvnita pace a universului rural. Parcă venit dintr-un spațiu de mit și de legendă, un biet moșneag cu barbă albă, „frumos în portul de la țară” își face apariția în camera poetului introducând un element sacru în vacarmul mediului citadin.

Ochii albaștrii, zâmbetul luminos, apărut pe fața lui brăzdată de trecerea anilor, calmul, sfioșenia acestui moșneag sunt elemente ale unei alte lumi, a unei lumi de poveste, ireale, de care eul liric s-a îndepărtat alegând de bună voie sau poate forțat de împrejurările sortii, viața prezentă.

Această întâlnire aduce după sine prilejul unic de a depăna amintiri de mult uitate, precum și de a afla vești de la cei lăsați acasă. Moșneagul povestea încet cu cuvinte cutremurătoare despre întreaga comunitate sătească, despre oamenii de acolo „pe care îi

paște nenorocul”, oameni care nu mai au nicio speranță întrucât, câmpurile sunt pline de mărăcini, casele au rămas părăsite, oierii și plugarii imploră divinitatea pentru o picătură de ploaie. Vremurile prezente aduc imaginea unui cataclism raportat la trecutul odinioară, atât de sfânt în liniștea-i ancestrală. La întrebarea moșneagului „Te mai gândești vreodată-acasă?” în sufletul eului liric se declanșează un vulcan prin realizarea faptului că el este prizonier între două lumi și în același timp nu face parte din niciuna, fiind incapabil să înțeleagă lumea orașului și încă odată incapabil să privească cu ochii de azi satul lui mult iubit: „Împins de visele deșerte, zadarnic drumul tău îl sui / Biet călător, în lumea asta tu nu mai ești al nimănu!”

În acest volum Goga nu încetează a preamări munca țăranului și a-i deplânge trista lui soartă. Chipul cosașului „cu fața suptă”, înfiorat de „truda stearpă”, simbol și el al suferinței, dar și al răzvrătirii viitoare, îmbogățește galeria de portrete care ilustrează monografia satului.

Poemul *Cosașul* se deschide cu un tablou trist al naturii, natură care împărtășește și ea suferința și tristețea țăranului român. Vântul era „în continuare bolnav”, miriștile moarte, la fel și ovezele pe dealuri, porumbul avea trupul „chinuit de sete” și în mijlocul „acestui trist amurg de vară” stătea pe gânduri un om chinuit de luptă și de muncă neroditoare. Pe fața lui i se revărsa încet o rază de soare aducând la chip cu un sfânt.

În ultimele două strofe atmosfera de protest, militantismul și revolta se fac resimțite prin prezența „cerului îmbujorat cu foc și sânge”, iar ultimele două versuri sună sentențios: „Trudită, chinuită coasă, / Vei mai cosi tu numai iarbă?...”

De demult este una dintre cele mai frumoase poezii pe care le-a scris vreodată Goga. Patru juzi din patru sate de la Murăș, „mai la vale”, strânși la popa-n casă, scriu cu întristare carte împăratului, plângându-se că domnii le-au luat pășunea, „fără lege și-ntrebare”

„că le mor vitele-n ogradă”, că pe Ionuț al Floarii l-au prăpădit dușmanii cerând dreptate „că ei n-ar vrea să facă moarte”. În versul: „și-nălțate împărate, noi n-am vrea să facem moarte!”, este acea atitudine modestă, dar demnă și sprijinită pe o discretă amenințare pe care o manifestă și Mircea cel Bătrân în fața sultanului Baiazid în *Scrisoarea a III-a* a lui Eminescu.

Emoția estetică este sporită de starea de așteptare în care te pune poezia. Aștepti și tot aștepti răspunsul care nu mai vine niciodată de la împărat fiindcă românii erau: „De-a pururi, fără crezământ / La Dumnezeu, acolo-n cer / Și la împăratu pe pământ.” *Un om* este o sublimă baladă a țaranului român, imn al nefericirii care aduce imaginea proletarului agricol a lucrătorului cu ziua. Zugrăvind în versuri dramatice moartea acestuia, poetul sugerează prin notații realiste selectate cu o excepțională pricepere, mâinile omului care stau acum „întâia dată încrucișate”. La căpătâiul lui străjuia numai o babă, iar pe blidar luminează „un biet opaiț”, legătura de sub bărbia mortului fiind împrumutată.

Garabet Ibrăileanu aprecia: „*Un om* este o simplă și dureroasă poveste a țaranului român care ar putea să aibă drept moto vorbele lui Gloucester din *Regele Lear*: <<totul e întunecime și dezolare>>”.²¹

Sapa, nedespărțita unealtă a dusului în altă lume, recapitulează tragic și muștrător prin intermediul poetului soarta crudă și comună a amândurora: „O viață-ntreagă au fost tovarăși / În ploi și-n arșiță de soare, / De truda palmei tale aspre / Eu m-am făcut strălucitoare / Sclipirea mea, spunea rușinea / Și jalea care mă purta / M-ai frânt de glia tuturor / Dar n-am săpat moșia ta!”

În *Colindă* poetul descrie un trist tablou social. În prim plan sunt oamenii săraci fără făină în sac, muncii pe toate ogoarele, cu mâinile ostenite de la adunatul grânelor. Avem concentrată într-o strofă și biografia aspră a țărănimii oprimate: „Moș Crăciun, Moș

²¹ *Ibidem*, p. 102.

Crăciun! / Slujind slujba satului, / Țarina bogatului, / Pajura împăratului / Moș Crăciun!”

Graiul pînii este o poezie închinată acelor mâini ostenite „care și-au dospit amărăciunea/în bucătura mea de pâne”. Povestea pînii este o poveste întunecată, atât de întunecată încât nu poate fi exprimată nici măcar prin cântarea strunei poetului, doar lupta și vărsarea de sânge pot potoli aceste patimi înfiorătoare.

Dătătorii de pâine sunt nimeni alții decât țăranii români cu ale lor mâini cinstite și arse de soare și cu frunțile înăsprite de sudoare. Amprenta acelor vremi în care plângea doina, vremi bânuite de gemete nepricepute, cenușă a „veacurilor mute” dăinuie și azi prin „holdele cu spice grele” care se nasc din lacrimi și din sânge.

În poemul *În munți* poetul oferă o deosebită privescătoare a munților mândrii moșnegi care prin măreția lor au ajuns „să se cunune cu stelele bolții albastre”. Munții sunt totodată păstrători ai legendelor noastre, intermediari între oameni și divinitate. Prin versurile: „În voi îmi deșteaptă plânsorile ei / Frumoasa mea țară bogată” Munții intră în rolul de confidenți ai suferințelor, al buzelor „ursite să tacă”; munții sunt cei care prin cântarea lor trimit aceste dureri mute în lume spre a fi cunoscute tuturor.

Stăpânirea aprigă care și-a însușit averea noastră națională nu a reușit să-și însușească și sufletul munților pe care domnul „l-a dat nouă”. Condițiile vitrege de viață a oamenilor trezește rușinea în „creștetul munților” care pornesc vijelie, prevestind vremuri răzbușătoare, vremuri grele, pentru cei ce prin putere și-au însușit ceva străin inimii lor.

Mi-a bătut un moș la poartă păstrează regimul poeziei *Prăpastie* și aici apare chipul moșneagului, un biet țăran „cu ținută sură”, încununat de sfilă și de un „zâmbet luminos”. Reînvierea vremurilor de altă dată produce în sufletul eului liric apariția sentimentului de jale și melancolie.

În poezia *Scrisoare* este cultivat motivul înstrăinării. Prin intermediul acesteia poetul află vești din lumea satului, lucruri banale am putea spune: înflorirea mușcatei, culoarea roșie a macului din fereastră, terminarea muncilor agricole, îndeletnicirile zilnice ale mamei și ale tatălui; toate acestea însă produc în sufletul înstrăinatului adânci emoții.

Același motiv al depărtării de casa părintească îl aflăm și în poemul *Acasă*, unde prin intermediul mamei ni se relatează circumstanțele în care copilul de atunci a fost nevoit să părăsească vatra satului. Copilul neastâmpărat care a plâns o noapte întregă, de groaza învățăturii, este acum cu totul schimbat: „Acum și gândul mi-l cetești / Cât de cuminte ești și bun” Azi ni se înfățișează în postura unui domn adevărat departe de a fi feciorul Linii, iar satul este incapabil să vadă în el cel din prezent, pe cel de altă dată. Acest sentiment de neadaptare, nepotrivire, culminează cu apariția lacrimilor de durere.

În *Ne cheamă pământul* Goga se afirmă ca un poet al maselor preocupate în chip exclusiv de cântarea unor realități naționale și sociale. Dăinuie un cult pentru omul trudit al pământului „și pentru toate micile mizerii” pe care acesta trebuie să le îndure în timp ce muncește în propria țară, moșiile străinilor.

Din umbra zidurilor (1913) - „Anticamera solitudinii”

Odată cu apariția volumului de poezii *Din umbra zidurilor* se poate observa o schimbare a registrului tematic al poetului. Eul liric nu mai cântă acum jalea colectivității care survenea în urma crudului tratament aplicat de stăpânirea străină, ci mai degrabă se poate observa o orientare spre sine. Poeziile din acest volum sunt ca o punte de trecere dinspre colectivitate spre individualitate. Nota subiectivă este mult mai accentuată, iar sentimentul însingurării într-o lume străină eului liric demonstrează o cadență

tragică poeziilor acestui volum.

Poetul nu se mai axează acum pe o temă centrală, pivot în jurul căruia să se orienteze toate celelalte teme și motive; întâlnim aici obsesii și motive familiare poeziei moderne simboliste și post-simboliste centrate în cea mai mare parte pe exprimarea dramei unei anumite alienări a artistului.

Poetul apelează acum la universul poeziei nu pentru a „spăla frunțile celor obidiți” de soartă ci pentru a se regăsi pe sine: „Ca un drumeț din altă țară / În cale mă opresc ș-ascult: / Aș vrea-n grădina solitară / Un glas să-mi reînvie iară / Din praznicele de demult.” (*Revedere*)

Poezia este acum un „uitat ostrov de flori”, de la care poetul cere implorare pentru a-l reprimi în nucleul ei: „Îmi mai deschizi azi poarta mie, / Când mă întorc din pribegie, / Străin cu pași rătăcitori?” (*Revedere*)

Între această minunată doamnă (poezia) și cavalerul său (poetul) se pare că a intervenit o perioadă în care a dominat tăcerea întrucât pe vechiul drum bătătorit altădată cu versuri care au făcut atâtea suflete să se înalțe, au început să crească buruienile, semn că poetul nu a mai cântat din lira sa.

Se poate lua în considerare și faptul că, eul liric se află în condiția artistului chinuit, incapabil să mai scrie versuri așa cum o făcea altădată; nu mai este în măsura lui să deștepte glasul colectivității cu cântarea strunei sale: „Aș vrea-n grădina solitară / Un glas să-mi reînvie iară / Din praznicele de demult. // Dar val de neguri mă-mpresoară, / Furtuni au bântuit pe-aici, / Nu-s stelele de-odinioară, / Pe urma lor abia mai zboară / Un roi plâpând de licurici...” (*Revedere*)

Vechile cărări încununat cu lauri de glorie s-au dărăpănat, azi crescând pe ele doar spini și flori care se prăbușesc sub greutatea lacrimilor adunate de „un biet grădinar”.

Prin poezia *Oaspe vechi*, sentimentul de însingurare a poetului

se accentuează prin ideea nopții, singura în măsură să aducă liniștea în sufletul chinuit și plin de doruri. Noaptea prin misterul ei ne trimite cu gândul la visare, la meditație. Este perioada când omul se întâlnește cu propriile lui gânduri, dureri și visări. La același lucru recurge și eul liric, pentru care zilele sunt sărace prin antiteză cu „minunata noapte (...) de-a pururi milostivă”.

Noaptea este cea care îl duce pe tărâmurile de altă-dată unde era atât de fericit, descătușându-l din lanțurile cruntei realități a prezentului.

Însăși compararea nopții cu o „punte argintată”, ne trimite la această idee a trecerii de la real/ireal, prezent/trecut, maturitate/copilărie, suferință/fericire etc.

Noaptea este ca o salvare pentru poetul care îmbrățișează „trudita pernă”, trudită de povara și greutatea visurilor ce gonesc odihna „cu-nfrigurarea lor eternă”. Doamna nopții, luna este aceea care înfiorează sufletul omului uitat și singur aflat într-o încăpere fără viață; cu ajutorul razelor blânde de lumină menite să deslușească „o lume întregă închisă-n ciobul de oglindă”.

Lumea spre care aleargă poetul este lumea mirifică a copilăriei construită în antiteză cu lumea în care se situează în momentul de față.

Copilașul care apare în visarea eului liric are ochii vineți, „senini ca rostul unei glume”, degete moi și albe, „făptură sprintară”, „glas de cântec”, toate sugerând puritatea, inocența, fericirea.

Finalul poemul este mult mai tragic, întru-cât poetul nu mai este capabil nici măcar să viseze la acele vremuri, iar noaptea nu mai este o binecuvântare, vechiul oaspe (copilul) a fugit deoarece nu-l mai cunoaște pe eul liric, sugerând faptul că trecerea timpului a adus cu sine nenumărate schimbări; sau poetul nu mai este capabil să cânte vremurile copilăriei așa cum o făcea în primele volume de versuri: „Nu mă mai știe vechiul oaspe...odată mi-a

deschis pe-o clipă... / Și nu m-a cunoscut, sărmanul...întremurat, s-a dus în pripă... / Pesemne c-a murit acum, ori ursitoarea nu-l mai lasă... / Copilăria mea senină, tu nu mai vi le mine-n casă..."

Cu toate că poetul se află înconjurat de zidurile unei mari metropole, de unde se poate asculta până și inima pământului cum bate, această „năprasnică cetate” nu-i aduce mulțumire poetului din contră îl obosește și deși se află înconjurat de o mulțime de oameni se simte tot mai singur. Singurătatea poate surveni și din ideea că totul în jur este artificial, (totul este creat de om) sunt prea puține elemente care îi dau omului posibilitatea să comunice cu natura, pentru a se regăsi pe sine. Acesta este și motivul pentru care poetul afirmă în finalul poeziei *Paris*: „Doar nopțile când umbre mai se lasă / Și-n jur de mine urlă Babilonul, / Eu mă visez în sat la noi, acasă..."

Masa de lucru a scriitorului devine în poezia *Măsuța mea*, un confident în fața căreia poetul însingurat și trist își așterne propriile gânduri și temeri. Măsuța poate fi considerată și mai mult decât un confident, ea poate fi luată drept un prieten de vază care a stat ani de-a rândul alături de poet, în „zilele fără soare”.

Poemul este ca o reîntâlnire între doi vechi prieteni: „Azi după vremi de patimi pline, / Măsuța mea, iar ne-ntâlnim!”

Eul liric își conștientizează condiția trecătoare de muritor prin antiteză cu unul dintre cele mai importante elemente atotexistente care este apa: „Tu, eterna vremii doamnă, / Eu, un strop răzleț de viață. / (...) // Simt moșia ta cum crește / Și hotarul meu cum scade.” (*La mal*)

Prin poemul *Voi veniți cu mine*, se observă o ușoară revenire la temele din primele volume; ar putea fi interpretat ca o încercare a poetului de a explica că el va purta de-a pururi în inima sa credințele, idealurile și simțămintele în care a crezut și care i-au fost drept scut și pavăză în vremurile de odinioară: „Voi veniți cu mine, oaste nevăzută, / Moșii și strămoșii mei din zile moarte, //

(...) // Eu aud un cântec călător cum vine, / Ca un clopot tainic
inima mea bate, / Din adânc vă cheamă să veniți cu mine. // (...) //
Eu vă port în suflet, plămădiți în sânge,”

Finalul poeziei este unul aducător de non existență, de
destrămare, atât pentru poet cât și pentru strămoși, pentru poet ar
duce la sfârșirea condiției de poet, deoarece un artist fără obiectul
creației nu ar mai fi considerat artist – în cazul de față strămoșii și
idealurile lor reprezintă tematica poetului și mai ales idealurile în
care acesta se încrede și le duce mai departe. Pentru strămoși o
îndepărtare de eul liric ar putea duce la necontinuitatea idealurilor
și credințelor: „Căci se stinge glasul și se frânge struna / Când în
goana vieții nu-ți mai fi cu mine...”

Aceeași idee a înfrățirii dintre strămoși și urmași se regăsește și
în poemul *Strămoșii*: „Nu mor strămoșii niciodată / Războiul lor în
noi și-l poartă // (...) // Și azi, de din calea de moarte / Ei ne mai
cer o judecată”

În *Carmen Laboris*, eul liric, redeșteaptă prin acordurile strunei
sale vechile personaje din primele sale poezii: „Veniți plugari,
veniți oștenii / Celui mai vechi și sfânt război, / Tovarăși buni ai
Cosânzenii / Veniți cu noi!”

Se regăsesc în această poezie teme din primul volum *Poezii*
(1905), îndemnul la luptă și la viitoare izbândă, condițiile aspre în
care conviețuiesc țăranii români, dar care totuși sunt înzestrați cu
un suflet mare, în comparație cu „cei bogați și totuși goi”.

S-a putut notifica că aceste poezii mai păstrează teme din
registru tematic al poeziilor din 1905, poetul regăsindu-se din nou
în suflul colectivității, dar după cum am mai afirmat, volumul de
față conține și teme care iau în considerare însingurarea
individuală a poetului.

Poezia *Eu știu un basm* poate într-o oarecare măsură să ofere
un răspuns la întrebarea: „De unde a venit această trecere de la
colectivitate la însingurare?”

Eul liric își amintește cum odinioară, oamenii ascultau plânsul strunei sale, pentru că în acele acorduri fine, ascultătorii găseau întreaga lor suferință care le făcea ochii și sufletul să lăcrimeze, dar azi degeaba cântărețul ar mai cânta cu același glas la aceeași strună pentru că nu ar mai fi nimeni care să-l asculte. „Dar a-nțeles că nimeni nu-i, / În tot norodul adunat, / Să vază lacrimile lui...” Poetul se definește ca fiind un ins solitar, cu „ochi de vultur”, cu „inimă de fată mare” care locuiește într-o „singuratecă cetate cu turn strălucitor în zare” (*Poetul*).

Poezia este definită ca un cântec, pe care poetul l-a compus de-a lungul întregii sale vieți, un cântec care îl liniștea seara la culcare, dar cu jale în suflet el realizează că acest cântec nu mai are ce căuta în lumea în care trăiește într-un câț și-a pierdut relevanța: „Totuși mintea astăzi vine să mă-demne / Să-ți deschid fereastra, să te-alung din casă / Când ți-e mort copilul, ce să mai însemne / În odaia goală, leagăn de mătasă?...” (*Mi-am făcut un cântec*)

Am încercat să demonstrăm că în acest volum se regăsesc unele acorduri ale solitudinii care va presăra drumul liricii din ultimele două volume de poezii; poezii unde durerile și jalea personală vor lua locul în general cântecului nemuririi „sărmanului român”.

Cântece fără țară (1913), Din larg (1939) - „Întoarcerea spre sine”

Dacă în volumele de versuri *Poezii* (1905), *Ne cheamă pământul* (1909), Goga se afirmă ca un poet al maselor, preocupat în chip excesiv de cântarea unor realități naționale și sociale, volumele *Cântece fără țară* și *Din larg* (1939) se axează mai mult pe clădirea universului interior al eului liric: „Sentimentul unei izolări și a unei neînțelegeri generale își pune tot mai mult amprenta pe acțiunile demnitarului politic, care din cântărețul

pătimirii noastre a devenit tot mai vizibil seniorul marțial al unei politici de dictatură, însinguratul <<castelan de la Ciucea>> să-l surprindă caricaturile și versurile satirice ale revistelor de stânga <<Din răcoroase culme-albastră / Porneau înduioșări și jale / Cântai ieri pătimirea noastră / Și azi o spui pe-a dumitale>>”²²

Însingurarea poetului, înstrăinarea sa de marile probleme esențiale ale momentului se adâncește pe zi ce trece, mai ales că ea e dublată de boală. Poetul trăiește tot mai mult în trecut, are impresia că nu e înțeles.

Se observă o simțire iminentă a sfârșitului: „Ți-e sufletul o mare-nfrigorată, / Și-n ochii verzi, ce-mi strălucesc în cale, / Eu văd ca-n două vârfuri de pumnale / O tristă hecotombă-nsângerată / Întreaga jertfa biruirii tale // (...) // Drumeț chemat de viforele mării / Cum m-am oprit rătăcitor pe maluri, / Simt fulgere în purpura-nserării / Și-n noapte-aud suspinele chemării / Luntrașilor, cari vor pieri în valuri” (*Sufletul*)

Sub presiunea propriei deprimări, a sentimentului de dureroasă ofensă pe care i-o adusese regele, dar mai ales izolat și neînțeles de opinia publică, Goga se gândește pentru moment să se expatrieze în Elveția, la Berna.

În volumul de poezii *Cântece fără țară* (1916) pe lângă notele care agravează ideea însingurării individului, mai întâlnim și note care vorbesc despre faptele de vitejie ale soldaților români. Poetul se simte un ins solitar, însingurat și izgonit din propria țară, un individ neînțeles care parcă nu ar mai avea nimic de spus, totul din vechile sale idealuri par să se fi năruit.

În poemul *Fără țară* se poate semnala opoziția dintre eu/voi – din primele versuri, când poetul cântă jalea mulțimii: „Eu sunt un om fără de țară, / Un strop de foc purtat de vânt, / Un rob răzleț scăpat din fiară.” Ca o consecință a faptului că se definește ca fiind

²² Mircea Popa, *Octavian Goga între colectivitate și solitudine*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981. p. 210.

un om fără țară, poetul se declară și „cel mai sărac de pe pământ”.

De asemenea el este ultimul strigăt într-o lume aflată în fața morții, „visul care reînvie la vetrele celor orfani”, „țipătul muiat în sânge/al văduvelor din Ardeal”.

Portretul reînvie imaginea preotului de la țară, într-o atmosferă de tristă melancolie: „Era o jale blândă, o sfială // (...) // În trista mea tăcere abătută / Se fărâma o lacrimă târzie”. Chipul preotului prin contrast cu atmosfera decorului apare încadrat într-un zâmbet de lumină, iar ochii lui adânci sunt plini de înțelesuri.

Se pare că preotul a fost unul dintre cei care l-a îndemnat pe poet să lupte pentru idealurile poporului său: „Spre visul tău ce mi l-ai prins în sânge... / Tu întreveai altarul ce mă cheamă”.

Dar o dată cu trecerea anilor chipul bătrânului preot este tot mai mult încărcat de jale iar buzele au „darul” să profetească „potopul care vuie”. Tristețea de pe chipul preotului poate fi atribuită zilelor de restriște care au urmat, în care poetul și poporul au avut de îndurat și multe nelegiuri.

Această comuniune dintre părinte și poet a continuat să existe pe parcursul anilor grei, poetul fiind cel care „risipea curata povață a bătrânului”.

Azi chipul din portret apare ca o „străveche moaște” iar privirea abia dacă mai cunoaște acel chip: „Îmbătrânit tu mă măsoară din ramă / O umbră neagră-ți flutură pe frunte // (...) // O rază nouă astăzi mă-nspăimântă / Simt cum te ceri în sat la tine-acasă”.

Faptul că poetul și preotul au încetat să mai comunice, poate semnifica înstrăinarea și însingurarea poetului, precum și debarasarea treptată de vechile valori și precepte. Preotul dorește să se întoarcă din moarte pentru a ajuta pe vechiul enoriaș să își regăsească calea.

Aducerile aminte reflectă prin atmosfera sumbră a „șintirimirilor taciturne” starea de spirit a eului liric. Amintirile din vremurile de odinioară care sunt ca niște „harfe spânzurate”

trezesc în sufletul poetului sentimentul singurătății. Prezența casei părintești actualizează senzația de rătăcire într-o lume aflată în dezordine, în haos.

Poetul condamnă aceste amintiri considerate „copii bastarzi ai vieții”, conștient fiind de faptul că retrăirea prin intermediul amintirii a vremurilor fericite îi produc o mare suferință: „Dragi licurici de-o clipă din drumul tinereții, / Aducerile-aminte de ce mai vin la mine?”

Poezia *Pribeag* continuă ideea hoinăririi pe tărâmurii necunoscute a unui suflet încătușat în propria-i jale. Singurele elemente călăuzitoare din această neîntreruptă pribegie sunt chiar gândurile eului liric, dar aceste gânduri nu aduc nimic bun cu dânsese, ba mai mult: „Par corbi cari țipă pe catargul / Unei corăbii ce se-neacă...” Cu alte cuvinte, gândurile poetului sunt ursitoarele care prevestesc moartea materială, moartea ființei.

Opera sa a avut un caracter mesianic, vizionar și profetic, anunțând un viitor în care poporul va fi izbăvit, vremea răzbunării va coincide cu ziua cea mare a bucuriei. El a văzut altfel țaranul decât Coșbuc sau Alecsandri, el privind satul total, sintetic, colectiv (precum în *Plugarii*, *Clăcașii*, *Noi*, *Oltul*) dar și prin figuri reprezentative pentru realitatea rurală a acelor timpuri (portretele realizate în *Apostolul*, *Dascălul*, *Dăscălița*, *Lăutarul*), creând astfel figuri memorabile ca preotul Iosif (*Casa noastră*) cea a lui Popa Solomon.

Goga considera că menirea poetului este una istorică, iar formula sufletească trebuie să fie una bazată pe înțelegerea și lupta pentru independența națională. El va fi un poet cetățean, un artist ce a dat glas credințelor, idealurilor, durerilor și nădejdelor unui popor greu încercat.

Cele mai izbutite poezii din ultimele volume reiau, de fapt, teme și motive concretizate deja în primele două: copilăria pierdută, nostalgia satului patriarhal, comuniunea cu natura

sălbatică, continuitatea în durere și luptă a generațiilor. Alături de ele apar motivele tipic simboliste (orașul tentacular, marea, iubirea și natura ce se veștejesc). Dacă în primele volume domina altruismul, atitudinea poetului se schimbă. În timp, se poate constata o concentrare a discursului în jurul unor „obsesii personale”, ceea ce nu înseamnă că „durerea altor inimi” încetează să-l intereseze. Un poet ca Goga - care mărturisea în *Rugăciune* că „plânge jalea unei lumi” - a putut să deruteze când s-a aplecat mai mult asupra sinelui, arătându-se, din ce în ce mai mult, preocupat de problemele personale. Dacă primele volume reprezentau „cântarea pătimirii noastre”, ultimele se înscriu sub „cântarea pătimirii mele”.

Poemul postum *Din larg* dă titlul ultimului volum de versuri al lui Goga. Acesta descrie cât se poate de clar starea de spirit a poetului și gândurile ce-l năpădeau în acele momente. Poetul își începe călătoria spre eternitate. Urcă pe treptele timpului și în același timp coboară pe aripile gândului. Își întoarce chipul spre trecut și analizează: prezentul care pare o fidelă copie a trecutului, nimic nu pare a se fi schimbat prea mult, își vede ținta neatinsă, în ciuda zbaterii continue. Urmează o adâncă analiză interioară. Numărul versurilor este proporțional cu distanța parcursă: repetarea verbului „a urca” la începutul celei de-a doua strofe, sugerând un plan superior de observație. De fapt întreg prim versul este în așa fel construit (urc,sus – jos, în adâncime) încât să se creeze impresia de spațiu, de larg, între poet și lume. Atenția sa este complet îndreptată spre propria-i persoană.

Dacă ar fi să dau un nume celei de-a doua strofe acela ar fi nostalgie. Lumea nu mai este vizibilă, ea este sesizabilă doar auditiv, dar acest lucru nu poate fi considerat un impediment căci cântecul lumii este generator de amintiri. Gândurile poetului ajung până la începuturile ființei sale, copilăria, amintirea căreia însă nu are ca rezultat imediat un zâmbet, ci , mai degrabă, este

promotoarea unei lacrimi. Crâmpeiele de viață amară, chinuită, dureroasă și umilită a țăranilor brutalizați și batjocoriți de „stăpânul gliiei”, cu întregul cortegiu de impresii emoții și sentimente trăite de copilul „cu ochii mari și limpezi” s-au fixat adânc în mintea-i pătrunzătoare, urmărindu-l cu tenacitate absolută de-a lungul întregii vieți, și dăruindu-i un vis. Prezentul se încăpățânează să rămână în tiparele trecutului. Poetul ajunge în punctul în care viața îi pare o carte citită.

Acum, când se află înaintea pasului decisiv poetul trăiește un sentiment de nesiguranță, sentiment generat de apropierea iminentă a necunoscutului. Anticamera cerurilor i se pare ciudată, lumea de dincolo din ce în ce mai inaccesibilă. Trăiește o stare de confuzie și pe măsură ce înaintează pierde, puțin câte puțin, credință. Toate semnele sub care se desfășurase viața sa dispar, unul câte unul, ceea ce înainte îi conferea siguranță, ce îl motiva să continue piere sub incidența necunoscutului.

Strofa a IV-a este echivalentă cu o chemare a morții. Ridicat deasupra norodului, deasupra lumii, acum, la începutul sfârșitului, el dorește despărțirea de tot ce înseamnă materie și cere eliberarea din partea divinității. Iar lumea rămâne în urmă, viața își întoarce altă față, atmosfera este una armonioasă, e soare, sărbătoare, apoi tăcere. În continuare ni se dezvăluie un mister: trecerea în neființă stă sub semnul păcii, a liniștii, a calmului. Apropierea de divinitate este din ce în ce mai evidentă, ritmul devine mai alert, gândurile se rotesc, plutind din ce în ce mai departe. În această agitație se cristalizează o nouă năzuință. Ultima strofă reprezintă un mesaj al poetului: prin poezie, prin creație omul poate năzui la un ideal mai înalt, din ce în ce mai înalt, poate începe urcușul, se poate desprinde de mulțime, poate evolua.

Poemul este o *ars poetica*, o poezie programatică ce concentrează concepția poetului privitor la misiunea artei și a

creatorului ei în societate. Mesajul a mai fost transmis și în alte poeme precum *Rugăciune*, însă diferit.

Arta poetică este opera teoretică și artistică totodată, în care autorul exprimă o concepție privind menirea artei sale și cea a creatorului de artă. Astfel *Din larg* este un exemplu perfect pentru această categorie a poemelor, poezie ce dezvăluie gândurile poetului privitoare la mesajul pe care poeziile sale din acel moment îl conțin și felul în care acest mesaj trebuie interpretat.

Atât prin ideile și sentimentele cărora le dă glas, cât și prin soluțiile expresive, Goga este, deci, unul dintre poeții reprezentativi ai literaturii române, o verigă în lanțul ce unește pe Coșbuc cu Blaga, dar și pe Eminescu cu Arghezi.

În acest volum de poezii, Goga utilizează multe simboluri și tratează teme diverse. Astfel în poemul *Poetul* se redefinește condiția poetului în lume: „El nu-i canar de colivie, / Nici câine paznic de ograda / Nici cal de ham, bun de corvoada, / Nici vultur de menajerie”.

O altă poezie este închinată măreției stejarului a cărei boltă corbi află un adăpost la lăsarea serii. Însingurarea stejarului poate fi pusă în concordanță cu aceea a poetului. Stejarul ca și poetul este aproape obligat datorită „rădăcinilor” să suporte „frigul”, „golul”, „groaza”, „serenada flămândă a lupilor”, ura care domnește în noapte etc.

Toate aceste elemente de teroare, stejarul le suportă „mut și blând” visând la primăvară sau la vremuri mai încurajatoare.

În poezia *De profundis* se tratează tema războiului, care război a lăsat țara fără „șesuri netede”, „miriștile fără de răzoare”, pretutindeni au crescut movile care „înseamnă drumul morții călătoare”. Aceste imagini înfiorează ochiul poetului și al cititorului, creând o senzație de haos.

O altă poezie este închinată Ceahlăului, despre care se nădăjduiește că într-o zi se va „întoarce acasă” și nu va rămâne la

dușmani.

Prin *Vita Nuova*, eul liric anunță că s-a descătușat de vechile lui plângeri; acest lucru este o consecință a înfăptuirii Marii Uniri: „E în zadar! Din munții vechi de ură / Eu nu mai simt nici o fărâmitură / Pe veci în mine fiara a murit!”

Aceste versuri ne pot trezi impresia că avem a face cu o altă voce lirică, diferită de vocea care a cântat, tristele cântece din primul volum de versuri.

Tema singurătății apare mai pregnant în poezia *Pustiu*, poezie în care vocea lirică constată că sufletul său este atât de gol ca o casă fără stăpân. Această temă a singurătății și a tristeții covârșitoare este regăsită și în *Tristia*, unde autorul își definește amăgirea ca fiind infinită: „...adâncă mare, / Fără margini, fără fund.” Paharul tristeții a fost purtat de către Goga pe întreg parcursul vieții: „Tristețea, zestre de-o viață, / M-a petrecut de obicei, / Tăcută peșteră de gheață,” Și se pare că acesta nu îl va părăsi nici după ce poetul va trece dincolo de hotarele lumesti: „Cu taina ei nepricepută / Mă cheamă azi în țințirim...”

Am fost... reclădește condiția poetului și al omului, care a fost cântăreț al colectivității: „Am fost logodnicul durerii / Cobzarul cu aceleași strune”. Aceeași tristețe, aceeași condiție a însingurării o găsim și aici: „Zidit de lacrimi și dezastre / Eu am vestit o lume nouă”.

Atingerea iminentă a morții este prevestită parcă prin poezia *Cântă moartea*: „Îmi cântă moartea la fereastră / Ca o vecernie-n surdină // (...) // Eu o ascult în noaptea mută”

Melancolia după timpurile și oamenii de altă dată face subiectul poeziei *În mine câteodată*. Poetul își reamintește despre casa părintească, țăranii lui dragi care spuneau „glume ispitite”, senzația că eul liric s-a reîntors în acele timpuri de mult apuse crește o dată cu perceperea mirosului „de izmă creață și flori de iasomie”.

După cum am mai afirmat poeziile din ultimul volum a lui Octavian Goga, nu urmăresc o anume temă centrală, ci poetul îmbină cu măiestrie diverse registre tematice: „Poetul național în toată puterea cuvântului, expresie a unor realități istorice și sociale concrete din Transilvania înrobite imperiului austro-ungar, Goga a fost considerat multă vreme de numeroși istorici și critici literari cu exclusivitate un poet al acestei provincii cu un trecut atât de zbuciumat și tragic.”²³

„Goga n-a fost doar *poeta vates* al unei provincii, n-a exprimat în scrisul său, ca un oarecare cronicar liric, doar problemele trecătoare ale clipei istorice, ci a surprins în oglinda clipei structura psihică a poporului din care făcea parte, a concentrat în ea un îndelungat trecut istoric și a tăiat din unghiul momentului respectiv, cu mari fascicule de lumină, o cale către viitor.”²⁴

PARTICULARITĂȚI ALE PUBLICISTICII

Activitatea publicistică a lui Octavian Goga, apare în continuitatea poeziei, astfel încât vom regăsi în paginile sale de publicistică teme comune cu cele ale liricii. Nu s-ar putea vorbi despre activitatea de gazetar a lui Goga fără a menționa câteva idei despre contribuția pe care a avut-o la revista „Luceafărul”, revistă în care acesta și-a publicat o mare parte din poezii.

Iată ce spunea Octavian Goga despre menirea acestei reviste: „Revista noastră, ca organ al tinerimii, are menirea de a ne prezenta publicului mai de-a-proape, de a stabili apoi o legătură mai strânsă între public și tinerime. Interesul viu cu care publicul

²³ Ioan Dodu Bălan, *Octavian Goga*, București, Editura Minerva, 1971 p. 252.

²⁴ *Ibidem*, p. 281.

nostru urmărește toate mișcările tinerimii nu e garanță și de astă dată ne va sprijini în urmărirea unei ființe ideale, care în urma urmei a noastră a tuturor este. Ne va succede?

Vom avea atunci mângâierea înființării unui organ în jurul căruia știrile risipite ale tinerimii noastre se vor strânge tot mai aproape și mai aproape; vom avea un stimul de nobilă emulare pe teren literar. Și o dată intrați în valurile vieții publice, când nămolul prozei va cerca să năbușească în noi resturile de idealism revista tinerimii va fi cea mai scumpă lectură pentru noi. Aici ne vom regăsi pe noi înșine; căldura și entuziasmul nostru de azi e căldura și entuziasmul tinerimii de mâine.”²⁵

Istoricul revistei „Luceafărul” se întrepătrunde cu soarta zbuciumată a tinerilor care i-au dat naștere. Este greu de crezut că în condiții atât de vitrege, „Luceafărul” s-a bucurat de un foarte mare succes. Acești tineri erau o grupare de studenți ardeleni la Budapesta, studenți care îmbrățișau aceleași idealuri și principii, oameni călăuziți de un acut simț patriotic. Ei știau că trebuie să lupte pentru întreaga colectivitate, iar scriitorul este un tribun, un apostol al mulțimii, un semănător de biruință: „Luceafărul a fost o revistă de cultură, literatură și artă, în care Goga s-a afirmat ca poet matur.

O. C. Tăslăuanu spunea: „Îndrăznesc să afirm că Goga nu ar fi scris frumoasele lui poezii dacă nu exista „Luceafărul”. Nu ar fi desfășurat o activitate poetică pragmatică fără să aibă la îndemână o revistă în care publica cu voia.”²⁶

Așadar revista apare la Budapesta în data de 1 iulie 1902, din inițiativa lui A. P. Bănuț, care intrase în posesia unei mici moșteniri și se hotărâse să o transforme într-un fond pentru editarea unei reviste. Cu toate acestea revista a beneficiat de

²⁵ *Ibidem*, p. 79.

²⁶ O. C. Tăslăuanu în Ioan Dodu Bălan, *Octavian Goga*, București, Editura Minerva, 1971, p. 80.

sprijinul unor studenți români, patrioți hotărâți să afirme în planul culturii bogatele resurse spirituale ale unui popor umilit și exploatat de clasele acute din imperiul austro-ungar. Printre aceștia se numără: Octavian Goga, Ion Lupaș, Dionisie Stoica, Ion Lopedatu, Sebastian Stanca, George Zaharia.

„Luceafărul” venea să continue, într-un anume fel și alte condiții istorice, rolul „Tribunei” lui Slavici care apăruse la Sibiu în 1884.

Cu toate că colaboratorii la revista „Luceafărul”, acceptau și apreciau scrierile semănătoriste, nu se poate pune un semn de egalitate între această revistă și semănătorism.

„Luceafărul” deși a întâmpinat multe obstacole, a avut un rol de seamă în viața românilor din Transilvania. Între 1 iulie 1902 și 1 septembrie 1906, revista apare cu mari sacrificii la Budapesta. Până în iunie 1903, revista nu a avut un profil bine conturat, aceasta „murind și reînviind cu fiecare număr”. Cu timpul publicația se bucură de un succes garantat, devenind cea mai importantă revistă a românilor din Budapesta.

Revista sintetiza interesele unor pături largi, ocupându-se îndeaproape de viața țăranimii, a micilor meseriași și în general de cultura maselor populare.

Până în toamna lui 1906, când revista se mută la Sibiu se înregistrează un număr de mari realizări.

Marele talent care a încununat revista în lauri se găsea în persoana lui Goga. Contribuția lui a fost atât de marcantă încât posteritatea a legat numele revistei de cel al lui Goga.

El a fost cel care a construit partea morală a revistei, numele lui a crescut odată cu cel al publicației. Aici a publicat de-a lungul anilor poezii care i-au adus gloria poetică precum: *Rugăciune*, *Plugarii*, *Noi*, *Oltul*, *Casa noastră*, *Apostolul*, *Dascălul*, *Dăscălița*, *Reîntors*, *Bătrânii*, *Dorința*, *De-o să mor*, *În codru*, *Dimineața*, *Pe înserate*, *De la noi*, *A murit*, *Lăutarul*, *Cântec*, *La groapa lui Lae*,

Cade o lacrimă, Ruga mamei, Zadarnic, La stână, Toamna, Despărțire, Învins, Așteptare, Prăpastie, Cosașul, Prima lux, Străinul, Mi-a bătut un moș la poartă, Rapsodie, semnate cu numele întreg sau numai cu numele de botez Octavian ori cu Tavi sau pseudonimele: Nic, Otavă, Agog, Styx, Ion Codru, Athmar, Sylex, Ion Bratu. Poeziile publicate în „Luceafărul” vor alcătui cu mici excepții primele trei volume ale lui Goga.

Între 15 octombrie 1906–15 august 1914, revista apare bilunar la Sibiu; datorită primului război mondial își încetează apariția. După război, „Luceafărul” apare la București sub conducerea lui Tăslăuanu (1 ianuarie 1919–mai 1920), între (1941 – 1944) apare din nou la Sibiu sub conducerea unui comitet de redacție.

Revista a promovat în primul rând prin Octavian Goga o fază nouă în cultura Ardealului din toate punctele de vedere, regenerând literatura acestei provincii. „Luceafărul” printre altele are meritul de a fi abandonat limba latinizată care mai stăruia în presa transilvăneană, adoptând limba literară. Revista prin activitatea multiculturală a deschis un larg orizont cultural cititorului ardelean și a însemnat cu toate contradicțiile și scăderile ei o remarcabilă contribuție în procesul luptei pentru eliberarea națională și achitarea socială a românilor din Transilvania pentru unirea lor cu patria mamă.

„După revista „Luceafărul” ce-am scos la Sibiu și Budapesta, cu împletituri de fulgere și lacrimi din Ardeal, în revista „Țara noastră”, ne-am luat aere de „donchijotiști”

Octavian

Goga

„Țara noastră” este o revistă de cultură și politică tipărită la Sibiu în format de ziar (1907-1909), apoi la Cluj (1922) sub formă de carte și în cele din urmă la București (1926), până la dispariția ei în (1938). Se vrea o publicație în exclusivitate a țăranilor. De aceea se face apel la colaboratori să scrie pe înțeles: „Pusu-ne-am

și noi în gând fraților români , ca în foaia „Țara noastră” să vorbim pe limba noastră, să scriem pe înțelesul tuturor. Gândul nostru fost-a, ca să dăm poporului nostru învățătură, să cunoască cine au fost strămoșii noștri, cine suntem azi noi, și ce vrem noi ca mâne să fie copiii noștri.”²⁷

Pornind de la observația că a marea majoritate a intelectualilor noștri sunt fii sau nepoți de țăran, Goga scria în articolul program *Către cărturarii noștri*: „Acești cărturari sunt chemați să steie la cârmă să-și deie seama de toate trebuințele vremurilor schimbate și cu povața învățăturilor să deschidă drumuri prielnice bunăstării celor rămași acasă. Ei sunt datori să steie astăzi în fruntea rândurilor largi ale țărănimii noastre, să fie semănătorii gândurilor luminoase cari povățuiesc cărările mulțimii fără număr propovăduitorii cuvântului înaintea celor lipsiți de norocul luminii.”²⁸

În același articol-program Goga se ridică împotriva literaturii care folosește un limbaj inaccesibil țăranilor, împotriva intelectualilor care nu-și înțeleg menirea apostolică față de sat, „nu coboară între țărani”. Educația țaranului socotea el se poate face prin cuvântări cărți și reviste. Goga găsește rosturile revistei „Țara noastră” în frățietate cu oamenii necăjiți de la sate. Ea va trebui să fie un sfătuitor, dar și un factor capabil să le rezolve nevoile spirituale. Pentru că programul revistei a fost pre îngust și prea populist, nu a avut ecoul scontat iar la începutul celui de al doilea an de apariție în articolul *Pe drum nou*, O. Goga va simți nevoia să extindă sfera de activitate a publicației: „Revista aceasta se va adresa deci tuturor păturilor noastre de cetitori, căutând a contribui după puteri la munca mare de întărire a vieții neamului nostru. Va fi de aici înainte o revistă culturală, care va însemna și momentele de căpetenie din viața noastră politică, stăruind asupra lor potrivit

²⁷ *Ibidem*. p. 95.

²⁸ *Ibidem* p. 97.

întrâuririi ce o poate avea”²⁹

Restructurările care s-au făcut în cadrul revistei și ținuta ei din ce în ce mai îngrijită par a-i asigura succesul material. Pentru propășirea ei Goga și Chendi pun mare suflet. Revista a avut în toate straturile și ținuturile românești mare răsunet, deși situația ei materială a fost adesea precară. Dar nici în noul format și cu noul program soarta nu i se arată mai favorabilă. Goga și Chendi vor semna împreună un articol *Către cetitori*, în care se arată că revista e necesară și că a fost întâmpinată cu căldură în toate provinciile românești, dar că va trebui să-și înceteze pentru un a activitatea, an în care Goga pleacă în străinătate.

Încetarea provizorie a durat mult pentru că evenimentele neprevăzute i-au întârziat reparația până la 15 octombrie 1922.

Revista reappare de această dată la Cluj și printre colaboratorii ei amintim: Octavian Goga, Ioan Slavici, Ilarie Chendi, Ion Lupaș, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Victor Eftimiu, Cincinat Pavelescu, Nichofor Crainic, etc. Aici își face debutul poetic de mai mare răsunet Zaharia Stancu și cel publicistic, foarte tânărul pe atunci Eugen Jebeleanu.

În 1923 revista cunoaște punctul ei de glorie sub raport literar și cultural, bucurându-se de colaborarea lui Tudor Vianu, Tudor Arghezi, Camil Petrescu.

Octavian Goga vorbește nu o dată despre caracterul polemic al revistei care a aducea redactorilor și colaboratorilor multe neplăceri. Publicația a luptat împotriva atitudinii periculoase a regionalismului politic, care înainte de 1918 izola forțele naționale din Transilvania, iar după această dată amenința să submineze tot ceea ce s-a înfăptuit, cu atâta jertfă și strădanie. Goga continuă să imprime revistei o linie exigentă față de rolul militant al artei și al intelectualului.

În paginile acestei reviste Goga va publica aproape număr de

²⁹*Ibidem.* p. 103.

număr poezii originale, traduceri din poeți germani și maghiari, fragmente din *Tragedia omului* a lui Madach, precum și un număr impresionant de articole literare și politice dintre care unele au intrat în volumele sale de mai târziu. Așadar apar poezii precum: *Graiul pînii, Strămoșii, Revedere, Carmen laboris, Să știi, De profundis, Pămînt și cer*; dintre articole amintim: *Nu mai vrem umilință, Poveste de jale, Un nemuritor, Nicolae Grigorescu, Povestea unei case, Ideea națională, Regionalismul, Mustul care fierbe, Trei seri în Gara de Nord, Avram Iancu Rostul scriitorilor, Zile grele.*

În octombrie 1907, lui Goga i se intentează un proces de presă. E chemat în fața justiției pentru articolul *Poveste de jale* publicat în numărul patru al revistei. Din fericire este achitat, tot în 1907, tribunalul din Sibiu îl amendează cu 100 coroane pentru publicarea unor articole socotite politice. Activitatea publicistică atât de susținută și îndrăzneată îi va atrage multe procese în presă. Publicațiile lui Goga în revistele vremii nu reprezintă altceva decât ecouri zbuciumate din lupta politică dusă pentru echitatea socială, unitatea și independența națională a conștraților săi.

Am socotit de cuviință să acordăm o mai mare importanță acestor două publicații deoarece după cum am mai afirmat scriitorul și-a exercitat o mai mare influență asupra acestora prin publicarea unui însemnat număr de poezii și de articole, cu toate acestea Octavian Goga a mai semnat și în reviste precum: „Tribuna”, „Revista ilustrată”, „Familia”, „Viața românească” etc.

O seamă de cuvinte, (1908) -Originea poporului român

Majoritatea scrierilor publicistice ale lui Goga, sunt pagini smulse din zbuciumul citadin, probleme de existență a poporului român. Aproape toate scrierile sale se reduc la același principiu care este, ideea națională. Publicistica lui Goga are și un rol

educativ scriitorul fiind „un onest pedagog fără pretenții” iar publicistica este „o operă de pedagogie a mulțimii”. O altă idee este aceea că scrisul are și o funcție socială, iar rolul presei este de a educa în stil patriotic masele.

Goga a simțit nevoia să reafirme în spiritul Școlii Ardelene ideea originii noastre romane și a continuității neîntrerupte pe aceste meleaguri. A relevat neobosit marile potențe creatoare ale poporului nostru, înțelepciunea, ăscușina, omenia, legătura indestructibilă cu pământul. Toate aceste idei se structurează în paginile publicisticii sale, pagini care au fost adunate în unele volume precum: *Aceeși luptă*, *O seamă de cuvinte*, *Însemnările unui trecător*, *Strigăte în pustiu*, *Cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală*, *Mustul care fierbe*, *Precursori*, *Discursuri (postum)*.

În subcapitolul de față vom trata unele aspecte ale volumului *O seamă de cuvinte*. O primă problemă care s-ar cuveni să o luăm în discuție ar fi aceea a originii noastre, problemă tratată mai pe larg în articolul *Către cărturarii noștri*.

Goga amintește tuturor celor școliți și nu numai că originea noastră comună este țăranul român. La începuturi noi nu am avut cetăți, am avut doar sate în care locuiau țărani noștri, sate, în care acești oameni ai pământurilor își purtau cu cinste sudoarea frunții lor, pricinuită mai ales de carnea plugului. Predecesorii acestor oameni ai pământurilor cu toate că au beneficiat de învățatură mai păstrează în inimile lor rădăcini ale acestor timpuri „în sufletul nostru suntem tot țărani”.

Un prim omagiu ar trebui să se îndrepte spre acei țărani obidiți de soartă, deoarece prin munca lor, mulți cărturari de azi au reușit să cunoască tainele cărților: „Din rândurile oamenilor de la plug s-a ales câte ceva care a știut prețul bunătăților învățaturii, s-a lipsit de băiatul lui, i-a așezat merinde în desăgii l-a trimis la oraș

să învețe carte.”³⁰

Așadar se prea poate ca marea majoritatea a acelor care în „prezent învârt condeii” să aibă un tată sau un bunici „în opinci”.

O altă problemă care merită să fie tratată ar fi misiunea intelectualilor căreia Goga îi acordă o foarte mare atenție. Prin intelectuali înțelegem atât dascăli cât și preoți, studenți, profesori, ziariști etc. În acest articol Goga le cere acestora să-și îndrepte privirile trecute prin paginile învățaturii spre cei rămași acasă și să îi lumineze. Din nefericire nu toți cei educați îndeplinesc această poruncă, deoarece sunt conduși de setea banului care aproape că i-a făcut să-și uite originile. Acești cărturari nerecunoscători arareori se îndreaptă spre plaiurile originare și chiar dacă o fac, doar iau fără a oferi nimic în schimb.

Goga acuză limbajul mult prea academic utilizat de intelectuali, întrucât țăranul nu are cultura necesară pentru al decodifica. Această luminare și educare a maselor este întru-totul foarte utilă deoarece nu se mai poate trăi între două tabere (domni și prostime), iar existența lor aduce după sine un declin în societate: „Trebuie să fim umăr la umăr, să ne răzimăm unul pe altul ca să nune prăpădim”.³¹

O îndepărtare de țărani și de necazurile și patimile acestor frați ai pământului ar putea duce într-un viitor apropiat la transformarea noastră în niște oameni fără rădăcini, niște trupuri fără suflet. Cu toate că intelectualii s-au stabilit la oraș, o parte din ei își îndreaptă gândurile tot spre căsuța albă de la țară, pentru că acolo este adevărul lor cuib, acolo unde sunt cei mulți și necăjiți se află „nădejdea vremilor viitoare”. Dat fiind faptul că acești oameni instruiți ai prezentului au trăit odată printre aceste suflete tulburate de suferință, sunt cei mai în măsură să le întindă o mână spre

³⁰ Octavian Goga, *Naționalism dezrobitor*, Editura Albatros, București, 1998, p. 1.

³¹ *Ibidem*, p. 3.

înălțare: „Noi avem și glasul jertfei și cel al milei în suflet; noi știm cinsti osteneala zilelor de plug, știm cântecele și poveștile serilor de iarnă, cunoaștem greul dărilor, cunoaștem vorba de poruncă a scriitorășilor cu pana după ureche. Numai noi putem fi sfătuitoarii acestor oameni lipsiți de sfat, batjocoriți în întreagă viața lor de ceata mincinoșilor fără număr și despoiați de toți tâlharii pământului”.³²

Adânca fraternitate pe care țărănul român o simte față de glie, timp de veacuri întregi este tratată în articolul *Pământul ne cheamă*, cuprins în același volum, *O seamă de cuvinte*.

Este adusă din nou în discuție problema originii țărănului român și anume faptul că se trage din neam de plugari, plugari care au trăit și trăiesc și în prezent din mila pământului. Fie că afară domnea arșița verii sau gerul Bobotezei, privirea țărănului a îmbrățișat tot timpul câmpul. Această strânsă comuniune cu natura, poate fi cauza pentru care chipul omului de la țară este atât de luminat și atât de diferit de cel al orășeanului. Sufletul lor simplu cunoaște în schimb ceva mai prețios și anume tainele firii: „Frunza tremurată a codrului în mijirea dimineții, picătura de rouă pe florile din livadă, vaierul vântului de toamnă printre copacii desfrunziți, toate au găsit răsunet în sufletul lui”.³³

Norocul țărănului a fost hărăzit de pământ, dacă anul aducea roade bogate, atunci avea și el cu ce-și hrăni copilașii, iar vinul îl păstra pentru a-i înveseli viața plină de amar. În oricare colț al lumii s-ar afla va simți tot timpul chemarea pământului: „Dus departe de moșia lui, prin puterea unor împrejurări, el va simți întotdeauna chemare tainică a gliei. În zori de zi la ivirea razelor de soare, amintirea lui îl va purta spre strașina căsuței albe, iar vântul îi va aduce frânturi de cântece din poiana codrului de brad. Și nu va putea înfrâna îndelung această chemare. Într-o dimineață

³² *Ibidem*, p. 5.

³³ *Ibidem*, p. 6.

își va motolii pripit în traistă hainele și va lua drumul spre casă”.³⁴

Trăind o viață întreagă alături de pământul lor sfânt, țăranilor le vine greu să plece în altă parte. În acea perioadă mulți locuitori ai satelor împinși de vitregiile sorții au ales să plece în America. Despărțirea de familie este comparată de către Goga cu o jelanie de înmormântare, peste tot auzindu-se țipetele mamelor care își bocesc fii, iar în ochii fiilor se poate citi nedumerirea și spaima de necunoscut.

Goga a încurajat reîntoarcerea fiilor de țărani pe plaiurile natale și a plâns îndepărtarea acestora de sat atât în paginile sale publicistice cât și în cele lirice.

O întâmplare dintr-o zi de decembrie pe ulițele Sibiului îl determină pe Goga, să scrie despre umilința pe care țăranii români și cărturarii noștri au ales să o înfățișeze față de nelegiuitorii neamului. Un țăran român, stătea de câteva minute cu căciula în mână în fața unui sas îmbrăcat nemțește, deoarece se pare că țăranul ar fi avut nevoie să fie sfătuit într-o chestiune juridică de către sas.

Goga condamnă acest soi de plecăciuni, în fața unor oameni care în aparență par învățați și demni dar de fapt țăranul prin munca și cinstea lui, ar avea mai multe drepturi în a beneficia, de aceste onoruri. Scriitorul susține că într-o oarecare măsură, responsabili pentru toate netrebnițiile care au fost îndurate de către țărani pe parcursul istoriei, sunt chiar ei, deoarece au plecat capul în fața tuturor impostorilor.

Într-un articol intitulat *Moștenirea noastră*, Goga ia în discuție, testamentul spiritual al poporului român, care consta în, limbă, datini, credință, iscusință, meșteșugurile minții, jalea, veselia, cântecele, plânsul în care numai lacrimile se schimbă, amărăciunea fiind aceeași. Toate aceste caracteristici compun sufletul poporului român. Goga susține că trecutul nostru național

³⁴ *Ibidem*, p. 7.

trebuie cunoscut, îngrijit, păstrat neschimbat, deoarece o eventuală schimbare ar însemna și o schimbare a sufletului care ar duce la nimicirea lui, iar un popor fără suflet nu există. Ca o consecință el condamnă țărăncile care au lăsat deoparte acul, fusul și suveica și au alergat la evrei după haine, tot așa cum învățătorii și preoții care răspândesc cântece străine.

Despre cei din urmă se vorbește în articolul *Vrem calea adevărului*, articol în care Goga trasează rolul preotului din trecut până în prezent. Dat fiind faptul că neamul românesc din Ardeal s-a dezvoltat în pripă și că este un neam de plugari, oamenii învățați au cam lipsit de pe aceste meleaguri, singurii care au mai știut carte au fost preoții. Preoții s-au rugat alături de țărani, au păstrat tradiția și obiceiurile românești, ba mai mult i-au susținut pe țărani în lupte: „O istorie de sate și de preoți e istoria Ardealului românesc.” Legătura sufletească dintre țăran și preot a fost una foarte puternică, aceștia erau înfrățiți cu poporul iar poporul i-a respectat întotdeauna pe preoți considerându-i „părinți ai sufletelor.” Datoria preoților este și aceea de a fi îndrumători culturali pentru enoriași lor. În prezent se sesizează o mare diferență dintre acei preoți care sălășuiau în vremurile trecute și preoții vremurilor contemporane.

Aceștia profită de suferința și de neputința țăranilor, pentru a beneficia de foloase financiare, prin invenția a tot soiul de metode nefirești: „Astfel s-a început la noi de către unii preoți parte lipsiți de creștere culturală, parte de conștiința demnității lor o adevărată negustorie, care câștigă bani pe urma slăbiciunilor sufletești ale țăranilor”³⁵. Goga face apel la biserică care trebuie să-și ridice glasul împotriva vrăjitorilor.

În acest subcapitol am trecut în revistă unele teme care se regăsesc în acest volum, teme pe care le putem găsi și în creațiile lui lirice, acestea sunt după cum urmează: problema originii

³⁵ *Ibidem*, p. 23.

poporului român din Ardeal, rolul intelectualului, suferința și greutățile întâmpinate de țăranul român, reîntoarcerea la sat, fraternitatea dintre țăran și pământ, curățenia sufletească în contrast cu vitregiile sorții, umiliința la care este supus țăranul, păstrarea neîntinată a moștenirii trecutului, rolul preotului în viața satului.

Însemnările unui trecător (1909)-Blestemul depărtării de casă

În prima parte a activității publicistice a lui Goga, ideea națională, cu diversele ei aspecte, se împletește firesc și intim cu ideea socială, cu lupta pentru îmbunătățirea sorții celor ce duc pe umerii lor povara societății întregi. Aceștia sunt după părerea lui, țăranii la care se referă în articolele din *Însemnările unui trecător*.

Satul, era pentru el un loc autohton unde se mai practică activitatea străveche. Satul era chiar „ideea purității de rasă”. Trăsăturile fundamentale ale țăranului sunt arhetipuri ale poporului român, deoarece acolo, în țăran se găsește spiritualitatea românească necontaminată de influențele altor culturi, iar satul era o matrice a românismului.

În articolul *Părinți și copii*, Goga evidențiază cu acuratețe profilul țăranului român. Dispunând de o fire armonioasă, și un grai înțelept și cumpătat, țăranul este tot timpul o apariție simpatică. Evoluția lui este lentă, deoarece el face parte dintr-un lanț de evoluție nesfârșit. Acuta lui înțelepciune și echilibrul moral, l-au apărut de influențele străine.

Acest portret al omului de la țară, ar fi o figură demnă de opera unui artist adevărat. Viața lui pașnică în stilul vechilor orânduiești l-au ferit de o cădere în ridicol. Constituția țăranului este construită în opoziție cu cea a noului cărturar *homo novus* cum îl numea Goga. Prima diferență notabilă dintre cele două clase ar fi

aceea că spre deosebire de cărturar, țăranul are tradiție, iar cărturarii prezintă toate notele caracteristice unei societăți formate în pripă.

Ființa lui nu este una armonică, ceea ce face ca acesta să pară o persoană tristă apărută de curând în societate. Acesta este o concluzie a faptului că: „(...) a schimbat opinca cu gheata de lag, care de la chiuiturile de la horă a trecut așa de repede la paginile lui Oscar Wilde și care în toate avânturile minții e încătușat de corvezile școalei străine, unde a învățat carte?”³⁶

Intellectualul este la fel cu o casă nouă fără temelii consistente, iar chipul lui ar fi mai potrivit pentru comediile lui Caragiale, în care baza sufletească este foarte fragilă.

Scriitorul încearcă să traseze o linie între generații, între structura sufletească a părinților și aceea a urmașilor. El sesizează o prăpastie care se naște între părinți și copii.

Acesta reia și de această dată tema depărtării de casă, temă care ia notele unei tragedii care „taie legătura sufletească”. Fiul de țăran trimis la școli pe meleaguri străine, suferă o dramă când este plasat într-un mediu, rece dur și foarte diferit de cel în care trăise odinioară.

Treptat prezența noului sistem își pune tot mai mult amprenta pe sufletul tânărului iar în timp ce acasă părinții lui se roagă, Sfântului Nicolae, copilul își poartă ochii spre aforismele lui Nietzsche. Cu toate acestea prima generație care va descinde direct din țărani, nu va spera să cunoască sfere foarte înalte deoarece încă mai are conștiința rădăcinilor, iar această generație va fi mai aproape de problemele lor, lucru ce nu se poate afirma și despre generațiile viitoare.

Povestea tânărului român silit de soartă să învețe carte într-o școală ungurească este discutată în articolul *Generația nouă*, Goga surprinde în rândurile sale starea deprimantă pe care o trăiau

³⁶ *Ibidem*, p. 27.

tinerii viitori învățăcei când sosea ceasul să-și ia rămas bun de la cei dragi lui și să ia drumul străinătății. Odată ajunși în acest mediu, micile lor bucurii încep să se împruțineze, devenind niște copii cu judecata unui adult.

Schimbarea căminului natal cu un loc rece, lipsit de viață, face ca acești pui de oameni să trăiască diferite stări sufletești. Ei simt în fibrele lor revolta față de profesorii unguri, care îi tratează cu severitate și fără respect, ajung să îi urască pe colegii lor unguri pentru că îi batjocoresc în necunoștință de cauză, ajungând în final să se sesizeze prezența a două tabere rivale.

Goga amintește și de diferența de personalitate și structură sufletească dintre elevii români și cei maghiari. În timp ce românul trudește din greu să învețe limba, literatura, istoria, geografia Ungariei, elevii unguri sunt caracterizați de lenevie, ignoranță și îngâmfare; de multe ori când ajutorul de acasă se împruțina, românii se învoiau să-și învețe proprii rivali.

Cu toate acestea, ei ajung să-și formeze un stil românesc citind pe ascuns Eminescu, Coșbuc, Vlahuță etc. Slova străină nu trece de nivelul minții, iar sufletele lor au rămas departe de clădirea școlii, în acel loc numit, acasă. Odată cu trecerea anilor, li se formează conștiința de români, iar ei nu mai pot fi cuceriți. Durerea și umilința îi ajută pe acești tineri să lege frumoase prietenii, consolidate de o adâncă conștiință patriotică.

Se pare că acest articol i-a adus scriitorului, Goga o serie de probleme, fiind acuzat că ar fi agitat poporul român împotriva naționalităților maghiare, iar ca replică a acestor acuzații Goga publică un alt articol intitulat *Educația în școlile ungurești*, în care prezintă în detaliu ținuta imorală a profesorilor maghiari. Aceștia aveau două îndatoriri: să-i învețe carte și să-i facă unguri. Elevii români, nu erau capabili să îndeplinească cea de-a doua îndatorire a dascălilor maghiari, fapt pentru care erau insultați, batjocoriți și umiliți în fața colegilor. Principalii vinovați de instalarea

dușmăniei între cele două tabere de elevi erau însuși profesori prin lipsa lor de umanitarism.

Goga a atribuit dintotdeauna un rol important preoțimii, iar destinul preotului a fost strâns legat de cel al țaranului român. De-a lungul timpului preoțimea noastră a dus lupte grele dar a rămas tot timpul fermă și alături de enoriași. Rolul preotului era pe lângă acela de duhovnic și acela de a fi un bun îndrumător un suflet puternic în mijlocul mulțimii.

Țăranul vedea în preot singurul sftenic bun, singurul element de conducere și de reprezentare a poporului, preotul era de asemeni și singurul știutor de carte.

În decursul istoriei preoții au avut însemnate contribuții la bunăstarea neamului. Avem câteva nume reprezentative care au încercat să schimbe în bine soarta românului: „E destul să ne aducem aminte de truda îndelungată în croirea unei sorți mai bune pentru românii din această țară în secolul al XVIII-lea, de acel codice al plângerilor, <<Supplex libellus valachorum>> alcătuit de doi păstori bisericești din această vreme, ca să ne dăm seama de însemnătatea misiunii politice a preoțimii noastre. Să ne gândim la mijlocul anilor patruzeci și opt, când preoțimea noastră a statorit pentru toate vremile adevărata chemare a tagmei lor”.³⁷

Preoțimea este și în zilele noastre, spunea Goga unica clasă de cărturari care mai păstrează o legătură directă cu poporul; iar țaranii nu așteaptă de la preoți numai interpretarea dogmelor, ei sunt oameni chinuți de soartă, furați, înșelați, săraci, înapoiți, ei văd în preot un îndrumător pentru acoperirea acestor lipsuri.

Problema preoțimii o tratează. Goga în articolul *Chemarea preoțimii noastre*.

O altă temă luată în considerare este aceea a învățământului românesc (*Cinstea cârjii*). Goga optează pentru păstrarea vechilor tradiții în învățământ. Este zugrăvit și rolul dascălului în istoria

³⁷ *Ibidem*.p. 58.

poporului român. Dascălul trăia în condiții vitrege, munca la câmp se împletea cu mănuitul sculelor. Ca și preotul, dascălul era printre pușinii oameni cu carte din societatea sătească. Țăranii își puneau mari speranțe în judecata lui și îi ascultau cu luare aminte toate poveștele lui înțelepte. Goga susține că școala redă puterea de viață a oamenilor, iar țăranii, cunoscând acest amănunt apără interesele școlii.

Un alt factor important în educarea maselor îl constituie adunările de la oraș, care ajută la „luminarea minților” și la aducerea la cunoștință a problemelor cu care se confruntă poporul.

Goga, atrage atenția parlamentarilor și îi sfătuiește să se comporte ca niște oameni și să apere interesele școlii. Din păcate în parlament toată munca de o viață a oamenilor este desconsiderată iar clasa cultă povățuită de interesele altei școli nu sunt de partea poporului.

Fericiții noștri expatriați, redă în linii mari o convorbire cu poetul Șt. O. Iosif, care subliniază că țara a rămas fără oameni iscusiți și ar fi timpul ca cei plecați să se întoarcă acasă și să ajute la scoaterea Ardealului din impas: „Noi vedem cât suntem de pușini în acest zbugium fără răgaz, cât suntem de slabi și cum rămânem din ce în ce mai pușini în lupta noastră. De cincizeci de ani și până astăzi tot ce am avut mai distins cei mai aleși bărbați, cele mai frumoase inteligențe au trecut peste munți în pământul primitor al fraților buni care au știut cinsti totdeauna durerile acestor pribegi.” În urma deplasării unor importante forțe dincolo de munți, a rămas multă sărăcie și un gol din ce în ce mai mare. Ardelenii au ales să-și părăsească vetrele străbune deoarece dincolo, la frații lor au găsit mai multă libertate, înțelegere, bunăstare, întrucât au avut ocazia să trăiască liberi în țara lor. Marea lor majoritate nu ar mai alege să se întoarcă acasă deoarece nu ar mai putea suporta fărădelegile orânduirii străine și „frații” lor rămași acasă sunt azi de nerecunoscut, cu toate acestea departe

de meleagurile unde s-au stabilit ca oameni ei riscă să-și piardă moștenirea sufletească, devenind niște oameni fără țară.

Dintre temele tratate de Octavian Goga în volumul *Însemnările unui trecător*, amintim:

- diferența dintre părinți și copii;
- amprenta unui mediu străin în sufletele tinere;
- depărtarea de casă și repercusiunile ei;
- comportamentul inuman al dascălilor maghiari;
- icoanele trecutului;
- rolul preoțimii în istoria poporului român;
- rolul preotului frate de suflet pentru țăranul român;
- rolul dascălului în educarea maselor;
- fondul sufletesc al expatriaților.

Strigăte în pustiu (1915) -Probleme politice

Prin acest volum domină pamfletarismul, „în care, dincolo de pledoaria pentru cauza Ardealului, încearcă să preîntâmpine murdările afaceri diplomatice de culise ale camarilei regale în legătură cu acest colț de țară, prin strigătul energic al suferințelor lui milenare”.³⁸

Așa se întâmplă în articolul *A murit împăratul* unde rudele Hohenzollernilor, habsburgii sunt supuși unei critici înjosoare. Împăratul este de fapt „neputinciosul de la Schoenbrunn”, iar cea mai mică urmă de credință în bunătatea împăratului este spulberată. Împăratul este caracterizat ca fiind o persoană „fără un caracter precis”, care purta „slăbiciunile unui temperament limitat” iar figura lui era „fără relief”.

Aceeași impresie de nesăbuiță vede și în gestul uneia din

³⁸ Mircea Popa, *Octavian Goga între colectivitate și solitudine*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981,p. 287.

multele arhiducese de Habsburg, care vizitând un spital de soldați răniți, oferă unui soldat român fără picioare o tabacheră de argint, prilej pentru a invoca spusele lui Iancu din 1848: „Nu ne-am bătut pentru jucării, vrem drepturi, majestate” (*Tabachera lui Nicolae Crăciun*).

Polemica se resimte și în articolele *Bucureștii petrec* și *Marii vinovați*, care arată lipsa de interes a politicienilor pentru suferințele îndurate de popor; în timp ce poporul suferă, Bucureștiul petrece.

În *Marii vinovați*, Goga vorbește despre manifestația făcută la Budapesta cu scopul de a afișa simpatia pentru România. Pe lângă această manifestație au mai fost adresate și urale la adresa regelui Carol și în toate ziarele din Ungaria au apărut articole călduroase pentru România.

În aceste acțiuni se cerea sau se sugera necesitatea unei înfrățiri „româno-maghiare”. Faptul care-l deranjează cel mai mult pe Goga este că în toate aceste acțiuni nu s-a pomenit nici cel puțin un cuvânt despre Transilvania, „nici un cuvânt de românii din Transilvania și din Ungaria aproximativ 4 milioane”.

De-a lungul timpului, maghiarii au negat românilor din Ardeal drepturile de existență politică, ghidându-se după conduita „desființarea naționalităților în vederea unui stat național maghiar”. Goga îi acuză pe unguri că au recurs la o destrucție metodică a românismului din Ardeal și că au îngenuncheat „inima țării”.

Dragostea și adâncă conștiință națională a lui Goga pentru români, și în special pentru românii din Ardeal, este redată mai amplu în cuvintele: „La Budapesta se strigă trăiască România, dar nu se găsește un singur om să spună mor românii din Ardeal”.

Sfârșitul articolului este unul amenințător la adresa stăpânirii străine, final care ne duce cu gândul la poeziile lui din primul volum și nu numai: „Ceea ce știu însă e o mare axiomă umană,

izvorâtă dintr-un precept elementar al maselor creștinești. Această axiomă e adevărul că o mână de prietenie nu se poate întinde niciodată peste cadavrul unui frate”³⁹.

Această stare de revoltă, promovată de nepăsarea autorităților române și de lipsa de umanitate a străinilor domină întreaga publicistică a lui Goga din acest volum. Problema Ardealului este luată în considerare în mai multe articole și de fiecare dată scriitorul este solidar cu românii de acolo. În articolul *O legendă distrusă* este discutată problema negării autonomiei Transilvaniei.

În *Calvarul nostru*, scriitorul creează o lume de haos, o lume dezlănțuită unde cad doctrinele morale, se dărâmă catedralele, visurile se frâng, credințele se sfărâmă, peste tot se întâlnesc ruine și fiori de ură. Cauza tuturor acestor nenorociri este umbra amenințătoare a primului război mondial.

Cu toate acestea, Goga aprecia: „Dar sufletește România e în război din ziua în care și-a dat seama că principiul național își cere triumful definitiv pe urma acestei încăierări”⁴⁰.

Cu alte cuvinte, istoria Ardealului este istoria unui război perpetuum al conștiinței naționale. Întreaga publicistică a lui Goga a fost dominată de ideea națională care consta în comportament național demn, conștiință clară, luptă activă pentru emanciparea națională.

Putem chiar să afirmăm că întreaga operă a lui Goga s-a format în jurul ideii naționale; în spiritul ideii naționale s-a format unitatea etnică a românilor, ea fiind factorul de rezistență față de primejdiile asupritorilor: „Autorul concepe ideea națională ca trăire a unui sentiment de comuniune națională”⁴¹.

Goga susținea că staul român are nevoie de încă o perioadă de

³⁹ Octavian Goga, *Naționalism dezrobitor*, Editura Albatros, București, 1998, p. 133.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 149.

⁴¹ *Ibidem*, p. 157.

înfăptuire a ideii naționale, datorită revenirii a patru zone ce sunt expresia a patru culturi și a patru civilizații.

Goga are de asemenea un articol intitulat *Ideea națională*, în care trasează o linie cronologică a vieții sale și marchează perioada în care în sufletul său de român a apărut conștiința sau ideea națională, conștiință care se dezvolta pe măsură ce, copil fiind, profesorii săi maghiari îl supuneau pe el și pe ceilalți „frați români” unor metode aspre și demne de dispreț: „Eram picături agitate într-o mare care avea de gând să ne anihileze, eram punctele de observație, posturile de avangardă ale românismului primejduit în existența lui”.⁴²

În timp ce dascălii lor unguri încercau să-i facă adepții culturii maghiare, sufletele lor de copii se îndreptau tot acasă, spre satul lor de țărani și oameni cumsecade. Pentru a-i subjuga lucrau mai mulți factori, dând astfel o senzație de sufocare, dar cu toate acestea spune Goga mândru de patriotismul lor: „Domnilor n-am fost învinși”.

Astfel se continuă istoria vieții lui în legătură cu ideea națională, în același spirit contestatar față de tot ce este străin și dăunător românismului. El însuși pledează atât în poezie cât și în publicistică pentru o reîntoarcere la o cultură originară, care ne va ajuta să ne regăsim rădăcinile și să ne fie lupta mai ușoară, împotriva dușmanilor.

Marea majoritate a ideilor regăsite în aceste trei volume, se vor continua și în scrierile viitoare. Am considerat că volumele pe care le-am luat în discuție sunt mai relevante pentru a regăsi puncte comune cu lirica.

În cele ce urmează vom trece în revistă idei esențiale ale unor volume de publicistică cărora nu le-am destinat un subcapitol anume. Așadar în volumele *Mustul care fierbe* (1927), *Aceeași luptă: Budapesta – București* (1930), *Discursuri* (1942) cu mici

⁴² *Ibidem*, p. 231.

excepții păstrează același registru tematic.

O dată cu *Discursuri* se seizează o ușoară trecere spre oratorie, articolele de aici (o mare parte dintre ele) sunt cuvântări rostite cu diferite prilejuri.

Un volum care ocupă un loc special în publicistica lui Octavian Goga este cel intitulat *Precursori*, unde se observă, note vibrante de elogii unor personalități de seamă din trecutul nostru.: „Goga realizează o scurtă panoramă a universului său sufletesc, a panteonului său intim, populat de umbrele marilor dispăruți ai neamului”⁴³.

Astfel Goga aduce în paginile publicisticii sale pe scriitori de frunte cum ar fi: Alecsandri, Coșbuc, Caragiale, Eminescu, Iosif Vulcan, Ilarie Chendi, Șt. O. Iosif, personalități de seamă ale trecutului nostru politic și cultural: Avram Iancu, Andrei Șaguna, Aurel Vlaicu, Andrei Mureșanu, părintele Lucaciu etc.

Scopul acestor evocări este după cum bine mărturisește chiar Goga de a servi o lecție prezentului: „Trebuie să vedem limpede în cartea destinului, să ne dăm seama ce am fost și ce suntem?”⁴⁴

În concluzie putem afirma că publicistica lui Octavian Goga nu este decât o altă față a liricii. De fiecare dată scriitorul Goga și-a atins cu exactitate ținta, frazele sale atât de pregnante au trezit vibrante emoții în sufletele compatrioților săi.

Mircea Popa aprecia despre publicistica lui Octavian Goga: „Prin creația sa de acest gen, Octavian Goga a dat precizie și eleganță speciei pe care a reprezentat-o la modul cel mai strălucit posibil în literatura noastră. Eleganța și elevația discretă ca o amintire, marea bogăție de impresii și gânduri, universul plin de mișcare în care își plasează eroii, și ei mari scriitori și personalități, totul dispus la scara timpului cu un admirabil simț al

⁴³ Mircea Popa, *Octavian Goga între colectivitate și solitudine*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, p.121.

⁴⁴ *Un precursor al unității*, Iosif Vulcan în *Pecursori*, p 19.

proporției și al valorii, fac din scrierile de acest gen ale poetului veritabile opere de artă, viabile și astăzi. Iar din Octavian Goga un prozator nemărturisit, un ziditor de istorie și de suflete”⁴⁵

ASPECTE COMUNE LIRICII ȘI PUBLICISTICII

Rolul poetului și rolul gazetarului.

În decursul carierei sale de artist, Octavian Goga a acordat o deosebită importanță cu privire la rolul pe care artistul, în cazul de față poetul și gazetarul sau scriitorul, îl ocupă la dezvoltarea ideii naționale sau cu alte cuvinte rolul acestora în societate.

Tema artistului este o temă pe care Goga o tratează atât în lirică cât și în paginile sale publicistice. Pentru Octavian Goga a fi poet, nu înseamnă numai a îndeplini funcția estetică a poeziei, adică de a inspira frumosul, pentru el, poetul este un deschizător de drumuri, este un nou Mesia, un propovăduitor de credințe și idealuri, un continuator al tradiției, un om care transpune toate

⁴⁵ Mircea Popa, *Octavian Goga între colectivitate și solitudine*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, p.168.

greutățile și suferințele compatrioților săi în propria sa ființă. Poetul este unul cu poporul, este cu alte cuvinte un fel de voievod care cunoaște și împărtășește durerile neamului său, este preotul care șterge lacrimile păcătosului prin scutul credinței în Dumnezeu și într-o soartă viitoare mai bună, este dascălul care prin slovele învățaturii deschide noi orizonturi învățăceilor, este lăutarul care cântă durerile omului.

Așadar, poetul este în tot și în toate. Între poet și gazetar nu există în viziunea lui Goga o diferență fundamentală. Gazetarul reprezintă „componenta avansată a societății întrunind însușirile deschizătorului de drum în viața socială”.⁴⁶

Destinul scriitorului nu este unul foarte generos, în sensul că, el nu are dreptul să se abată de la misiunea lui, unealta cea mai de preț este condeiul, iar cuvintele lui sunt glasul unei trâmbițe care anunță bătălia. Din ținuta lor trebuie să deschidă idealul unui neam.

Scriitorii sunt asemeni apostolilor care duc mai departe moștenirea lui Dumnezeu, aceștia propagă în schimb moștenirea sufletească a unui neam. Pentru ardeleanul Goga, rolul scriitorului este cu atât mai important cu cât în Ardeal nu există o clasă conducătoare de naționalitate românească.

În publicistică întâlnim numeroase observații și analize despre rolul scriitorului, iar dimensiunea estetică a produsului final este înlocuită de cea socială și națională.

Cu toate acestea Titu Maiorescu intuiește funcția estetică a poeziei lui Goga: „Efectul produs asupra maselor de cetățeni credem că provine mai întâi din forma frumoasă în care autorul a știut să-și exprime cuprinsul patriotic al multora din versurile

⁴⁶ Octavian Goga, *Naționalism dezrobitor*, Editura Albatros, București, 1998, p. 13.

sale”.⁴⁷

Goga a realizat foarte timpuriu că, doar cu ajutorul versurilor, nu va putea acorda un ajutor considerabil întru propășirea națiunii, din aceste motive și-a îndreptat pașii spre ziaristică.

Primul său articol intitulat *Ceasul deșteptării* (1898), este un articol care tratează rolul gazetarului în comunitatea și anume, gazetarul are îndatorirea să ilumineze poporul către calea cea dreaptă a dezrobirii naționale. Ziaristul este în viziunea lui „factorul hotărâtor” în comunitatea românească. Goga acuză ziaristii care nu se supun paradigmei sale, în această categorie de ziarști care se abat de la regulă sunt cei ce deformează adevărul, nu înțeleg valorile naționale, cochetează cu dușmanul, atacă demnitatea națională etc. Considerând că presa ar reprezenta: „cel mai de seamă instrument al consolidării statului”, Goga le cere ziarștilor să respecte atribuțiile ei de „instituție de conservare a neamului”.

În continuare vom trata articole și poezii în care vom regăsi viziunile lui Goga în ceea ce privește rolul poetului, respectiv rolul gazetarului. În ceea ce privește lirica sa, considerăm că cea mai reprezentativă în acest sens ar fi *Rugăciune* din primul său volum, *Poezii* (1905).

În *Rugăciune*, poetul devine un înainte-mergător, un conducător al mulțimii, un profet. Ruga lui este cu scopul de a dobândii simbolul înțelepciunii spirituale pentru a deveni un bun conducător al poporului său: „Alungă patimile mele, / Pe veci strigarea lor o frânge”. Toate necazurile și suferințele neamului, poetul le cere pentru sine, devenind astfel un balsam al inimilor rănite: „Dă-mi tot amarul, toată truda / Atâtor doruri fără leacuri // (...) // Durerea lor înfricoșată / În inimă tu mi-o coboară”.

⁴⁷ Titu Maiorescu, *Opere II*, ediție Georgeta Rădulescu Dulgheru și Dominica Filimon, note și comentarii Al. George, Al. Săndulescu, B Editura Minerva, 1984, p. 208.

Însăși tema poeziei este constituită pe ideea misiunii poetului care se simte exponent al neamului său, simțind pe deplin povara răspunderii sale și rostul propriei creații.

Ruga fierbinte adresată Divinității, are și scopul de a-l inspira în crearea unei poezii pline de revoltă și răzvrătire împotriva asupririi neamului românesc din Transilvania, astfel încât creația poetică să devină o armă de luptă pentru izbăvirea suferințelor de veacuri spre cei rămași în urmă.

Revărsarea durerii izvorâte din nedreptățile sociale și naționale constituie un argument pentru caracterul militant al artei și rolul de mesager al scriitorului.

O altă poezie în care Goga consolidează ținuta poetului în societate este *Poetul*, din volumul *Din umbra zidurilor*. Aici poetul este: „Un cavaler cu ochi de vultur, cu inima de fată mare, / Cu braț de fier, cu mâna albă, de zbugium și de luptă dornic”.

Astfel cel care transmite mesajul poeziei trebuie să aibă „ochi de vultur” simbol al inteligenței, personalității și vigilenței, „inima de fată mare” ne trimite cu gândul la un fond sufletesc pur asemeni fecioarelor de la țară a căror inimi nu sunt întinate de păcatele și nelegiuirile acestei lumi; „cu braț de fier”—eul liric trebuie să aibă forța unui voievod pentru a înfrunta toate bătăliile în numele neamului; „mâna albă” poate fi o aluzie pentru intelectuali, a căror mâini sunt delicate și albe pentru că mânuiesc condeiul. Zbugiumul și dorința de luptă semnifică condiția de răzvrătit pe care trebuie să și-o asume un poet veritabil.

Prin poezia *Poet*, apărută în volumul *Din larg*, eul liric asociază condiția poetului în lume cu ideea de soartă sau destin. Întrucât ne face să înțelegem că a fi poet este un dar lăsat de la Dumnezeu. Faptul că Divinitatea i-a înzestrat pe unii oameni cu darul poeziei accentuează mai mult rolul poetului și aducerea la desăvârșire: „Nu-l fac canar de colivie, / Nici câine paznic de ogradă, / Nici cal de ham, bun de corvoadă / Nici vultur de menajerie... / Și-a scris în

carte: / Poezie!”

Condiția poetului „de comandant de oști cu sabia în mână” în căutarea dreptății se regăsește în finalul poeziei *Plugarii*. Eul liric își însușește toate nelegiuirile suportate de confracții săi. Finalul poeziei anunță vremuri apocaliptice și sfârșitul dinastiei asupritorilor: „A mea e lacrima ce-n tremur / Prin sita genelor se frânge, / Al meu e cântul ce-n pustie / Neputincioasa jale-și plânge. / Ci-n pacea obidirii noastre, / Ca-ntr-un întins adânc de mare / Trăiește-nfricoșatul vifor / Al vremilor răzbunătoare”.

În poezia *Noi*, poetul apare în ipostaza de continuator al idealurilor strămoșești. Eul liric este cel care amintește confracțiilor despre durerile celor răposăți, dureri care s-au perpetuat de-a lungul anilor. Și aici ultima strofă anunță „vremuri răzbunătoare”: „Avem un vis neîmplinit, / Copil al suferinții, / De jalea lui ne-au răposat / Și moșii și părinții... / Din vremi uitate, de demult,”

În general, în primele două volume de poezii, vocea eului liric se identifică cu cea a colectivității, poetul asumându-și pe parcursul primelor volume de lirică mai multe roluri.

Arta sa poetică este dominată de ideea că locul și menirea poetului este aceea de a da glas suferințelor și năzuințelor poporului său.

În ceea ce privește publicistica sa, regăsim și aici articole în care ne vorbește despre menirea ziaristului, care după cum am mai afirmat în acest subcapitol nu este diferită de aceea a poetului. Astfel de idei le regăsim concentrate în articolul *Către cărturarii noștri*. Goga îi îndeamnă pe știutorii de carte să nu-și uite originile și „cu povața învățaturii lor să deschidă drumuri prielnice bunăstării celor rămași acasă. Ei sunt datori să steie astăzi în fruntea rândurilor largi ale țărânimii noastre, să fie sămănătorii gândurilor luminoase care povățuiesc cărările mulțimii fără

număr...”⁴⁸.

Cărturarii sunt văzuți și în ipostaza de oșteni ai luminii, dușmani ai întunericului, propovăduitori ai cuvântului, pentru cei oropsiți. Iată că și aici apare ideea mesianismului, ideea poetului/gazetarului deschizător de drumuri, solidaritatea acestora cu cei mulți și lipsiți de apărare.

Pentru a face față tuturor acelor vremuri tulburi, cărturarii și „fiii plugului” „trebuie să fie umăr la umăr” „să se razeme unul pe celălalt”. Cei învățați sunt îndatorați de a se apropia de ceata oropsiților deoarece de acolo s-au ridicat și ei. Scrierile lor să reprezinte un zid de apărare; dar aceste scrieri să fie pe înțelesul tuturor. Țăranii au nevoie de o gazetă numai pentru ei deoarece din rândurile acestei gazete ei pot afla sfaturi și povețe inteligente, își pot cunoaște istoria neamului, iar prin cunoașterea istoriei și a tradiției, sufletul se poate reintegra în originar. O gazetă le-ar aduce speranța în ziua de mâine și le-ar putea reda puterea de muncă. Gazetarul deține în aceste condiții un bun sfetnic, un ghid în aflarea drumului corect.

Aceeași temă a intelectualului născut și crescut până la vârsta în care a luat calea învățaturii în mediul rural și care în prezent dobândind bagajul necesar de cunoștințe pentru propășirea neamului este discutată și în articolul *Părinți și copii*.

În *Fericiții noștri expatriați*, poetul Șt. O. Iosif sublinia necesitatea reîntoarcerii celor plecați de pe plaiurile natale pentru a ajuta la „scoaterea Ardealului din impas”.

Concepția lui Octavian Goga despre creator și creație reiese și din mărturisirile făcute de acesta în *Fragmente autobiografice*: „Eu, grație structurii mele sufletești am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează

⁴⁸ Octavian Goga, *Naționalism dezrobitor*, Editura Albatros, București, 1998, p. 2.

durerile poporului prin sufletul lui și se transformă într-o trâmbiță de alarmă. Am văzut în scriitor un element dinamic, un răscolitor de mase, un revoltat... Am văzut în scriitor un semănător de credințe și un semănător de biruințe”.⁴⁹

Rolul dascălului și rolul preotului

În registrul tematic, a lui Octavian Goga, preotul și dascălul au ocupat tot timpul un rol important. Ca și poetul respectiv gazetarul, preoții și dascălii aveau sau ar fi trebuit să aibă roluri dincolo de atribuțiile funcției lor. Dacă vom răfoi paginile liricii și a publicisticii create de Goga ne vom întâlni cu figuri de dascăli și preoți ideali rupți parcă din vechile icoane.

Pentru început vom discuta rolul preoțimii așa cum a fost conturat el de scriitorul Goga în scrierile sale. Un articol apărut în volumul de publicistică *Însemnările unui trecător*, articol intitulat *Chemarea preoțimii noastre*, este relevant din acest punct de vedere. Din rândurile acestei publicații putem evidenția strânsa legătură dintre preoți și țărani; țărani datorită structurii lor sufletești au avut întotdeauna o puternică afinitate pentru preoți respectiv pentru biserică.

În vremurile de odinioară, părinții spirituali nu erau atât de instruiți comparativ cu preoții contemporani. Cu toate că nu erau niște cărturari desăvârșiți, preoții erau printre pușinii știutori de carte din mediul rural.

Vechii părinți erau cei care slujeau Domnului cu mult devotament, le arătau enoriașilor căile credinței, dar în același timp au dus lupte pentru desăvârșirea neamului și sufletul lor a rămas tot timpul alături de „cei mulți și necăjiți”. Așadar, preotul a fost, un bun îndrumător al țaranului, singurul factor conducător și reprezentativ al acestuia.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 57.

Preoțimea este în opinia lui Goga și astăzi „singura tagmă de cărturari” care mai păstrează legătura directă cu poporul. Țăranii, oameni chinuți de soartă, furați, înșelați, înapoiați, nu așteaptă de la preot numai interpretări de dogme ci vor un preot care să le fie drept îndrumător și „deschizător de drumuri” în lupta cu soarta cea vitregă.

În articolul *Vrem calea adevărului*, Goga acuză preoțimea rurală care s-a îndepărtat de idealul întruchipat de preoții din vechime și au urmărit să-și însușească bogății, profitând de neștiința poporului. Preoții sunt considerați vrăjitori deoarece se preocupă să inventeze tot felul de așa zise talismane făcătoare de minuni pentru a le vinde țăranilor care se confruntă cu diverse probleme. Goga face apel la biserică pentru a lua măsuri împotriva acestor vrăjitori.

În contrast cu noua generație de „șarlatani” sunt conturate figurile și funcțiile întreprinse de vechii păzitori ai cuvântului lui Dumnezeu.

Numele acestora este strâns legat de cel al istoriei și al tradiției străbune: „O istorie de sate și de preoți este: istoria Ardealului românesc”.⁵⁰

Cucernicia moravurilor, i-a ajutat pe preoți să întemeieze o strânsă legătură sufletească cu poporul. La rândul lor, țăranii au știu dintotdeauna să-și respecte părinții lor spirituali, preoții și țăranii erau „înfrățiți”. Trimiși ai Domnului pe pământ, aceștia aveau și rolul unor îndrumători culturali, cultură, crede Goga, care le va deschide celor obijduiți noi orizonturi și îi va face mai puternici în lupta cu dușmanul.

În strânsă legătură cu tematica cultivată în publicistică, cu privire la rolul preotului se situează și lirica lui Octavian Goga. Și aici întâlnim chipul preotului patriarhal cu ochi de sfânt și glas povățuitor, figură situată în inima satului.

⁵⁰ *Ibidem*.p. 23.

Apostolul, întruchipează o figură reprezentativă din viața satului, cea a preotului luptător desăvârșit pentru cauza poporului său. Cuvintele preotului desemnează o altă „cântare a pătimirii noastre”, cuvinte care înalță setea de dreptate și de dezrobire până la porțile Divinității.

Preotul este păstrător al credinței seculare a neamului, al conștiinței naționale în vremuri de restriște. Poemul se deschide și se închide cu un tablou din natură: „Ca o vecernie domoală / Se stinge zvonul din duminică, / Pleoapa soarele-și închide / Sus pe o câpiță de otavă.”

Este o natură spiritualizată „de vecernie domoală”, de slujbă religioasă amplificată la dimensiuni cosmice. Pe acest fundal apare chipul apostolului, în mijlocul „norodului” pe care îl ocrotește. În final reflecția mesianică a preotului se stinge în același mediu, de astă dată sub semnul lunii, care îi învăluie fruntea ca o aureolă sacră. Între aceste două secvențe principale se conturează, adus din umbrele timpului, chipul apostolului într-o atmosferă patriarhală de liniște deplină evocată de „blânda strălucire a soarelui”. „Moșneag albit de zile negre / Așa îl pomenise satul / Pe pieptarul lui de lână, / Purtând un ban de la-mpăratul. // Domol în mijloc se așează, / Și sprijinind încet toiagul / Clipind din genele cărunte / Începe-a povesti moșneagul.”

Portretul apostolului seamănă cu cel al moșneagului eminescian situat de această dată în eternitatea satului. Preotul este el însuși depozitar al faptelor trecute, al memoriei colective; are totodată semnele înțelepciunii, este de altfel adânc ancorat în trecutul istoric.

Scena la care asistă poporul este una simbolică, sugerând încrederea acordată preotului, ca un luminător al satului, al speranței într-o viață mai bună. Glasul preotului devine un glas purtător de mesaj mesianic în care se proiectează un viitor așezat sub semnele unei sorți mai blânde: „Atâtea patimi plâng în glasul /

Cuvântătorului părinte, / Și-atâta dor aprins în inimi / De clipa răzbumării sfinte. // (...) // Ce sfânt e graiul gurii sale: / Din el va lumina norocul / Acestui neam sfârșit de jale!”

În *Portretul*, sub o atmosferă apăsătoare, „de pace solitară” și de „jale blândă”, apare chipul „plin de zâmbet și lumină”, „cu ochi senini” aducători de fioruri al „popii de la țară”. Preotul a fost cel care și-a îndemnat poporenii să lupte pentru idealurile naționale: „Spre visul tău ce mi l-ai pus în sânge / Tu întreveadeai altarul ce mă cheamă”. Visul străbunilor, era și visul preotului, acesta având rolul să continue lupta pentru desăvârșirea idealurilor și să semene sămânța moștenirii strămoșești în sufletele copiilor spirituali.

De demult, situează figura preotului în încercarea sa de a-i ajuta pe cei aflați la răscruce. Astfel poezia prezintă patru flăcăi aflați la „popa-n casă” pentru ca acesta să scrie o scrisoare împăratului în care „cei patru juzi” își spun necazurile și supărările: „Am trimis această carte și, precum ca să se știe, / Scris-am eu, popa Istrate, în ziua de Sfânt-Ilie.” Această poezie este încă o dovadă în plus a faptului că preotul a fost tot timpul acolo, lângă problemele poporului său, încercând să-i ajute și să le facă suferința mai ușoară: „El așează-n sân răvașul și sărută mâna popii, / Juzii strâng o dată mâna, le mijesc în gene stropii. // (...) // Stau cu popa-n pragul porții, ochii lor spre drum se-ndreaptă”.

La fel ca preotul și dascălul, a ocupat un rol de cinste în scrierile lui Octavian Goga. În paginile liricii sale întâlnim dascăli asemănători unor profeți biblici deoarece sunt niște vizionari ce prevestesc împlinirea idealurilor celor mulți.

Spre deosebire de sămănătoriști, care vedeau în intelectualii de la țară niște „răspânditori de cunoștințe utile și bune, niște sfătuitoari”, la Goga dascălii dincolo de aceste roluri sunt „răzvrățitori ai mulțimii”. Ca și preotul, dascălul este un exponent al idealului național.

Dascălul, acel „moșneag senin”, „cu tâmpla curată”, chip de

„sfânt din icoane”, a pus darul sfânt al învățaturii în multe generații de tineri învățaței. Sfaturile dascălului semănau în sufletele oamenilor optimismul și voia bună: „Unde-asculta de sfaturile tale / Atâta răs și atâta sănătate”.

Dascălul reprezintă figura unui alt luminător din viața satului, înzestrat „cu ochi cumiști și limpezi” simbol al înțelepciunii și ai curățeniei sufletești.

Continuator și el al tradiției, cuvântul lui cuminte și chibzuit, domnește și acum în mințile celor pe care i-a instruit: „Bucoavna ta, subt pragul de pe grindă / Își hodinește-nvățătura moartă, / Dar glasul tău și azi, la zi de praznic / Toată povara greului o poartă.”

Matricea țărănească

Una dintre cele mai importante coordonate ale operei lui Octavian Goga o reprezintă, mediul sătesc. Satul este în concepția sa, păstrătorul tradiției și al continuității, aici ia naștere elementul original autohton. La sat se întâlnesc cele mai pure trăiri, trăiri necorupte de influențe străine dăunătoare. Satul și țăranul sunt paradigmele fundamentale ale societății românești. Țăranul este caracterizat, ca având o fire echilibrată, stăpână pe propriile valori, întrucât el are trecut, are tradiție și umblă pe un drum bătătorit de veacuri.

Opera sa este presărată de viața chibzuită și sănătoasă de la țară, țărani harnici, care își muncesc cu sânguință pământurile, își plâng supărările dar își apără tradiția. De multe ori poetul, face o comparație între mediul rural și cel citadin îmbâcsit de influențe nefaste. Amintirea vieții fericite de acasă devine uneori o punte de salvare dintr-un mediu unde predomină haosul.

Putem afirma că majoritatea scrierilor sale epice sau lirice au fost închinată țăranului român și satului – ca un popas existențial.

Goga cântă cucernicia, puterea de muncă, puritatea sufletească,

chipul blând al țăranului în poezii precum: *Plugarii*, *Clăcașii*, *Cosașul*, *Bătrâni*, *De la noi*, *Un om*, *Casa noastră*, *Graiul pâinii*, *Acasă*, *Oaspe vechi* etc.; și în articole publicistice: *Către cărturarii noștri*, *Părinți și copii*, *Nu mai vrem umilință*, *Pământul ne cheamă*, *Moștenirea noastră*.

Poezia *Plugarii*, nu aduce în discuție chipul țăranului idealizat, ci a omului îngenunchiat de soarta care nu se resemnează în fața istoriei. Țăranul acesta este un bun continuator al legii pământului; rob al pământului aflat în stăpânirea celor ce nu-l muncesc, el este înfăptuitorul viitoarei revoluții sociale, atât de așteptată în Transilvania de atunci.

Cerul și Divinitatea i-au și ele parte la suferința îndurată de „acești copii ai mândrei bolți albastre”. Comuniunea țăranului cu natura este desăvârșită în această poezie: „Căci toată floarea vă cunoaște / Și toată frunza ei vă știe.” Marcant este și optimismul de care dă dovadă plugarul, în ciuda tuturor nelegiuirilor. „E primăvară pe câmpie, / Și-n ochiul vostru-i primăvară.” Munca împovăraătoare și tratamentul inuman sunt compensate prin puterea de a visa și de a crede în biruința dreptății și de comuniunea cu natura și Divinitatea. „A voastră-i truda cea mai sfântă, / Stăpânul vitreg vă lovește, / Când cerul bine-vă-cuvântă.”

Cele mai de preț alinări ale țăranului sunt mângâierile venite de la Dumnezeu, acesta apărând încununat în „roze sfinte”, asemeni sfinților din icoane.

În *Noi* frumusețile naturii din mediul rural sunt umbrite de lacrimile și oftaturile țăranilor sătui de cruzimea vieții. Poetul alege expresii metaforice pentru a descrie minunățiile naturale, natură în care atâtea suflete își cântă cu amărăciune jalea. Astfel avem: „codrii verzi de brad”, „câmpuri de mătasă”, „atâția fluturi”, „cântece și flori”, în antiteză cu toate acestea care ne duc cu gândul la un peisaj de basm coabitează, jalea, lacrimile „multe, multe”, „neveste plângând”, o „horă mai domoală”, „cântece care

plâng”, „fluturi mai sfioși”.

Solidaritatea naturii cu omul este împărtășită și în acest poem întrucât, desigur, codrilor, cântă jalea, la fel „Mureșul” și „tustrele Crișuri”, iar soarele pe bolta cerului este mai aprins, prevestind parcă focul revoltei, care se amplifică în finalul poeziei. Momentul reîntoarcerii în lumea satului este marcat de poezia *Zadarnic*.

Împărtășirea aceluiași glume și gânduri ar însemna o reintegrare în universul rural, dar acest lucru nu este posibil datorită înstrăinării poetului. Prin paralela între mediul citadin și cel rural satul reiese a fi un tărâm protector unde află doar prieteni și oameni de omenie, suflete nealterate de influențele sociale. Aici este locul în care lăutarii știu să cânte cu adevărat din strune iar țărani să joace hora, idei importante în receptarea satului ca un păstrător al tradițiilor.

Cântăreților de la oraș păstrează același regim al antitezei dintre cele două medii sociale. Poezia este un cânt de slavă, închinat satului și țăranului român. În sat domnește pacea și voia bună pricinuite de hărnicia țăranilor; bogăția satului este evidențiată de belșugul livezilor și al ogoarelor. De altfel țăranul, ca pivot în susținerea comunității sătești trăiește în strânsă comuniune cu natura și divinitatea; sclipirea razelor de soare „binecuvântă” frunțile asudate ale acestor „copii ai firii” mereu la datorie.

Sara surprinde un tablou al înserării unde agitația de peste zi este înlocuită de o liniște deplină. Atât elementele naturii cât și lucrătorii câmpului se bucură de o binecuvântată odihnă. Astfel încât: „floarea soarelui și-a plecat fruntea-ngândurată”, „doarme trestia bolnavă”, „doi pui de nevăstuică”, „trudita moară” s-a oprit, un cioban doarme și el „răzimat pe coate”.

Comuniunea omului cu natura este desăvârșită în acest poem, ultimele versuri fiind o metaforă magistrală a simbiozei dintre

elementele celor două planuri: „Doarme cerul și pământul / Într-o dulce-mbrățișare”.

Clăcașii este una dintre cele mai frumoase poezii ale lui Octavian Goga și reprezintă un cult închinat omului pământului, un cântec de slavă pentru țăranul, țăran atât de iubit și prețuit de către poet. Sunt descrise în poem asprele condiții în care acești „oșteni fără nume” erau obligați să le îndure pentru a-și câștiga o neagră bucată de pâine. „Ceata” lor cuprinde „moșnegi slăbiți”, „bărbați sfârșiți”, „femei trudite”.

Sub arșița grea a soarelui de vară, se desfășoară o scenă de înmormântare, oamenii sleți de puteri, gârboviți „de munca lungă, vitregă și crudă”, sunt siliți să îndure tot amarul pentru a putea supraviețui.

În contrast cu acești oameni este descris stăpânul gliei, „cu obrajii rumenind de sănătate”, care era neîndurător cu toți cei care încetau a-i mai munci glia, fie și pentru a-și șterge sudoarea frunții. Sunt imagini cutremurătoare, din păcate inspirate, din istoria poporului român pe care Goga a cunoscut-o pe deplin, încercând totodată să o schimbe prin arta sa.

În *Cosașul*, nu mai întâlnim acel peisaj idilic. Aici, vântul molatec „face ca trestia să urle”, și în urma lui nu lasă decât jale; „ovezele pe dealuri sunt moarte, otava se uscă”. În mijlocul acestui dezastru natural întâlnim un biet cosaș înfiorat de truda stearpă care aducea a „mucenic de legea veche”. Avem din nou a face cu imaginea țăranului revoltat datorită sărăciei și suferinței îndurate. Natura pe cale să se stingă poate sugera munca depusă de țărani pe moșii străine, care în final a avut un singur rezultat, zădărnicia.

Un om este un poem închinat trecerii în neființă a unui țăran harnic, care datorită conjuncturii sociale a avut neșansa să muncească doar moșiile altora. Moartea este privită ca o stare de grație, deoarece numai întru moarte acele două mâini „stau pe

pieptul slab acum”. Eul liric descrie viața necruțătoare a celui care a fost această „cinstită slugă credincioasă”.

La fel ca viața îi este și priveghiul, sărăcăcios, doar o babă are grijă ca toate lucrurile să fie în conformitate cu datinile străbune, deoarece luând urmele tatălui ceilalți băieți sunt plecați și ei slugi.

Doar sapa va fi cea care va plânge plecarea din viață a țaranului, până și preotul va ține o slujbă scurtă. Și în acest poem întâlnim o puternică legătură dintre om și natură dintre țaran și pământ; în ciuda dificultăților și a mizeriei, pământul cunoaște pe omul care a avut grijă de roadele sale, iar omul cunoaște pământul care i-a potolit foamea.

În majoritatea poeziilor lui Octavian Goga întâlnim fie cel puțin un element care ce ne aduce aminte de mediul rural. Versurile sale sunt presărate de figuri de țărani cu chipuri de sfinți, țărani trudiți și împovărați de jale, moșnegi cu chipuri senine, oameni gospodari, plugari creștini, etc.

Satul este văzut fie ca un mediu de basm unde predomină veselia și voia bună, soarele își plimbă razele peste roadele câmpului, ciocârlile cântă în codru, fie ca un loc sumbru unde totul parcă este în pragul pierzaniei, ogoare uscate, soare arzător, arșiță, vânt bolnav, horă domoală, fluturi sfioși, etc.

De cele mai multe ori natura este solidară cu țaranul în sensul că și acesta trăiește bucuriile, greutățile și dramele țaranului român, uneori aceasta se anunță „aducătoare de vremuri răzbunătoare”. Prin lirica sa, Goga face trecerea spre original, întrucât țaranul reprezintă matricea esențială a poporului român.

Problema, țaranului român, precum și ideea că satul este un factor original sau o paradigmă pentru poporul român este reluată și în paginile publicistice ale scriitorului.

Astfel, această temă o regăsim în articole precum: *Către cărturarii noștri, Părinți și copii, Pământul ne cheamă, Moștenirea noastră.*

În articolul *Către cărturarii noștri* este adusă în prim plan, problema originii poporului român. Goga susține că noi, românii, am fost din cele mai vechi timpuri oameni de munte, „săteni care au muncit din greu pământul”. Indiferent de faptul că încă mai trăim la sat sau, am părăsit această vatră în favoarea citadinului, sufletul nostru este încă deplin ancorat în acele timpuri, iar la origine tot țărani rămânem.

Goga pledează pentru culturalizarea țăranului, văzând acest fapt ca pe o datorie pe care cărturarii de azi o au de îndeplinit: „Noi toți cari învârtim condeii astăzi, avem un tată sau un moș care se poartă în opinci. Acești cărturari sunt chemați să steie la cârmă să-și deie seamă de toate trebuințele vremurilor schimbate și cu poava învățaturii lor să deschidă drumuri prielnice bunăstării celor rămași acasă.”⁵¹

Goga sesizează ideea îndepărtării omului cult de origini, de cei rămași acasă care ar atrage după sine formarea unui popor fără rădăcini sufletești. Cu toate că mulți dintre intelectualii plecați din universul rural nu vor să recunoască, gândurile lor lăsate în voia artei pe care aceștia o creează zboară departe în tihna căsuței părințești, deoarece acela este cuibul nostru, spune Goga, acolo unde sunt cei mulți și necăjiți și tot acolo se află și nădejdea „vremilor viitoare”.

În *Pământul ne cheamă*, este tratată ideea comuniunii țăranului cu glia, întrucât acesta a trăit din mila pământului; fie că afară domnea gerul iernii sau arșița Bobotezei, privirea țăranului a fost îndreptată tot către pământul său.

Ca și în lirică, Goga tratează și aici principalele îndeletniciri ale țăranului: „Coborător din plugari și plugar el însuși, țăranul nostru e întotdeauna înfrățit cu pământul. Traiul lui zilnic nu s-a desfășurat între pereții casei. Pe câmpul neted mânându-și vitele la plug, ori pe muchea unui deal pascăndu-și turma de oi, acest om a

⁵¹ *Ibidem* p. 2.

trăit din mila pământului.”⁵²

Ca primă consecință a acestei minunate simbioze ar reprezenta o luminozitatea întâlnită pe chipul omului de la țară, care ne duce cu gândul la împăcarea cu sine însuși, cu divinitatea și cu natura.

Prin *Nu mai vrem umilință* respectul față de ceilalți, o trăsătură esențială în condiția omului de la țară, poate lua întorsături nefaste, dacă acesta este afișat față de oameni lipsiți de precepte morale.

De condiția morală a țaranului se ocupă în parte și articolul *Părinți și copii*. Acesta, ca un bun păstrător al tradițiilor străbune se bucură de o fire armonioasă care te farmecă cu geniul lui cumpătat și înțelept. Echilibrul său moral precum și conștiința lui de român l-a apărat de-a lungul vremurilor neprielnice de influențele străine, iar viața lui este dusă în mod pașnic în concordanță cu vechile orânduiele de la bătrâni. Această trăsătură a moștenirii trecutului este reluată în *Moștenirea noastră*.

Goga asemuiește moștenirea străbună cu o biserică tocmai pentru a-i sublinia strășnicia, puritatea, continuitatea și valoarea.

Cea mai de preț moștenire a noastră este însă sufletul de român. Țăranii au constituit întotdeauna un element cultural în continuarea tradițiilor străbune. Ei au cultivat limba, datinile, credința, iscusința, povețele minții, meșteșugurile, jalea, veselia, plânsul („în care numai lacrimile se schimbă amărăciunea este aceeași”).

Noi ca români avem îndatorirea de a păstra neschimbate aceste elemente care constituie continuitatea noastră ca popor, dacă vom schimba fie și o verigă din acest lanț neamul nostru riscă să nu mai existe.

În concluzie, la fel ca și în lorică și în publicistica lui Octavian Goga întâlnim acel țaran harnic, luminos la chip, dar care este în stare să facă vărsare de sânge pentru pământul său, prototip al

⁵² *Ibidem*, p. 6.

românului de azi, purtător al mesajului străbun.

„Expatriații”

Îndepărtarea de locurile natale și de cei dragi este pentru poetul și ziaristul Goga, văzută ca o alunecare în haos, în nedefinit. Pe meleaguri străine, individul este un neînțeles, iar dorul de casă este ca o boală care duce în final la moartea sufletului.

Amintirea locurilor de odinioară este de cele mai multe ori factor al evadării din prezentul nefast într-o dimensiune temporală care aduce după sine o acută stare de melancolie și o conștientizare a imposibilității reintegrării ființei în temporalitate.

Satul natal este un cerc al perfecțiunii, iar deplasarea omului din interiorul acestui cerc provoacă o dramă existențială.

Gravele probleme sociale și economice cu care se confrunta poporul român în acele vremuri, i-au determinat pe mulți confrăți să-și părăsească părinții și țara spre a-și găsi împlinirea pe meleaguri străine. Aceste aspecte sunt sesizate de Octavian Goga în articolul *Pământul ne cheamă*. Oameni harnici dar îndemnați de sărăcie au început să plece de la vetrele lor în America. Cu toate acestea cel mai important aspect al acestei probleme este jalea care îi cuprinde pe cei care pleacă precum și pe cei care vor fi lăsați acasă.

Goga surprinde o astfel de scenă a îmbarcării spre ținutul făgăduit. Atmosfera este una de îngropăciune, iar pe figurile oamenilor siliți să-și lase țara se citește deznădejdea și nedumerirea.

Acești tineri vor fi mereu niște inadaptați pentru că în străinătate alte valori și alte tradiții pe care sufletele lor de țărani nu le vor putea înțelege niciodată, vor domina.

Cu toate că din punct de vedere fizic vor fi acolo lucrând în

vreo fabrică sau în vreo mină de cărbune, sufletește „vor simți mereu îndemnul de a se întoarce acasă”.

Goga îi îndeamnă pe toți acești tineri să vină înapoi acasă deoarece țara are nevoie de ei, iar ei au nevoie de țară: „Veniți bieți oameni necăjiți, veniți cu toții! Prea sunt adânci rădăcinile dragostei de moșie în sufletele noastre. Nu le putem smulge de acolo. Trecutul ne leagă de acest pământ care a fost al nostru și al lacrimilor noastre. Pământul nostru ne cheamă.”⁵³

În *Generația nouă*, blestemul depărtării de casa părintească este transformat în persoana copilului de țăran care pleacă să învețe carte printre străini.

Și aici întâlnim aceeași scenă de înmormântare cauzată de lacrimile din ochii mamelor și a copiilor, de apăsarea sufletească a sentimentului de nou și necunoscut, a intrării în altă lume, în altă viață.

„Lasă, dragul tatei, Ioniță, nu plânge... Dacă înveți carte, te faci domn, ori te faci popă. Cum vrei tu. Dar Ioniță plânge. El n-ar vrea să fie domn, el ar vrea să rămâie acasă. Și căruțul se duce.”⁵⁴

Prilejul de a învăța carte, datorită opresiunii sistemului maghiar din acel timp, a pricinuit ștergerea celor mai frumoase clipe ale copilăriei și înlocuirea lor cu spaimă și teroare. Comportamentul inuman al dascălului străin a adus la o maturizare înainte de timp a acestor copii; dar serile când spiritele se mai linișteau gândurile lor se îndreptau spre cei dragi de acasă și spre sătucul lor de munte. Părinții erau de cele mai multe ori mândrii de copiii lor și de faptul că de acum sunt oameni instruiți dar erau incapabili să înțeleagă pe deplin drama pe care aceștia o trăiau zi de zi. Era drama devalorizării naționale, a moștenirii străbune, a trecutului național. Copiii erau forțați să accepte alte dogme culturale, o falsă față a istoriei, dar cu toate acestea sufletul lor și conștiința lor de român a

⁵³ *Ibidem*, p. 9.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 32.

reușit să țină piept tuturor opresiunilor.

În *Expatriatăii*, Goga parafrazează spusele poetului Șt. O. Iosif care face apel la toți cei care „au trecut peste munte” să-și unească forțele și să se întoarcă deoarece țara are nevoie de ei.

Cu toate acestea, marea lor majoritate refuză să se reîntoarcă acasă deoarece aici încă domnește haosul și teroarea unei puteri străine.

În lirica sa putem afla aceeași dramă a „expatriatului”, tratată pe parcursul a mai multor poezii, dintre care amintim: *Casa noastră*, *Bătrâni*, *Reîntors*, *Depart*, *Zadarnic*, *Singur*, *Părăsit*, *Prăpastie*, *Prima lux*, *Mi-a bătut un moș la poartă*, *Scrisoare*, *Acasă*, *Fără țară*, *Așteptare* etc.

Casa noastră, aduce în prim plan imaginea deabusolată a vetrei părintești, acum părăsită și aflată în paragină.

Ograda plină de cucută, pereții îngălbeniți, pragul putrezit, pânzele de păianjen pot fi drept simboluri ale morții unei generații împreună cu toate trăsăturile acesteia. Poetul intră în această stare de peioravitate a timpului odată cu reîntoarcerea sa de pe meleaguri străine.

Plânsul vecinului Niculaie este de fapt plânsul tuturor celor care au asistat neputincioși la denigrarea trecutului și a condiției individului: „De ce-ți ștergi ochii cu cămașa... / Ori plângi, vecine Niculae?”

În *Bătrâni* eul liric își regretă condiția actuală, aceea de înstrăinat și își imaginează cum ar fi fost viața sa dacă ar fi rămas în sânul familiei.

Reîntors, începutul poeziei îl constituie adresarea directă codrului; prilej cu care eul liric rememorează șirul de amintiri frumoase petrecute în copilărie. Trecutul, în care predominante erau liniștea și lumina este umbrat de prezentul nefast, unde casa părintească nu mai există.

Eul liric se condamnă pe sine pentru nesăbuița de a fi plecat

din mijlocul satului, lăsându-se purtat de gânduri nebune. Valurile vieții au fost foarte neîndurătoare, iar reîntoarcerea se transformă într-o jelanie adusă destinului nemilos.

Dorul de casă este prezent și în poezia *Depart*, unde acesta aduce după sine o puternică „jale-n suflet”.

Trecerea anilor precum și creșterea grijilor și a greutăților se materializează prin sintagmele: „capul greu de gânduri”, „firele cărunte”, „lacrima nădejii”. Acasă, este definiția elementului eliberator din haosul vieții, o oază de speranță într-un deșert înșelător.

Așteptare, este o poezie care anunță moartea satului. Este o moarte lentă cauzată de influențe străine și de inima unei noi generații mai puțin conservatoare.

Voinicii, care ar mai fi putut salva această decădere au luat calea pribegiei, lăsând în urma lor lacrimi și jale.

În *Prăpastie*, avem a face cu un eu liric care este „cetățean” a două timpuri și a două spații (sat/oraș, prezent/trecut).

Specificile mediului citadin sunt vuietele asurzitoare, agitația continuă, nelegiurile, în schimb satul este caracteristic prin liniștea-i patriarhală și prin cuvioșia sufletească a țăranilor.

Bătrânul, parcă sosit dintr-o lume ancestrală, poartă barbă albă și straie țărănești, elemente care asociază imaginea țăranului român cu aceea a sfinților din icoane.

Ochii albaștrii, zâmbetul luminos apărut pe fața lui brăzdată de trecerea anilor, calmul și sfioșenia sunt trăsături ale unei alte lumi, ale unei lumi de poveste de care eul liric s-a îndepărtat în favoarea vieții sale prezente.

Moșneagul povestește încet cu cuvinte tremurătoare despre întreaga comunitate sătească, despre oamenii de acolo pe care îi paște nenorocul, oameni care nu mai au nicio speranță întrucât câmpurile sunt pline de măcăcini, iar casele au rămas părăsite.

Întrebarea moșneagului: „Te mai gândești vreodat-acasă?”,

vine ca un blestem asupra eului liric care realizează cu durere că nu mai aparține nici prezentului dar nici trecutului: „Împins de visele deșarte, zadarnic drumul tău îl sui. / Biet călător în lumea asta, tu nu mai ești, al nimănu!”

În *Prima lux* avem chiar o primă imagine a plecării poetului din sat, pentru a-și urma studiile la Școala ungurească din Sibiu. Acest moment este ilustrat și în publicistica sa prin articolul *Generația nouă*. Prezența mamei grijulii care îi încheie cămașa la gât înainte de plecare și a tatălui care îi dă povețe de bine sporesc suferința din sufletul copilului care este nevoit să-și urmeze destinul. Orașul este asemuit cu un balaur care vrea să îl înghită, metaforă desăvârșită a spaimei de necunoscut și a neputinței de eliberare.

Acasă păstrează aceeași notă a spaimei de necunoscut cauzată de părăsirea satului pentru a învăța carte. Aici cea care descrie acele momente de teroare din mintea copilului este mama, după ani și ani de la scurgerea acelor evenimente. Copilul, terorizat de atunci a ajuns acum un om învățat pe care satul îl consideră un domn. Cu toate acestea, lacrima din ochii poetului este un semnal al nefericirii și al dorinței de a fi rămas atunci acasă spre a crește frumos în mijlocul oamenilor simpli.

În final alegem să ilustrăm nefericirile, neputințele și neșansele celor care au ales să-și părăsească țara pentru a îmbrățișa noi tradiții și noi culturi prin câteva versuri ale poeziei *Fără țară*, unde poetul își plânge toată suferința precum și nesăbuinta de a alege să respire un aer străin și dăunător: „Eu sunt un om fără de țară, / Un strop de foc purtat de vânt, / Un rob răzleț scăpat din fiară, / Cel mai sărac de pe pământ. // (...) // Și printre voi îmi duc povara / Stropit de răs și de noroi, / Căci vai de cine-și pierde țara / Ca să și-o ceară de la voi.”

BIBLIOGRAFIE

Volume de opere

1. Goga, Octavian, *Scrieri alese*, Ediție îngrijită, de S Răducana, Brașov, Editura Arania
 2. Goga, Octavian, *Pagini publicistice*, Ediție îngrijită, prefață și note de Silvia Udrea, Cluj- Napoca , Editura Dacia, 1981
 3. Goga, Octavian, *Ideea națională*, București, Editura Litera Internațional
 4. Goga, Octavian, *Poezii. Publicistică*, Editura Floarea Darurilor
 5. Goga, Octavian, *Florile tăcerii*, Alba Iulia, Editura Bălgrad, 1998
 6. Goga, Octavian, *Naționalism dezrobitor. Permanența ideii naționale*, studiu introductiv, îngrijire de ediție și note de Constantin Schifirneț, București, Editura Albatros, 1998
 7. *O. Goga în corespondență* ediție îngrijită de Daniela Poenaru București 1975
 8. Eminescu, Mihai, *Poezii*, tabel bibliografic, prefață și note, Gheorghe Lăzărescu, București, Editura Niculescu, 2002
 9. Coșbuc, George, *Poezii*, București, Editura Cartex, 2000, 2003
 10. *Poezii*, text ales și stabilit, pref. note bibliografice de I.D. Bălan, București, 1965
 11. *Opere I-II* ediție. îngrijită de I.D.Bălan , București, 1967
 12. *Poezii*, antologie, pref. tabel cronologic și bibliografie de I. Simuț, Cluj-Napoca, 1985
- Monografii

13. Badea, I., Gheorghe, *Octavian Goga, o viață un destin*, vol I Editura Limes, 2004
14. Bălan, Dodu, Ion, *Octavian Goga*, monografie, București, Editura Minerva, 1971
15. Doicescu, C., *Viața lui Octavian Goga*, București, 1942
Aprecieri asupra operei
16. Goga, Mircea, *Lexicul și structura stilului în poezia lui Octavian Goga*, București, Editura Minerva, 1989
17. Guțan, Ilie, *Octavian Goga*, Răsfârângeri în evantai, Sibiu, Editura Imago, 2002
18. Miclea, Ion, *Goga la Ciucea*, Cluj Napoca, S. M., 1969
19. Iorga, Nicolae, *O luptă literară*, volumul I, București, Editura Minerva, 1979
20. Papadima, Ovidiu, *Neam, sat, oraș în poezia lui Octavian Goga*, București, Editura Fundațiilor Regale, 1944
21. Popa, Mircea, *Octavian Goga între colectivitate și solitudine*, Cluj Napoca, Editura Dacia, 1981
22. Popa, Mircea, *Aprecieri literare și culturale româno - maghiare*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1998
Ediții critice
23. Lovinescu, E., *Critice*, București, Editura Guttenberg, 1916
24. Maiorescu, Titu, *Critice*, București, Editura Librăriei Socec, 1931
25. Vianu, Tudor, *Opere*, volumul III, București, Editura Minerva, 1972
Istorii literare
26. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a-II-a revizuită și adăugită de Al. Piru, București , Editura Minerva, 1982
27. Crăciun, Gheorghe, *Istoria literaturii române pentru elevi și profesori*, Chișinău, Editura Cartier Educațional, 2004

28. Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, vol II Editura Minerva, 1981

29. Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, Editura Saeculum Î. O., 2000

Dicționare

30. Hangiu, I., *Dicționarul presei literare românești 1790-2000*. București, Editura Institutul Cultural Român, 2004

31. Simion, Eugen (coord.) *Dicționarul general al literaturii române*, Editura Univers Enciclopedic, 2004-2006

32. Zăciu, M., Papahagi, M., Sasu, A., *Dicționarul scriitorilor români D-L*, Editura Fundației Culturale Române, 1998